

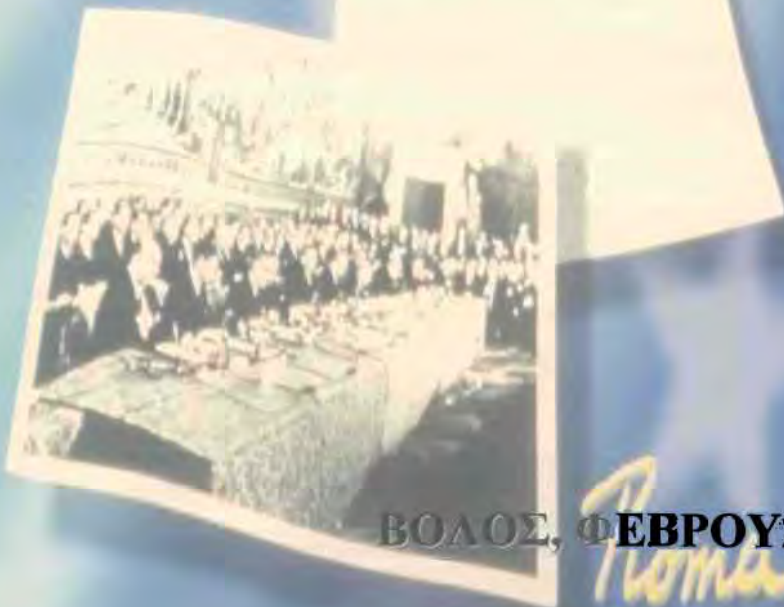
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΑ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΚΡΑΤΗ-
ΜΕΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1995-1999,**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΤΟΥΜΠΟΥΑΙΔΟΥ ΕΡΜΟΦΙΑΗ

ΕΠΙΒΑΛΕΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΨΥΧΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1759/1
Ημερ. Εισ.: 07-04-2004
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2003
ΤΟΥ

*Στους γονείς μου,
Δημήτρη και Λίτσα.*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072482

Ευχαριστίες

Για τη σημαντική τεχνική βοήθεια που μου προσέφεραν και το χρήσιμο υλικό που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον **κ.Καλλιώρα Δημήτρη** και **κ.Σαράτση Ιωάννη**, από το Εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Προβλέψεων (ΤΜΧΠΠΑ), και τον **κ.Πανταζή Παναγιώτη**, Μηχανικό Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, από το Εργαστήριο Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού (ΤΜΧΠΠΑ). Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον κ. **Παπαμακάριο Γιώργο**, στατιστικολόγο, που με προθυμία μου παρείχε βοήθεια πάνω σε χρήσιμα τεχνικά θέματα.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ψυχάρη Ιωάννη τόσο για την παροχή χρήσιμων στοιχείων πάνω στα οποία βασίστηκε η διπλωματική μου, αλλά και για την καθοδήγηση και συμπαράσταση που μου έδωσε.

Ακόμη, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στους φίλους μου **Αγγελική Μπουζιάνη, Τάσο Κολίτση, Μαρία Καραφάνταλου, Νίκο Βαμβακά και Νικήτα Κανελλόπουλο**, χωρίς την πολύτιμη βοήθεια και ηθική στήριξη των οποίων η περάτωση της διπλωματικής εργασίας μου θα ήταν ακόμη πιο δύσκολη. Μαζί τους ευχαριστώ και όλους τους φίλους που απέκτησα κατά τη διάρκεια της φοιτητικής μου ζωής στο Βόλο για τις αξέχαστες αναμνήσεις και εμπειρίες, με την ευχή να τις ζήσουμε ξανά και στο μέλλον. Με την ελπίδα στα ίδια μέρη να ξαναβρεθούμε...

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την ηθική, ψυχολογική, αλλά και υλική υποστήριξη που τόσα χρόνια ακατάπαυστα μου προσφέρει, που με παροτρύνει και με βοηθά να πραγματοποιώ τα όνειρά μου, που είναι πάντα δίπλα μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ	3
1.1 Γενικά	3
1.2 Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης (1957) μέχρι σήμερα.....	4
1.2.1 Η Συνθήκη της Ρώμης (1957).....	4
1.2.2 Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).....	5
1.2.3 Διάσκεψη κορυφής της Χάγης (1969) και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).....	5
1.2.4 Η πρώτη διεύρυνση (1973) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).....	6
1.2.5 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986).....	6
1.2.6 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων (1988).....	7
1.2.7 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992).....	8
1.2.8 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997).....	10
1.2.9 Η μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής (1999) και το Πρόγραμμα Δράσης 2000- 2006.....	11
1.2.10 Σύνοδος κορυφής στην Κοπεγχάγη (2002).....	16
1.3 Οι Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	17
1.3.1 Δεύτερη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή (31 Ιανουαρίου 2001).....	17
1.3.2 Πρώτη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή (30 Ιανουαρίου 2002)	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Σύγκλιση και οικονομική συνοχή	20
2.1 Γενικά	20
2.2 Οι δύο προσεγγίσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη.....	21
2.2.1 Η οικονομική της συσσώρευσης	21
2.2.2 Η νεοκλασική προσέγγιση.....	22

2.3	Παράγοντες που καθορίζουν τη σύγκλιση.....	23
2.3.1	Ανταγωνιστικότητα, παραγωγικότητα και οικονομική επίδοση	23
2.3.2	Δημογραφικά χαρακτηριστικά και μετανάστευση	25
2.3.3	Επενδύσεις.....	26
2.3.4	Ο πλούτος των υποδομών.....	27
2.3.5	Ανθρώπινοι πόροι.....	28
2.3.6	Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη	29
2.3.7	Η οικονομία της γνώσης.....	31
2.4	Συμπεράσματα	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι περιφερειακές ανισότητες στα υπάρχοντα κράτη-μέλη κατά την περίοδο 1995-1999..... 34

3.1	Περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο κρατών.....	34
3.1.1	Βέλγιο.....	35
3.1.2	Γερμανία.....	36
3.1.3	Ελλάδα.....	37
3.1.4	Ισπανία.....	38
3.1.5	Γαλλία.....	39
3.1.6	Ιρλανδία.....	40
3.1.7	Ιταλία	41
3.1.8	Ολλανδία.....	42
3.1.9	Αυστρία.....	44
3.1.10	Πορτογαλία.....	45
3.1.11	Φινλανδία.....	46
3.1.12	Σουηδία.....	47
3.1.13	Αγγλία.....	48
3.1.14	Δανία.....	49
3.1.15	Λουξεμβούργο.....	49
3.2	Ανισότητες μεταξύ κρατών στο σύνολο της ΕΕ	50
3.3	Συμπεράσματα	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης..... 63

4.1	Γενικά	63
-----	--------------	----

4.2 Το γενικό πλαίσιο της διαδικασίας της διεύρυνσης.....	64
4.3 Η μορφή των ανισοτήτων στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση- Νέα δεδομένα και νέες προκλήσεις.....	66
4.4 Διεύρυνση και οικονομική συνοχή.....	68
4.4.1 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υποψήφια κράτη- μέλη.....	69
4.4.2 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υπάρχοντα κράτη- μέλη.....	71
4.4.3 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα ανατολικά γειτονικά κράτη.....	72
4.5 Η συμβολή της πολιτικής συνοχής στον περιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση.....	72
4.6 Συμπεράσματα.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων στα

υποψήφια κράτη- μέλη.....	76
----------------------------------	-----------

5.1 Περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο κρατών.....	76
---	----

5.1.1 Βουλγαρία.....	77
----------------------	----

5.1.2 Πολωνία.....	78
--------------------	----

5.1.3 Ουγγαρία.....	79
---------------------	----

5.1.4 Σλοβακία.....	80
---------------------	----

5.1.5 Δημοκρατία της Τσεχίας.....	81
-----------------------------------	----

5.1.6 Ρουμανία.....	82
---------------------	----

5.1.7 Κύπρος.....	83
-------------------	----

5.1.8 Μάλτα.....	84
------------------	----

5.1.9 Λιθουανία.....	84
----------------------	----

5.1.10 Λετονία.....	85
---------------------	----

5.1.11 Σλοβενία.....	86
----------------------	----

5.1.12 Εσθονία.....	87
---------------------	----

5.2 Ανισότητες μεταξύ κρατών στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση.....	88
--	----

5.3 Συμπεράσματα.....	93
-----------------------	----

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	98
--------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	102
-----------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 3.1: Βέλγιο. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	35
Διάγραμμα 3.2: Βέλγιο. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999	36
Διάγραμμα 3.3: Γερμανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	36
Διάγραμμα 3.4: Γερμανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999	37
Διάγραμμα 3.5: Ελλάδα. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	37
Διάγραμμα 3.6: Ελλάδα. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999	38
Διάγραμμα 3.7: Ισπανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	38
Διάγραμμα 3.8: Ισπανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999	39
Διάγραμμα 3.9: Γαλλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	39
Διάγραμμα 3.10: Γαλλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.	40
Διάγραμμα 3.11: Ιρλανδία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	40
Διάγραμμα 3.12: Ιρλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.	41
Διάγραμμα 3.13: Ιταλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	42
Διάγραμμα 3.14: Ιταλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.	42

Διάγραμμα 3.15: Ολλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	43
Διάγραμμα 3.16: Ολλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.....	43
Διάγραμμα 3.17: Αυστρία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	44
Διάγραμμα 3.18: Αυστρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.....	44
Διάγραμμα 3.19: Πορτογαλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	45
Διάγραμμα 3.20: Πορτογαλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.....	45
Διάγραμμα 3.21: Φινλανδία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	46
Διάγραμμα 3.22: Φινλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.....	46
Διάγραμμα 3.23: Σουηδία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	47
Διάγραμμα 3.24: Σουηδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.....	47
Διάγραμμα 3.25: Αγγλία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.....	48
Διάγραμμα 3.26: Αγγλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.	48
Διάγραμμα 3.27: Δανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.	49
Διάγραμμα 3.28: Λουξεμβούργο. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	49
Διάγραμμα 3.29: Ε.Ε. 15. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ευρώ) των χωρών- μελών, 1995- 1999.....	50
Διάγραμμα 3.30: Ε.Ε. 15. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των χωρών- μελών, 1995- 1999.....	50
Διάγραμμα 3.31: Ε.Ε.15 Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των χωρών-μελών, 1995-1999.....	51
Διάγραμμα 3.32: Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) στις χώρες συνοχής, 1995-1999.....	54

Διάγραμμα 3.33: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995 και 1999.	55
Διάγραμμα 3.34: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά χώρα, περιφερειακές απομακρυσμένες και περιφερειακές ακραίες τιμές, 1999 (Δείκτης Ε.Ε.15=100)	56
Διάγραμμα 3.35: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-1999) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II.	57
Διάγραμμα 5.1: Βουλγαρία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	77
Διάγραμμα 5.2: Βουλγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	77
Διάγραμμα 5.3: Πολωνία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	78
Διάγραμμα 5.4: Πολωνία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	78
Διάγραμμα 5.5: Ουγγαρία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	79
Διάγραμμα 5.6: Ουγγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	79
Διάγραμμα 5.7: Σλοβακία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.	80
Διάγραμμα 5.8: Σλοβακία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	80
Διάγραμμα 5.9: Δημοκρατία της Τσεχίας. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.....	81
Διάγραμμα 5.10: Δημοκρατία της Τσεχίας. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	81
Διάγραμμα 5.11: Ρουμανία. Εξέλιξη του C _v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.....	82
Διάγραμμα 5.12: Ρουμανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.	82
Διάγραμμα 5.13: Κύπρος. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999....	83
Διάγραμμα 5.14: Μάλτα. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-1999.....	84

Διάγραμμα 5.15: Λιθουανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999	85
Διάγραμμα 5.16: Λιθουανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995- 1999	85
Διάγραμμα 5.17: Λετονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995- 1999...	86
Διάγραμμα 5.18: Λετονία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995- 1999	86
Διάγραμμα 5.19: Σλοβενία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-1999 ..	87
Διάγραμμα 5.20: Σλοβενία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995- 1999.	87
Διάγραμμα 5.21: Εσθονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995- 1999...	88
Διάγραμμα 5.22: Εσθονία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995- 1999	88
Διάγραμμα 5.23: Υποψήφια κράτη. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.	89
Διάγραμμα 5.24: Ε.Ε.27. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999. ..	89
Διάγραμμα 5.25: Ε.Ε.27Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995 και 1999.....	90
Διάγραμμα 5.26: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά χώρα, περιφερειακές απομακρυσμένες και περιφερειακές ακραίες τιμές, 1999 (Δείκτης Ε.Ε.27=100).....	92

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 3.1: Λόγος μέγιστης/ ελάχιστης τιμής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II	52
Πίνακας 3.2: Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ).....	53
Πίνακας 3.3: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ρυθμοί ανάπτυξης για τις χώρες συνοχής, 1995- 1999.	54
Πίνακας 3.4: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ρυθμοί ανάπτυξης για τα κράτη μέλη της Ε.Ε.15, 1995 και 1999	55
Πίνακας 5.1: Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των 27 κρατών- μελών για την περίοδο 1995- 1999 (Ε.Ε.27=100)	91

ΧΑΡΤΕΣ

- Χάρτης 1:** Ε.Ε.15. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) ανά περιφέρεια NUTS II, 1999. Δείκτης Ε.Ε.15=100..... 61
- Χάρτης 2:** Ε.Ε.15. Συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ,1995) με το ρυθμό μεταβολής του κατά την περίοδο '95-'99 (Δείκτες: κ.κ. ΑΕΠ Ε.Ε.15=100, ρυθμός μεταβολής του κ.κ.ΑΕΠ '95-'99=100)..... 62
- Χάρτης 3:** Ε.Ε.27. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) ανά περιφέρεια, 1999. Δείκτης Ε.Ε.27=100. 95
- Χάρτης 4:** Ε.Ε.27. Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999. Δείκτης Ε.Ε.27=100..... 96
- Χάρτης 5:** Ε.Ε.27. Συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ,1995) με το ρυθμό μεταβολής του κατά την περίοδο '95-'99 (Δείκτες: κ.κ. ΑΕΠ Ε.Ε.15=100, ρυθμός μεταβολής του κ.κ. ΑΕΠ '95-'99=100)..... 97

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΞΕ	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΔΤ	Διαρθρωτικά Ταμεία
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
Ε.Κ.Τ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΝΙ	Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΣΚΤ	Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών
ΕΤΑ	Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη
ΕΤΕ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΡΑΤΟΜ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομική Ενέργεια
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
κ.κ. ΑΕΠ	κατά κεφαλήν ΑΕΠ
μ.ο.	μέσος όρος
ΜΑΔ	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και των Επικοινωνιών
ΧΚΑΕ	Χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης
ΧΜΠΑ	Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας
ΒΕ	Βέλγιο
ΑΤ	Αυστρία
DE	Γερμανία
DK	Δανία
ES	Ισπανία

FI	Φινλανδία
FR	Γαλλία
GR	Ελλάδα
IT	Ιταλία
LU	Λουξεμβούργο
NL	Ολλανδία
PT	Πορτογαλία
SE	Σουηδία
UK	Αγγλία
IE	Ιρλανδία
BG	Βουλγαρία
CY	Κύπρος
CZ	Δημοκρατία της Τσεχίας
EST	Εσθονία
HU	Ουγγαρία
LT	Λιθουανία
LV	Λετονία
MT	Μάλτα
PL	Πολωνία
RO	Ρουμανία
SK	Σλοβακία
SL	Σλοβενία
GDP	ΑΕΠ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία περιλαμβάνει την ανάλυση της κατάστασης που επικράτησε στο εσωτερικό των κρατών- μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 1995- 1999, εστιάζοντας στις ανισότητες που δημιουργούνται λόγω των διαφορετικών επιπέδων ανάπτυξης των περιφερειών κάθε κράτους. Αναλύονται επίσης τα νέα δεδομένα που δημιουργούνται στον ευρωπαϊκό χώρο εν όψει της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας ο αριθμός των μελών θα αυξηθεί από δεκαπέντε σε είκοσι επτά. Εξετάζονται δηλαδή και οι νέες ανισότητες που θα δημιουργηθούν μεταξύ των περιφερειών της, των κρατών- μελών της, αλλά και αυτές που ήδη υφίστανται στα υπό ένταξη κράτη. Βασίζεται σε πληθυσμιακά στοιχεία (για τα υπάρχοντα μέλη) και στοιχεία για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ όλων των χωρών (υποψήφιων και υπάρχοντων) που προέρχονται από τα στατιστικά δεδομένα της Κοινότητας (EUROSTAT), καθώς επίσης σε μεγάλο βαθμό στα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (κυρίως στην «Έκτη Περιοδική Έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στην «Πρώτη έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή» και στη «Δεύτερη έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή») και στη σχετική με το θέμα ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία.

Συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο 1 γίνεται μια σύντομη αναφορά στην πορεία της πολιτικής της Ε.Ε. και στα γεγονότα- σταθμούς που επηρέασαν με ποικίλους τρόπους τα επίπεδα ανάπτυξης όλων των κρατών- μελών και γενικά την Κοινότητα. Περιγράφεται η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης (1957) μέχρι σήμερα, καθώς επίσης και τα διάφορα μέσα ενίσχυσης για την ανάπτυξη των κρατών- μελών που δημιουργήθηκαν σταδιακά κατά τη διάρκεια της οικοδόμησης της Ευρώπης.

Το Κεφάλαιο 2 αναφέρεται στις δύο προσεγγίσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη, την οικονομική της συσσώρευσης και τη νεοκλασική προσέγγιση. Επίσης, περιλαμβάνει αναλυτικά όλους εκείνους τους παράγοντες που προάγουν και καθορίζουν τη σύγκλιση και περιορίζουν τις μεγάλες ανισοροπίες που ήδη υπάρχουν, αλλά και αυτές που θα δημιουργηθούν μετά τη διεύρυνση. Παράλληλα

δίνονται και σχετικά αριθμητικά στοιχεία για την υφιστάμενη κατάσταση των παραγόντων αυτών στα υπάρχοντα και τα υπό ένταξη κράτη- μέλη.

Στο Κεφάλαιο 3 γίνεται ανάλυση της εξέλιξης της οικονομικής επίδοσης κάθε κράτους- μέλους χωριστά και έπειτα για το σύνολο της Ε.Ε.15. Η ανάλυση κάθε κράτους βασίζεται στη διαχρονική εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (Cv) του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (χρησιμοποιείται η μέτρησή του σε ΜΑΔ), αλλά και στη διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών επιπέδου NUTS II κατά την περίοδο 1995- 1999. Η ανάλυση της κατάστασης στο εσωτερικό της Ε.Ε.15 βασίζεται επίσης στη διαχρονική εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης και τη διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των κρατών- μελών, αλλά και στη συσχέτιση της μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών της Ε.Ε.15 κατά την περίοδο 1995- 1999 με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους το 1995.

Στο Κεφάλαιο 4 αναλύονται τα νέα δεδομένα και οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση εν όψει της επερχόμενης και ιστορικής σημασίας διεύρυνσης, ενώ ακόμη τίθεται το θέμα του κατά πόσο θα είναι εφικτή η οικονομική συνοχή σε μια Ένωση που θα περιλαμβάνει πολλές χώρες και ακόμη περισσότερες περιφέρειες με εισόδημα χαμηλότερο από το 40% του κοινοτικού μέσου. Γίνεται αναφορά στις πιθανές επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υπάρχοντα και υποψήφια μέλη, αλλά και στους παράγοντες όπου θα πρέπει να παρέχει τη στήριξή της η πολιτική συνοχής στο μέλλον.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 γίνεται ανάλυση της εξέλιξης της οικονομικής επίδοσης κάθε υπό ένταξη κράτους χωριστά, με τον ίδιο τρόπο που αυτή έγινε και στο Κεφάλαιο 3, καθώς και της κατάστασης των ανισοτήτων στο εσωτερικό μιας Ένωσης με 27 μέλη, τα οποία έχουν πολύ διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε.

1.1 Γενικά

Σε έναν κόσμο όπου οι εμπορικές συναλλαγές πραγματοποιούνται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνεται όλο και περισσότερο ο ανταγωνισμός μεταξύ των περιφερειών και των δραστηριοτήτων τους τόσο στο κοινοτικό έδαφος όσο και έξω από αυτό. Όμως, δεν ισχύουν σε όλες τις περιφέρειες οι ίδιες οικονομικές, κοινωνικές και γεωγραφικές συνθήκες για να μπορούν να ανταγωνιστούν ισότιμα. Η οικοδόμηση της Ευρώπης συνεπάγεται τη διατήρηση στενών οικονομικών σχέσεων ανάμεσα σε όλα τα κράτη και την από κοινού ρύθμιση των προβλημάτων κοινού ενδιαφέροντος. Ωστόσο, η έννοια της ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη παρά μόνο υπό τον όρο ότι ανάμεσα στα εν λόγω κράτη υπάρχει μια επαρκής οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Για πολλά χρόνια οι αποκλίσεις όσον αφορά στο βαθμό ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των περιφερειών (οι οποίες υπήρχαν πολύ πριν τη δημιουργία της Κοινότητας), αντιμετωπίζονταν αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο. Οι σταδιακές προσπάθειες της Ένωσης όμως να μειώσει τις αποκλίσεις αυτές επέφεραν αισθητές βελτιώσεις, δεδομένου ότι το μέσο εισόδημα ανά κάτοικο στις λιγότερο ευημερούσες χώρες αυξήθηκε αισθητά. Παρόλη την προσπάθεια όμως μεγάλες διαφορές εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα και σήμερα, αφού οι δέκα πιο δυναμικές περιφέρειες έχουν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σχεδόν τρεις φορές υψηλότερο από τις δέκα λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Συνεπώς, η περιφερειακή πολιτική της Ένωσης εξακολουθεί να είναι αναγκαία για την αρμονική ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου. Η δράση της πρέπει να επιτρέψει στο σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες της ενιαίας αγοράς και να συμβάλει στην επιτυχία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Η πολιτική αυτή είναι πολιτική αλληλεγγύης και προωθεί σε κοινοτικό επίπεδο τις παρεμβάσεις οι οποίες θα επιτρέψουν στις περιφέρειες που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσχέρειες να αντισταθμίσουν τα μειονεκτήματά τους. Τα κράτη- μέλη μέσω των δικών τους περιφερειακών ενισχύσεων και η Ε.Ε. θα

συνεχίσουν την προσπάθειά τους για μείωση των αποκλίσεων του επιπέδου ανάπτυξης, τη συμμετοχή στην ανασυγκρότηση των προβληματικών βιομηχανικών περιοχών, τη διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών και την αναβάθμιση των περιοχών που βρίσκονται σε παρακμή.

Επίσης, η περιφερειακή πολιτική είναι συγκεκριμένη πολιτική, αφού τα αποτελέσματά της είναι προφανή για όλους τους ευρωπαίους πολίτες. Είναι αλήθεια ότι οι πολίτες μέσω αυτής της πολιτικής βοηθούνται στην εύρεση εργασίας και στην προσαρμογή στις μεταβολές της αγοράς εργασίας με την κατάρτιση, έχουν τη δυνατότητα να ζουν καλύτερα στην περιφέρειά τους συμμετέχοντας χρηματοδοτικά στις προσπάθειες των δημόσιων αρχών οι οποίες βοηθούν τις επιχειρήσεις να είναι περισσότερο ανταγωνιστικές. Μεγάλα έργα υποδομών κατασκευάστηκαν ή ανακαινίστηκαν και βελτιώθηκαν χάρη στη συγχρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) δημιουργούνται και συνεχίζουν να λειτουργούν σε απομακρυσμένες περιφέρειες, καθώς επίσης και η κοινωνία της πληροφορίας διεισδύει σ' αυτές. Αυτά τα συγκεκριμένα παραδείγματα είναι μερικά από τα πολλά που αποδεικνύουν τη δράση της Ε.Ε. και την αποτελεσματικότητα της άσκησης της περιφερειακής πολιτικής (ΕΕ 1999β).

Η πορεία της πολιτικής της Ε.Ε. σηματοδεύτηκε και καθορίστηκε από γεγονότα-σταθμούς που επηρέασαν με ποικίλους τρόπους τα επίπεδα ανάπτυξης όλων των κρατών- μελών και γενικά την Κοινότητα. Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης μέχρι τις μέρες μας, καθώς επίσης και τα διάφορα μέσα ενίσχυσης της ανάπτυξης που δημιουργήθηκαν για τα κράτη- μέλη σταδιακά κατά τη διάρκεια της οικοδόμησης της Ευρώπης αναλύονται και περιγράφονται παρακάτω.

1.2 Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης (1957) μέχρι σήμερα.

1.2.1 Η Συνθήκη της Ρώμης (1957)

Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκινά από το 1957. Εκείνη τη χρονιά στη Ρώμη υπογράφηκαν από τους Έξι (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες) οι Συνθήκες για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ), οι οποίες αναφέρονται πλέον ως Συνθήκες της Ρώμης.

Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η ευρωπαϊκή οικοδόμηση έχει τις ρίζες της το 1951, οπότε και υπογράφηκε στο Παρίσι η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), της οποίας η ισχύς έληξε τον Ιούλιο του 2002 (ΕΕ 2000).

Η αφετηρία της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ανάγεται στη Συνθήκη της Ρώμης, στο προοίμιο της οποίας γίνεται αναφορά στη μείωση των αναπτυξιακών διαφορών μεταξύ των περιφερειών, που υπήρξε από τότε στόχος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Επίσης, οι βασικοί μακροοικονομικοί σκοποί της Ε.Ε. αναφέρονται στην ισορροπημένη ανάπτυξη της οικονομίας, στη σταθερότητα και αειφορία της ανάπτυξης, στη διατήρηση της απασχόλησης σε υψηλά επίπεδα, την εξασφάλιση της κοινωνικής ισορροπίας, καθώς και στο υψηλό βιοτικό επίπεδο. Για την επίτευξη των στόχων αυτών στο εν λόγω προοίμιο προβλεπόταν η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) για την προώθηση της απασχόλησης και τη στήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων εντός του κοινοτικού χώρου καθώς και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕ). Η μεγάλη ανάπτυξη και το χαμηλό επίπεδο ανεργίας στις δεκαετίες '50 και '60 είχε ως αποτέλεσμα ο ρόλος του ΕΚΤ να είναι αρκετά περιορισμένος την εποχή αυτή (πηγή: www.europa.eu.int).

1.2.2 Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ)

Το 1962, κατά τη σύναψη της συμφωνίας για την Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ), η Κοινότητα δημιούργησε το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), το οποίο συνεχίζει μέχρι και σήμερα να στηρίζει και να προωθεί τη γεωργική παραγωγή στην Κοινότητα. Το 1964 το ΕΓΤΠΕ διαιρέθηκε σε δύο τμήματα, «εγγυήσεων» και «προσανατολισμού», το οποίο συμβάλλει στις δαπάνες για τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση της γεωργίας και προωθεί νέους τρόπους αγροτικής ανάπτυξης.

1.2.3 Διάσκεψη κορυφής της Χάγης (1969) και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Στη διάσκεψη κορυφής της Χάγης οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αποτελεί επίσημο

στόχο της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Λίγο αργότερα, με την έκθεση Werner, προβλέπεται η καθιέρωση σε δέκα έτη πλήρους ΟΝΕ, τελικός στόχος της οποίας θα είναι η πλήρης ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων και ο αμετάκλητος καθορισμός των ισοτιμιών, καθώς και η αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων με ένα νόμισμα.

1.2.4 Η πρώτη διεύρυνση (1973) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το 1973 γίνεται η πρώτη διεύρυνση της Ε.Ε. με την προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας, που όπως είναι προφανές προκάλεσε αύξηση των ανισοτήτων, και το 1975 δημιουργείται το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Το ταμείο αυτό συμβάλλει καταρχάς στην ανασυγκρότηση των βιομηχανικών περιφερειών που βρίσκονταν στο Ηνωμένο Βασίλειο και αντισταθμίζει για το κράτος αυτό της λίγες ενισχύσεις που ελάμβανε από την ΚΓΠ. Αργότερα, με την προσχώρηση της Ελλάδας το 1981 και της Ισπανίας και Πορτογαλίας το 1986, το πεδίο δράσης του εν λόγω ταμείου επεκτάθηκε σταδιακά στο σύνολο των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών.

1.2.5 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986)

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη θέσπισε, πέραν της ενιαίας αγοράς, για πρώτη φορά το 1986 το στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και έθεσε τις βάσεις μιας πραγματικής περιφερειακής πολιτικής με γνώμονα την αλληλεγγύη. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο και στη Χάγη το 1986 και τέθηκε σε ισχύ το 1987. Υπό την προοπτική της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, η νομική αυτή βάση επέτρεψε στην κοινοτική δράση να γίνει ο κεντρικός άξονας μιας συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής από το 1988. Οι δημοσιονομικές προοπτικές του «πακέτου Delors» πρότειναν το διπλασιασμό των διαρθρωτικών δαπανών από το 1988 μέχρι το 1993 κατά τρόπο που να αντιπροσωπεύσουν το 31% των κοινοτικών δαπανών (πηγή: www.europa.eu.int).

1.2.6 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων (1988)

Η μεταρρύθμιση αυτή υλοποιήθηκε με μια σειρά Κανονισμών, οι οποίοι τέθηκαν σε ισχύ το 1989 και διήρκεσαν μέχρι και το 1993. Οι βασικές αρχές αυτής της μεταρρύθμισης ήταν: η συγκέντρωση σε πέντε στόχους προτεραιότητας, η εταιρική σχέση, η συνοχή, η καλύτερη διαχείριση των Ταμείων και η απλοποίηση, η παρακολούθηση και η ευελιξία. Οι πέντε πρωταρχικοί στόχοι, στους οποίους συγκεντρώνεται η κοινοτική δράση αυτής της περιόδου είναι:

- Στόχος 1: προώθηση της ανάπτυξης και διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών. Για το στόχο αυτό συμβάλλουν το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ (τμήμα προσανατολισμού)
- Στόχος 2: μετατροπή των περιφερειών, παραμεθόριων ή τμημάτων των περιοχών που πλήττονται σοβαρά από τη βιομηχανική παρακμή. Για το στόχο αυτό συμβάλλουν το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ
- Στόχος 3: καταπολέμηση της ανεργίας μακράς διάρκειας. Συμβάλλει το ΕΚΤ
- Στόχος 4: διευκόλυνση της επαγγελματικής ένταξης των νέων. Συμβάλλει το ΕΚΤ
- Στόχος 5α : επιτάχυνση της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων. Συμβάλλει το ΕΓΤΠΕ(τμήμα προσανατολισμού)
- Στόχος 5β: προώθηση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Για το στόχο αυτό συμβάλλουν το ΕΓΤΠΕ (τμήμα προσανατολισμού), το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ

Οι στόχοι 1, 2 και 5β έχουν γεωγραφική διάσταση και αναφέρονται σε συγκεκριμένες περιφέρειες, ενώ οι στόχοι 3, 4 και 5α αναφέρονται σε συγκεκριμένα προβλήματα, όπως η μακροχρόνια ανεργία, η ανεργία των νέων και η προσαρμογή των γεωργικών διαρθρώσεων (Ανδρικοπούλου, 1995).

Μετά από αυτή τη μεταρρύθμιση, έγινε επανεξέταση των κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και οι νέοι που εκδόθηκαν είχαν ισχύ για την περίοδο 1994-1999. Πλέον εντάσσεται στη διαρθρωτική πολιτική το χρηματοδοτικό μέσο προσανατολισμού της αλιείας, ενώ σε γενικές γραμμές έγιναν κάποιες τροποποιήσεις στους στόχους προτεραιότητας, διευρύνθηκε η εταιρική σχέση, και επεκτάθηκαν οι διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης. Όσον αφορά στους στόχους, ο νέος στόχος 3 περιλαμβάνει τους προηγούμενους στόχους 3 και 4, ενώ ο στόχος 4 αναφέρεται στη διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στις μεταβολές της

βιομηχανίας. Κατά τα' άλλα, το περιεχόμενο παραμένει το ίδιο. Η πιο σημαντική αλλαγή στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση αφορά στην αναγκαιότητα της εκ των προτέρων εκτίμησης των επιπτώσεων των κοινοτικών δράσεων (Ανδρικοπούλου, 1995).

Με τη λήξη της ισχύος της μεταρρύθμισης αυτής, ακολούθησε η μεταρρύθμιση του 1999, η οποία ισχύει μέχρι τις μέρες μας και περιγράφεται παρακάτω.

1.2.7 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 κατέστησε την οικονομική και κοινωνική συνοχή πρωταρχικό στόχο της Κοινότητας, παράλληλα με την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την Ενιαία Αγορά. Τροποποίησε τις αρχικές συνθήκες της δεκαετίας '50 για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ενώ συγκέντρωσε σε μία συνθήκη, τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το σύνολο των διατάξεων των εν λόγω συνθηκών καθώς και νέα στοιχεία που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και τη συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση η Ευρωπαϊκή Κοινότητα βασίζεται σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος Κοινοτικός Πυλώνας περιλαμβάνει τις μέχρι τότε διαδικασίες και κοινοτικές πολιτικές και εισάγει την επαναστατική απόφαση, τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Οι άλλοι δύο Πυλώνες προβλέπουν τη συνεργασία των κρατών- μελών σε τομείς που μέχρι τότε αποτελούσαν αποκλειστικά αρμοδιότητες του καθένα χωριστά. Τα θέματα εξωτερικής πολιτικής αποτελούν τον δεύτερο Πυλώνα, ενώ ο τρίτος αναφέρεται σε θέματα μετανάστευσης, ασύλου, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΕΕ, 1999α).

Καθορίζοντας τα κριτήρια οικονομικής και δημοσιονομικής σύγκλισης για τα κράτη- μέλη, η συνθήκη αυτή επέβαλε κυρίως τον έλεγχο των δημοσίων ελλειμμάτων. Για τις λιγότερο πλούσιες χώρες αυτό σήμαινε την εφαρμογή μιας αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής και την αύξηση των επενδύσεων στις υποδομές για να επιταχυνθεί η ανάπτυξή τους. Για την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία μια τέτοια προσπάθεια δεν ήταν δυνατό να επιτευχθεί χωρίς τη στήριξη της Ε.Ε.. Στο πλαίσιο αυτό η Κοινότητα δημιούργησε ένα ειδικό ταμείο αλληλεγγύης, το Ταμείο Συνοχής, για να βοηθήσει αυτά τα τέσσερα κράτη, που είναι και τα φτωχότερα, να ενταχθούν στην ΟΝΕ υπό τις καλύτερες συνθήκες.

Η συνθήκη προβλέπει την καθιέρωση της ΟΝΕ πριν το τέλος του αιώνα σε τρία διαδοχικά στάδια που είναι:

- Το πρώτο στάδιο ξεκίνησε από το 1990. Σκοπός του ήταν να παράσχει στο Συμβούλιο τη δυνατότητα να αξιολογήσει την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά στην οικονομική και νομισματική σύγκλιση και στα κράτη- μέλη τη δυνατότητα να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να συμμορφωθούν με ορισμένες απαγορεύσεις που προβλέπει η συνθήκη (όπως είναι η απαγόρευση θέσπισης περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων, η απαγόρευση στις κεντρικές τράπεζες να παρέχουν τη δυνατότητα υπεραναλήψεων εκ μέρους των κρατικών αρχών και επιχειρήσεων, η απαγόρευση διατήρησης προνομιακής πρόσβασης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκ μέρους των εν λόγω κρατικών αρχών και επιχειρήσεων)
- η μετάβαση στο δεύτερο στάδιο, από τις αρχές του 1994, δεν υπόκειται σε καμία τυπική απόφαση. Το στάδιο αυτό αναμένεται να παράσχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να επιτύχουν σημαντική πρόοδο προς τη σύγκλιση των οικονομικών τους πολιτικών: θεσπίζονται συγκεκριμένοι αλλά όχι αναγκαστικού χαρακτήρα κανόνες για τη χρηματοδότηση των κρατών, και ένα νέο είδος εποπτείας, που αφορά τα δημόσια οικονομικά, θεσπίζεται και ασκείται από την Επιτροπή. Ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών θεσμοποιείται μέσω της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ), το οποίο είναι επιφορτισμένο με την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών κεντρικών τραπεζών και την πραγματοποίηση των απαραίτητων προπαρασκευαστικών εργασιών για την καθιέρωση ενιαίου νομίσματος
- δεδομένου ότι σημαίνει την έναρξη της ΟΝΕ, η μετάβαση στο τρίτο στάδιο εξαρτάται από την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης, η οποία μετράται από ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια που καθορίζονται στη συνθήκη. Κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού, οι προαναφερθέντες δημοσιονομικοί κανόνες καθίστανται υποχρεωτικοί και το κράτος μέλος που δεν συμμορφώνεται ενδέχεται να υποστεί κυρώσεις. Η νομισματική πολιτική ενοποιείται και ανατίθεται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), το οποίο απαρτίζεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία διαδέχεται το ΕΝΙ (πηγή: www.europa.eu.int).

Η πορεία αυτή οδήγησε στην καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος, αφού από την 1^η Ιανουαρίου 1999 έντεκα κράτη- μέλη της Ε.Ε. υιοθετούν το ευρώ, η έναρξη κυκλοφορίας του οποίου έγινε την 1^η Ιανουαρίου 2002.

Στα τέλη του 1992 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου αποφάσισε νέα αύξηση της τάξης του 40% των πιστώσεων για τις διαρθρωτικές δράσεις για την περίοδο 1994- 1999. Το 1993 δημιουργήθηκε το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) ως επακόλουθο της κρίσης που αντιμετώπιζε ο τομέας της αλιείας στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με στόχο τη στήριξη της αναδιάρθρωσης του τομέα αυτού.

Το 1995 η Ε.Ε. διευρύνεται και προσχωρούν σ' αυτήν η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία.

Το 1993 με τη διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κοπεγχάγη οριοθετείται η επίσημη έναρξη της διαδικασίας της διεύρυνσης, ενώ το Συμβούλιο του Λουξεμβούργου το 1997 ενέκρινε την εκκίνηση των διαπραγματεύσεων με έξι από τις υποψήφιες χώρες (Εσθονία, Ουγγαρία, Πολωνία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Σλοβενία και Κύπρος).

1.2.8 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)

Το 1997 η Συνθήκη του Άμστερνταμ επιβεβαίωσε τη στρατηγική σημασία της συνοχής και τροποποίησε τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το γεγονός αυτό επέφερε ορισμένες αλλαγές στη Ε.Ε. δεδομένου ότι της ανατέθηκαν νέα καθήκοντα, οι πολίτες απέκτησαν πιο ενεργό ρόλο και ενισχύθηκε ο δημοκρατικός χαρακτήρας των θεσμικών οργάνων. Με τη συνθήκη αυτή δόθηκε απάντηση σε σημαντικά ζητήματα, όπως ο ρόλος και τα δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών, η αποτελεσματικότητα και ο δημοκρατικός χαρακτήρας των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, καθώς και οι διεθνείς αρμοδιότητες της Ένωσης. Παράλληλα η συνθήκη αυτή περιλαμβάνει και έναν ειδικό τίτλο για την απασχόληση ώστε να τονισθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο η ανάγκη λήψης μέτρων για τη μείωση της ανεργίας (ΕΕ, 1999α).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έδωσε έμφαση σε τρεις βασικές πτυχές:

- Την υποχρέωση της Ένωσης να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως εκείνα που κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Στα κράτη- μέλη που προβαίνουν σε σοβαρή παραβίαση των δικαιωμάτων αυτών

μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις οι οποίες φθάνουν ως την αναστολή του δικαιώματος ψήφου στο Συμβούλιο. Όσον αφορά στις υποψήφιες χώρες, ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί κριτήριο για την προσχώρησή τους στην Ένωση

- Το δικαίωμα που έχει αναγνωρισθεί στην Ένωση να λαμβάνει μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας και άλλων
- Την υποχρέωση της Ένωσης να προωθεί σε όλες τις πολιτικές της την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, επιπλέον των κανόνων που περιλαμβάνονται στις ευρωπαϊκές Συνθήκες σχετικά με την τήρηση και την προώθηση ίσων ευκαιριών στον κοινωνικό τομέα και τον τομέα της απασχόλησης (ΕΕ, 1999α)

1.2.9 Η μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής (1999) και το Πρόγραμμα Δράσης 2000- 2006

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου τον Μάρτιο του 1999, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία για το Πρόγραμμα Δράσης 2000, του οποίου πρωταρχικοί στόχοι ήταν η ενίσχυση των κοινοτικών πολιτικών και η παροχή στην Ε.Ε. νέου δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2000- 2006 ενόψει της διεύρυνσης. Σε αυτό το πλαίσιο το Πρόγραμμα Δράσης 2000-2006 περιελάμβανε και τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Έτσι θεσπίστηκε νέο νομικό πλαίσιο για τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής που θα ισχύει μέχρι το 2006 και το οποίο βασίζεται στις αρχές της συγκέντρωσης των παρεμβάσεων, τη διασαφήνιση και την αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων των κρατών-μελών και της Επιτροπής (πηγή: www.europa.eu.int).

Πιο συγκεκριμένα, η μεταρρύθμιση αυτή παρατείνει τα στοιχεία της υπάρχουσας διαρθρωτικής πολιτικής και έχει τρεις βασικούς στόχους:

- Τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαρθρωτικών μέσων με ενίσχυση της συγκέντρωσης που από την πλευρά της θα επιτευχθεί με τη μείωση των στόχων της διαρθρωτικής πολιτικής και των κοινοτικών πρωτοβουλιών, με τη βελτίωση της διαχείρισης και τη διασαφήνιση των ευθυνών που έχει κάθε παρεμβαίνων

- Τη διατήρηση του δημοσιονομικού επιπέδου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής
- Την επέκταση της προσπάθειας περιφερειακής συνοχής στα μελλοντικά κράτη- μέλη

Όσον αφορά στον πρώτο στόχο, η μεταρρύθμιση του 1999 χαρακτηρίζεται από την ενίσχυση της συγκέντρωσης και την απλοποίηση και αποκέντρωση της διαχείρισής τους. Από την άλλη μεριά, ωστόσο, καθιστά σαφέστερο το μερίδιο των ευθυνών και την ενισχυμένη εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας. Έτσι, με την ενίσχυση της συγκέντρωσης οι στόχοι από επτά μειώνονται σε τρεις. Ο στόχος 1 αποσκοπεί στην ανάπτυξη και τη διαρθρωτική προσαρμογή των καθυστερημένων περιοχών των οποίων ο μέσος όρος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερος του 75% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο νέος στόχος αφορά και στις απομακρυσμένες περιοχές (γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα, Αζόρες, Μαδέρα και Κανάρια Νησιά) καθώς και τις περιοχές στις οποίες αφορά ο παλιός στόχος 6 που δημιουργήθηκε μετά την προσχώρηση της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φινλανδίας. Όπως ίσχυε, τα 2/3 των μέτρων των Διαρθρωτικών Ταμείων λαμβάνονται το στόχο 1. Τα μέτρα αυτού του στόχου αφορούν στο 20% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Ε.Ε. (πηγή: www.europa.eu.int).

Ο στόχος 2 συμβάλλει στη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής μετατροπής των περιοχών με διαρθρωτικά προβλήματα, εκτός από αυτές που επιλέγονται για το νέο στόχο 1. Ο στόχος αυτός συγκεντρώνει τους παλιούς στόχους 2 και 5β και σε άλλες περιοχές που αντιμετωπίζουν πρόβλημα οικονομικής διαφοροποίησης. Συνολικά, δηλαδή, αφορά τις περιοχές όπου συμβαίνουν οικονομικές μεταβολές, τις παρακμάζουσες αγροτικές περιοχές, τις περιοχές που αντιμετωπίζουν κρίση και εξαρτώνται από την αλιεία καθώς και τις αστικές συνοικίες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Από τον εν λόγω στόχο θα καλύπτεται γύρω στο 18% του πληθυσμού της Ένωσης.

Ο στόχος 3 συγκεντρώνει όλα τα μέτρα για της ανάπτυξης των ανθρωπίνων πόρων εκτός των περιοχών που επιλέγονται για τον στόχο 1. Περιλαμβάνει τους παλιούς στόχους 3 και 4, ενώ αποτελεί το πλαίσιο αναφοράς όλων των μέτρων που λαμβάνονται για τη νέα ρύθμιση που αφορά την απασχόληση στο πλαίσιο της συνθήκης του Άμστερνταμ και της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

Επίσης, οι νέοι κανονισμοί προβλέπουν μείωση του αριθμού των κοινοτικών πρωτοβουλιών από 13 σε 4 και οι οποίες είναι:

- INTERREG, στόχος του οποίου είναι να προωθήσει τη διασυνοριακή, διακρατική ή διαπεριφερειακή συνεργασία
- LEADER, που έχει ως στόχο την προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης με πρωτοβουλίες ομάδων τοπικής αυτοδιοίκησης
- EQUAL, που προβλέπει την ανάπτυξη νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και των ανισοτήτων πάσης φύσεως, όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- URBAN, που ευνοεί την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των χωριών και των επαρχιών που αντιμετωπίζουν κρίση.

Στο πλαίσιο αυτού του ορισμού των στόχων και των κοινοτικών πρωτοβουλιών, καθένα από τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία έχει ειδική αποστολή. Το ΕΤΠΑ προορίζεται να μειώσει τις ανισοροπίες μεταξύ των περιφερειών της Κοινότητας και χορηγεί χρηματοδοτικές ενισχύσεις για την ανάπτυξη των μειονεκτικών περιοχών. Επομένως, παρεμβαίνει στο πλαίσιο των νέων στόχων 1 και 2 και για τις Πρωτοβουλίες INTERREG και URBAN. Με όρους οικονομικών πόρων, το ΕΤΠΑ αποτελεί το σημαντικότερο Διαρθρωτικό Ταμείο.

Το ΕΚΤ αποτελεί το κύριο όργανο της κοινοτικής κοινωνικής πολιτικής. Χορηγεί οικονομική ενίσχυση στα μέτρα υπέρ της επαγγελματικής κατάρτισης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Ο τόνος τίθεται στο εξής στη βελτίωση της λειτουργίας των αγορών εργασίας καθώς και στην επαγγελματική επανένταξη των ανέργων. Παρεμβαίνει και στους τρεις στόχους αλλά η δράση του είναι κυρίως ο νέος στόχος 3 και η χρηματοδότηση της πρωτοβουλίας EQUAL. Επιπλέον, ο νέος κανονισμός ενισχύει το ρόλο του ΕΚΤ στο πλαίσιο τη κοινοτικής κοινωνικής πολιτικής, δίνοντας του τη δυνατότητα να συμμετέχει σε ενέργειες που εφαρμόζονται δυνάμει της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση και των κατευθυντηρίων γραμμών για την πολιτική της απασχόλησης (πηγή: www.europa.eu.int).

Η μεταρρύθμιση του 1999 διατηρεί το διπλό ρόλο του ΧΜΠΑ, δηλαδή την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης και την κοινή αλιευτική πολιτική. Τα διαρθρωτικά μέτρα υπέρ του αλιευτικού τομέα αποτελούν πτυχή της κοινής αλιευτικής πολιτικής και μάλιστα όργανο της πολιτικής που εφαρμόζεται στους διάφορους τομείς.

Το τμήμα «εγγυήσεων» του ΕΓΤΠΕ έχει ως κύρια αποστολή να χρηματοδοτεί τις δαπάνες που απορρέουν από την κοινή πολιτική των αγορών και των γεωργικών τιμών, τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης που συνοδεύουν τη στήριξη των αγορών και τα αγροτικά μέτρα εκτός των περιφερειών του στόχου 1, καθώς και τις δαπάνες

ορισμένων κτηνιατρικών μέτρων και τα μέτρα ενημέρωσης της κοινής γεωργικής πολιτικής. Το τμήμα «προσανατολισμού» έχει ως στόχο να χρηματοδοτεί άλλες δαπάνες αγροτικής ανάπτυξης που δεν χρηματοδοτούνται από το τμήμα «εγγυήσεων», συμπεριλαμβανόμενης της πρωτοβουλίας LEADER.

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της κοινοτικής διαρθρωτικής πολιτικής, το Ταμείο Συνοχής παραμένει και αφορά πάντοτε στο περιβάλλον και στις διαρθρώσεις των μεταφορών. Γίνονται, ωστόσο, ορισμένες αλλαγές για να απλοποιηθεί η λειτουργία του και να ενισχυθεί ο ρόλος των κρατών μελών κατά τον δημοσιονομικό έλεγχο. Οι υπό όρους χρηματοδοτήσεις του Ταμείου Συνοχής όσον αφορά τα μακροοικονομικά κριτήρια έχουν κάπως τροποποιηθεί. Στο εξής, εάν δεν τηρείται το κριτήριο του δημοσίου ελλείμματος, δεν θα αναστέλλονται οι χρηματοδοτήσεις, κάτι που δεν συνέβαινε πριν. Εξάλλου, οι νέες διατάξεις για τη χρηματοδότηση των έργων, ενθαρρύνουν την προσφυγή σε συμπληρωματική ιδιωτική χρηματοδότηση, καθώς και μια καλύτερη εφαρμογή της αρχής του «ο ρυπαίνων πληρώνει». Τέλος, στα μέσα της περιόδου ισχύος (2003) θα πραγματοποιηθεί έλεγχος της επιλεξιμότητας με βάση το κριτήριο του 90% του ΑΕΠ. Στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος δεν είναι επιλέξιμο, οι χορηγούμενοι πόροι από το Ταμείο Συνοχής θα μειωθούν ανάλογα.

Όσον αφορά στο δεύτερο στόχο της μεταρρύθμισης, αυτός σχετίζεται με τη διατήρηση του δημοσιονομικού επιπέδου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Διοργανική Συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (Μάιος 1999), για τη δημοσιονομική πειθαρχία και τη βελτίωση της δημοσιονομικής διαδικασίας όσον αφορά τις δημοσιονομικές προοπτικές 2000-2006, προβλέπει τη διατήρηση της δημοσιονομικής προσπάθειας υπέρ της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε 0,46% του ΑΕΠ της ΕΕ, για την περίοδο 2000 έως 2006 (όπως συνέβαινε και για την περίοδο 1993-1999). Το συνολικό επίπεδο της επιδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής ανέρχεται συνολικά σε 213 δισεκατομμύρια ευρώ (πηγή: www.inforegio.com).

Για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, συμπεριλαμβανομένης της μεταβατικής ενίσχυσης των κοινοτικών πρωτοβουλιών και των καινοτόμων μέτρων, η επιδότηση ανέρχεται σε 195 δισεκατομμύρια ευρώ.

Η κατανομή μεταξύ των τριών στόχων είναι η εξής :

- 69,7% της συνολικής επιδότησης για το στόχο 1 (135,9 δισεκατ. ευρώ)
- 11,5% της συνολικής επιδότησης για το στόχο 2 (22,5 δισεκατ. ευρώ)

- 12,3% της συνολικής επιδότησης για το στόχο 3 (24,05 δισεκατ. ευρώ)
- 0,5% της συνολικής επιδότησης για το ΧΜΠΑ εκτός του στόχου 1 (1,1 δισεκατ. ευρώ)

Το υπόλοιπο διατίθεται σε κοινοτικές πρωτοβουλίες (5,35%) και σε καινοτόμα μέτρα και άλλα μέτρα τεχνικής βοήθειας (0,65%). Όσον αφορά στο συνολικό επίπεδο των διαθέσιμων πόρων για τις υποχρεώσεις του Ταμείου Συνοχής, αυτό ανέρχεται σε 18 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2000-2006.

Ο τρίτος στόχος της μεταρρύθμισης του 1999 είναι η επέκταση της προσπάθειας περιφερειακής συνοχής στα μελλοντικά κράτη- μέλη. Η διεύρυνση της Ένωσης σε περισσότερα κράτη της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και στην Κύπρο θα δημιουργήσει πολύ σημαντικά προβλήματα στην κοινωνική και οικονομική συνοχή, δεδομένης της αξιοσημείωτης καθυστέρησης στην ανάπτυξη των περιοχών αυτών των χωρών, σε σχέση με τα δεκαπέντε σημερινά κράτη μέλη. Πράγματι, η διεύρυνση θα αυξήσει την ανομοιογένεια της Ένωσης, γεγονός που θα δημιουργήσει ορισμένα προβλήματα προσαρμογής των διαφόρων τομέων και περιοχών και θα απαιτήσει ανάλογη προετοιμασία. Για την αποτελεσματική εφαρμογή της διαρθρωτικής πολιτικής στο πλαίσιο της διεύρυνσης πρέπει να πληρούνται πολλοί όροι. Είναι απαραίτητο οι υποψήφιας χώρες να διαθέσουν χρόνο για την προσαρμογή τους στη λειτουργία των διαρθρωτικών μέτρων και επομένως, είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η προενταξιακή στρατηγική κατά τρόπο ώστε από το έτος 2000, να αρχίσει να εφαρμόζεται προενταξιακή ενίσχυση.

Κάτι όμως που πρέπει να τονισθεί στο σημείο αυτό είναι ότι το γεγονός ότι τέθηκε ένα ανώτατο όριο στο ποσό που μπορούν να εισπράξουν τα κράτη- μέλη από τα ΔΤ (4% του ΑΕΠ της χώρας) έχει σημαντικές επιπτώσεις για τα υποψήφια κράτη, αφού μειώνει κατά πολύ τα ποσά που θα διατεθούν λόγω του χαμηλού ΑΕΠ των χωρών αυτών. Η εξέλιξη αυτή θέτει υπό αμφισβήτηση το μελλοντικό χαρακτήρα της πολιτικής συνοχής, καθώς τα χρήματα δεν κατανέμονται με βάση τις ανάγκες, αλλά με βάση τη δυνατότητα απορρόφησης. Αποτέλεσμα θα είναι οι πιο φτωχές περιφέρειες να μην έχουν τη δυνατότητα να απορροφήσουν τα ποσά που χρειάζονται ανάλογα με τις ανάγκες τους (Ανδρικοπούλου, 2000).

Στο πλαίσιο αυτό παρεμβαίνουν διάφορα όργανα. Κατ' αρχήν το πρόγραμμα PHARE, που αποβλέπει στην ενίσχυση των χωρών κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, αποτέλεσε πρόσφατα αντικείμενο επαναπροσανατολισμού και διαθέτει πλέον 10,92 δισεκατομμύρια ευρώ για την προενταξιακή ενίσχυση μεταξύ του 2000

κα 2006. Χρηματοδοτεί επίσης μέτρα σχετικά με το περιβάλλον, τα μεταφορικά μέσα και τη γεωργική και αγροτική ανάπτυξη, καθώς και μέτρα απαραίτητα για την υλοποίηση των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης της βιομηχανίας και την τοπική ανάπτυξη. Το ISPA (μέσο προενταξιακών διαρθρωτικών πολιτικών) που καλύπτει τα σχέδια στους τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών και διαθέτει 7,28 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ το SAPARD είναι ένα άλλο χρηματοδοτικό όργανο για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, το οποίο θα διαθέσει 3,64 δισεκατομμύρια ευρώ (πηγή: www.info regio.com).

Το μέλλον της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής αποτέλεσε μία από τις μεγάλες προκλήσεις που συζητήθηκαν στο Πρόγραμμα Δράσης Agenda 2000 που παρουσιάστηκε από την Επιτροπή, κυρίως λόγω των δημοσιονομικών του προεκτάσεων. Πράγματι, η πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή κατείχε τη δεύτερη σημαντικότερη θέση στον προϋπολογισμό της Κοινότητας κατά την περίοδο 1994-1999 (περίπου το 35% του προϋπολογισμού). Η σημασία της επιβεβαιώθηκε από τις δημοσιονομικές προοπτικές 2000-2006.

1.2.10 Σύνοδος κορυφής στην Κοπεγχάγη (2002)

Στη Σύνοδο κορυφής στην Κοπεγχάγη οι δεκαπέντε εγκρίνουν το πρώτο κύμα της διεύρυνσης, όπως ονομάζεται η ένταξη των τριών χωρών της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία), της Πολωνίας, Τσεχίας, Ουγγαρίας, Σλοβενίας, Σλοβακίας, Κύπρου και Μάλτας. Το γεγονός αυτό συμβολικά γκρεμίζει το Τείχος του Ψυχρού Πολέμου, εντάσσοντας στους κόλπους της άλλοτε «καπιταλιστικής Δύσης» τη συντριπτική πλειονότητα των άλλοτε κομμουνιστικών χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Η Ρουμανία και η Βουλγαρία, λόγω της σημαντικής υστέρησής τους, θα πρέπει να περιμένουν μέχρι το 2007. Μπορεί ο Ψυχρός Πόλεμος να τελείωσε εδώ και μία δεκαετία, ωστόσο για τις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες αποτελεί τη μεγάλη επιστροφή στο φυσικό, πολιτικό και πολιτισμικό τους περιβάλλον. Επίσης, το πρώτο κύμα της διεύρυνσης αναγκάζει πλέον την Ε.Ε. να απομακρυνθεί από το προφίλ που μέχρι τώρα γνωρίζαμε: είναι υποχρεωμένη να μεταλλαχθεί και να λειτουργήσει ως διακρατική οντότητα 25 μελών και να αντιμετωπίσει της προκλήσεις αυτής της μετάλλαξης (Εφημερίδα *Το Έθνος*, 2002).

1.3 Οι Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

— Στόχος των εκθέσεων της Επιτροπής είναι η ενημέρωση των ενδεχόμενων δικαιούχων και του ευρέως κοινού για το ρόλο της Κοινότητας. Οι ετήσιες εκθέσεις αναφέρονται στις παρεμβάσεις κατά το παρελθόν έτος και υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Εκτός όμως από τις ετήσιες εκθέσεις, κάθε τρία χρόνια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να υποβάλει «έκθεση σχετικά με τις προόδους που έχουν επιτευχθεί στην υλοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και για τον τρόπο με τον οποίο έχουν συμβάλει σε αυτό διάφορα μέσα (περιλαμβανομένων των κοινοτικών πολιτικών). Παρακάτω περιγράφονται συνοπτικά η δεύτερη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή και η πρώτη έκθεση προόδου, που είναι και οι πιο πρόσφατες.

1.3.1 Δεύτερη Έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή (31 Ιανουαρίου 2001)

Στόχος της έκθεσης είναι η ανάλυση της εξέλιξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και των παραγόντων που συμβάλλουν σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση με 27 μέλη και η δρομολόγηση της συζήτησης με αντικείμενο το μέλλον της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη συνοχή.

Αποτελεί την πρώτη εμφανιζόμενη ανάλυση της κατάστασης για τα κράτη-μέλη και τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την άποψη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ευρώπη των 27. Περιλαμβάνει τις προόδους που έχουν σημειωθεί στην οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, τη συμβολή άλλων κοινοτικών και εθνικών πολιτικών στη συνοχή, καθώς και τον απολογισμό και τις προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής.

Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με αυτήν την έκθεση το οικονομικό τοπίο θα μεταβληθεί έντονα με τη διεύρυνση και η ανάλυση της κατάστασης αποκαλύπτει διπλασιασμό των εισοδηματικών αποκλίσεων, γι' αυτό και προβλέπεται ότι θα χρειαστούν τουλάχιστον δύο γενεές για να απαλειφθούν οι περιφερειακές ανισότητες στη διευρυμένη Ένωση.

1.3.2 Πρώτη Έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή (30 Ιανουαρίου 2002)

Η δεύτερη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή που δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο 2001, έχει δύο στόχους: την ανάλυση της εξέλιξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση με 27 μέλη και την έναρξη του διαλόγου σχετικά με τη μελλοντική πολιτική συνοχής.

Οι στόχοι αυτής της έκθεσης προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή είναι: πρώτον να ενημερωθεί η ανάλυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής που παρουσιάστηκε στη δεύτερη έκθεση για τη συνοχή τον Ιανουάριο 2001 με ανάλυση των ανισοτήτων σε μια Ένωση με 25 μέλη και δεύτερον να περιγραφεί η πρόοδος του διαλόγου σχετικά με την μελλοντική πολιτική συνοχής μετά το 2006.

Σύμφωνα με την έκθεση αυτή, οι βασικές τάσεις σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή είναι οι ακόλουθες:

- οι ανισότητες μεταξύ των υφιστάμενων κρατών- μελών εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμη και αν έχουν μειωθεί από το 1988
- επιβεβαιώνεται η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στο επίπεδο των δεκαπέντε χωρών και σε μικρότερο βαθμό σε εθνικό επίπεδο
- η διεύρυνση θα συνοδευτεί από σημαντική πτώση του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ και από αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στις προηγούμενες διευρύνσεις
- θα διακριθούν τρεις ομάδες κρατών με βάση την υπόθεση της διευρυμένης Ένωσης με 27 μέλη: εννιά υποψήφιας χώρες των οποίων το βιοτικό επίπεδο ανέρχεται σε 41% του κοινοτικού μέσου όρου, τρεις υποψήφιας χώρες (Κύπρος, Σλοβακία και Τσεχική Δημοκρατία) και τρεις χώρες συνοχής (Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία) των οποίων το ΑΕΠ ανέρχεται στο 87% του εν λόγω μέσου όρου και, τέλος, τα άλλα σημερινά κράτη- μέλη των οποίων το επίπεδο είναι κατά πολύ ανώτερο από τον κοινοτικό μέσο όρο.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη έκθεση προόδου πραγματοποιεί μια πρώτη αξιολόγηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε μια Ένωση με 25 μέλη όπου:

- Οι περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο του 75% του κοινοτικού μέσου όρου αντιπροσωπεύουν 25% του συνολικού πληθυσμού (δηλαδή 115 εκατομμύρια κατοίκους)

- Οι αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες θα είναι περισσότερες στις υποψήφιες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, στα 115 εκατομμύρια κατοίκων το 40% θα βρίσκεται στις περιφέρειες των υπαρχόντων κρατών- μελών και το 60% στα υποψήφια κράτη. Επομένως θα πρέπει να προβλεφθεί μετακίνηση της μελλοντικής περιφερειακής πολιτικής προς ανατολάς
- Οι περιφέρειες που σήμερα επωφελούνται από το Στόχο 1 και που θα βρίσκονται μετά τη διεύρυνση πάνω από το 75% του κοινοτικού μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ θα αντιπροσωπεύουν 35 εκατομμύρια κατοίκους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Σύγκλιση και οικονομική συνοχή

2.1 Γενικά

Η αποφυγή των ανισοτήτων όσον αφορά στην παραγωγικότητα και το εισόδημα στον Ευρωπαϊκό χώρο είναι ένα από τα βασικότερα μελήματα της Κοινότητας και για το σκοπό αυτό άσκησε και ασκεί την περιφερειακή πολιτική. Οι παρεμβάσεις, επομένως, που γίνονται στις περιφέρειες έχουν στόχο την οικονομική ανάπτυξη και ενίσχυση των ασθενέστερων περιοχών, καθώς και την ενδυνάμωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής με τη μεταβίβαση των κοινοτικών πόρων, η οποία γίνεται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Όπως οι ανισότητες εμφανίζονται μεταξύ κρατών αλλά και μεταξύ περιφερειών, αξίζει να επισημάνουμε ότι υπάρχουν δυο είδη σύγκλισης με βάση το χώρο στον οποίο εμφανίζεται, αυτή μεταξύ κρατών και αυτή μεταξύ περιφερειών. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η μεταξύ κρατών σύγκλιση αναφέρεται στη σύγκλιση των λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών μελών με τα υπόλοιπα της Ε.Ε. (σύγκλιση σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο). Η σύγκλιση μεταξύ περιφερειών αφορά στη σύγκλιση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών σε σχέση είτε με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (όταν πρόκειται για περιφέρειες διαφορετικών κρατών) είτε με τον εθνικό (όταν πρόκειται για περιφέρειες της ίδιας χώρας) (ΕΕ, 2001).

Η διαδικασία της σύγκλισης είναι μια πολύπλοκη διαδικασία. Με λίγα λόγια είναι η τάση του να μειώνονται με το πέρασμα του χρόνου οι ανισότητες όσον αφορά στο εισόδημα μεταξύ χωρών ή περιφερειών. Δηλαδή, πιο απλά μπορούμε να πούμε ότι έχουμε σύγκλιση όταν οι φτωχότερες οικονομίες αναπτύσσονται ταχύτερα από τις πλουσιότερες με αποτέλεσμα να μειώνεται το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ τους (La Fuente A.,2000). Ο τρόπος όμως με τον οποίο αναπτύσσονται οι οικονομίες γενικά εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το βαθμό συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σ' αυτές, φαινόμενο που μελετούν και εξηγούν οι προσεγγίσεις που έχουν διατυπωθεί για την ισόρροπη ανάπτυξη.

2.2 Οι δύο προσεγγίσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη

2.2.1 Η οικονομική της συσσώρευσης

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση οι δραστηριότητες τείνουν να συγκεντρώνονται στο χώρο λόγω των εσωτερικών και εξωτερικών οικονομιών κλίμακας. Για το λόγο αυτό οι πολιτικές είναι απαραίτητο να επικεντρώνονται στην ενίσχυση και ανάπτυξη των περιοχών σε υστέρηση και να μπορούν να αντισταθμίζουν τις δυνάμεις της αγοράς δίνοντας ώθηση στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές (είτε είναι περιφέρειες είτε είναι χώρες). Αυτή η φύση του συστήματος της αγοράς να αναπαράγει ανισότητες οι οποίες στηρίζονται σε μια συσσωρευτική διαδικασία είναι και βασικό συμπέρασμα των σχολών της αστικής οικονομικής, της θεωρίας της ενδογενούς ανάπτυξης και της νέας οικονομικής γεωγραφίας (Πετράκος, 2000).

Σύμφωνα με την αστική οικονομική, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων σε μεγάλες πόλεις προκαλεί μείωση του κόστους παραγωγής λόγω των εσωτερικών και εξωτερικών οικονομιών κλίμακας (οικονομίες συγκέντρωσης). Οι οικονομίες αυτές έλκουν τις δραστηριότητες και τους παραγωγικούς πόρους και συμβάλλουν σε αύξηση των χωρικών ανισοτήτων, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με το νεοκλασικό υπόδειγμα, σύμφωνα με το οποίο οι μηχανισμοί της αγοράς έχουν από μόνοι τους εξισοροπητική λειτουργία. Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης, στηρίζεται σε ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας όπου επικρατούν αύξουσες αποδόσεις κλίμακας. Επομένως όσο μεγαλύτερες είναι οι επενδύσεις, τόσο περισσότερο αυξάνεται το προϊόν και κατά συνέπεια οι ρυθμοί ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών (όπου οι επενδύσεις είναι μεγαλύτερες) είναι μεγαλύτεροι από αυτούς των αναπτυσσόμενων χωρών. Άμεση συνέπεια αυτού είναι τα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης των χωρών να αποκλίνουν. Τέλος, η νέα οικονομική γεωγραφία υιοθετεί μια διαφορετική άποψη, υποστηρίζοντας ότι η τοποθεσία παίζει βασικό ρόλο και ότι διαφορετικοί τομείς μπορεί να έχουν διαφορετικές δυναμικές με το πέρασμα του χρόνου. Δηλαδή, καθώς οι αποστάσεις και το κόστος μεταφοράς των προϊόντων μειώνονται, οι επιχειρήσεις τείνουν να συγκεντρώνονται στις μεγαλύτερες αγορές, χωρίς να κινδυνεύουν να χάσουν τις απομακρυσμένες (Πετράκος, 2000).

2.2.2 Η νεοκλασική προσέγγιση

Η νεοκλασική προσέγγιση ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με τους μηχανισμούς που μπορούν να οδηγήσουν σε εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων. Ο πρώτος μηχανισμός βασίζεται στις φθίνουσες αποδόσεις του κεφαλαίου, δηλαδή οι περιοχές στις οποίες το κεφάλαιο αυξάνεται (αναπτυγμένες περιοχές) θα χαρακτηρίζονται από χαμηλή παραγωγικότητα και αντίστροφα. Άρα, είναι στη φύση των αγορών και δεν απαιτείται η άσκηση παρεμβατικών πολιτικών για να οδηγηθούν οι οικονομίες σε σύγκλιση, καθώς η παραγωγικότητα του κεφαλαίου θα είναι μεγαλύτερη στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες (Πετράκος, 2000).

Ένας δεύτερος μηχανισμός είναι αυτός του διαπεριφερειακού εμπορίου, η βασική ιδέα του οποίου είναι ότι δυο περιφέρειες που συνάπτουν εμπορικές σχέσεις θα εξειδικευτούν σε προϊόντα για τα οποία χρειάζεται ο συντελεστής τον οποίο διαθέτουν σε αφθονία. Εφόσον ο συντελεστής αυτός (εργασία ή κεφάλαιο) είναι σε αφθονία θα συνεπάγεται και χαμηλό κόστος παραγωγής, ανταγωνιστικές τιμές και συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της άλλης περιφέρειας. Στη συνέχεια η περιφέρεια θα εξάγει αυτό το προϊόν και θα αυξάνεται σταδιακά η ζήτηση για τον συντελεστή που χρησιμοποιείται, επομένως θα βελτιωθεί και η αμοιβή του. Η χρήση του θα αυξάνει με την παραγωγή και τις εξαγωγές και αυτό θα συνεχίζεται ώσπου οι συντελεστές της παραγωγής και τα προϊόντα να έχουν τις ίδιες τιμές και στις δυο περιφέρειες. Τελικά, δημιουργείται μια σύγκλιση στις αμοιβές των συντελεστών από τη λειτουργία των ίδιων των μηχανισμών της αγοράς. Όσο για τον τρίτο μηχανισμό, αυτός επικεντρώνεται στην κινητικότητα της εργασίας, δηλαδή στο γεγονός ότι το εργατικό δυναμικό τείνει να μετακινείται από περιοχές με χαμηλές αμοιβές σε περιοχές με υψηλές αμοιβές. Στις μεν πρώτες η κινητικότητα αυτή δημιουργεί έλλειψη που οδηγεί τις αμοιβές προς τα πάνω, στις δε δεύτερες αυξάνει την προσφορά εργασίας που οδηγεί τις αμοιβές προς τα κάτω. Έτσι η κινητικότητα αυτή θα συνεχίζεται μέχρι τελικά να δημιουργηθεί σύγκλιση στις αμοιβές, άρα και στα εισοδήματα (Πετράκος, 2000).

Συνοψίζοντας, αυτό που γίνεται εμφανές από τα παραπάνω είναι ότι η διαφορά ανάμεσα στις δύο προσεγγίσεις έγκειται στο γεγονός ότι η νεοκλασική επισημαίνει τους τρόπους με τους οποίους θα προκύψει η ισόρροπη ανάπτυξη και η σύγκλιση ανάμεσα σε περιφέρειες ή χώρες, ενώ η οικονομική της συσσώρευσης

επικεντρώνεται στις αναπτυξιακές πολιτικές που θα βοηθήσουν τις περιοχές σε υστέρηση.

2.3 Παράγοντες που καθορίζουν τη σύγκλιση

Βασικός στόχος της κοινοτικής πολιτικής συνοχής είναι να υποστηρίζει τις ενέργειες εκείνες που μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης. Με άλλα λόγια, είναι αναγκαίο να προσδιορίσει και να στηρίξει τους παράγοντες εκείνους που καθορίζουν τη σύγκλιση και περιορίζουν τις μεγάλες ανισοροπίες που ήδη υπάρχουν, αλλά και αυτές που θα δημιουργηθούν μετά τη διεύρυνση. Η απάντηση στο ερώτημα πού οφείλονται οι περιφερειακές ανισότητες είναι γεγονός ότι είναι πολύπλοκη και ακόμη περισσότερο πολύπλοκη είναι η απάντηση στο πώς θα εξελιχθούν αυτές στο προσεχές μέλλον. Ωστόσο, σύμφωνα με την «Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή» (ΕΕ, 2001), μια σειρά παραγόντων συντελούν στη διαδικασία της σύγκλισης, άλλοι σε μικρότερο και άλλοι σε μεγαλύτερο βαθμό και είναι οι: ανταγωνιστικότητα- παραγωγικότητα- οικονομική επίδοση, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και η μετανάστευση, οι επενδύσεις, ο πλούτος των υποδομών, οι ανθρωπίνοι πόροι, το τρίπτυχο καινοτομία- έρευνα- τεχνολογική ανάπτυξη και η οικονομία της γνώσης (Τεχνολογία της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών).

2.3.1 Ανταγωνιστικότητα, παραγωγικότητα και οικονομική επίδοση

Ο όρος ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων μιας συγκεκριμένης αγοράς ή ακόμη στην επίδοση της οικονομίας των περιφερειών και των χωρών. Είναι γεγονός ότι υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων σε μια περιφέρεια. Τέτοιου είδους χαρακτηριστικά είναι οι φυσικού και κοινωνικού τύπου υποδομές, η κατάρτιση του εργατικού δυναμικού, ένα θεσμικό πλαίσιο και μια κουλτούρα που μπορεί είτε να ευνοεί είτε να μην ευνοεί την καινοτομία, καθώς και η αποδοτικότητα των δημόσιων θεσμών. Επιπλέον, ισχύει και το: «η επιτυχία γεννά την επιτυχία», δηλαδή οι ισχυρές και επιτυχημένες επιχειρήσεις μπορούν να δώσουν κίνητρα σε άλλες επιχειρήσεις π και να ενθαρρύνουν περισσότερες επενδύσεις. Τα τελευταία χρόνια η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα ως έννοια επικεντρώνεται στην επίτευξη υψηλού και ανοδικού

επιπέδου διαβίωσης και υψηλών ποσοστών απασχόλησης σε μια διατηρήσιμη βάση. Στην πράξη το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αναλύεται στο ποσοστό απασχόλησης (ή το ποσοστό του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας που εργάζεται) και στην παραγωγικότητα (ή το ΑΕΠ ανά απασχολούμενο), αλλά αξίζει να σημειωθεί ότι ένα υψηλό επίπεδο της μιας συνιστώσας δε συνεπάγεται και υψηλό επίπεδο της άλλης.

Όσον αφορά στο σύνολο της Ε.Ε. η οικονομική επίδοση τα τελευταία 25 χρόνια τείνει να είναι ισχυρότερη σε όρους παραγωγικότητας και ασθενής σε όρους απασχόλησης. Στην πράξη η απασχόληση αυξάνεται όταν η αύξηση του ΑΕΠ υπερβαίνει περίπου το 2% ετησίως. Μακροπρόθεσμα η επίτευξη υψηλού ρυθμού αύξησης της απασχόλησης και υψηλού ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας δεν είναι αντικρουόμενοι στόχοι. Διακρίνονται δύο βασικές ομάδες καθυστερημένων περιφερειών σύμφωνα με τα ποσοστά παραγωγικότητας και απασχόλησης που τις χαρακτηρίζουν: η πρώτη περιλαμβάνει αυτές με ποσοστά απασχόλησης ίσα ή (σε λίγες περιπτώσεις) μεγαλύτερα από το μέσο όρο της Ε.Ε. (περιφέρειες στην Πορτογαλία, την Ελλάδα και την Ανατολική Γερμανία κυρίως), ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει αυτές που υστερούν τόσο σε παραγωγικότητα όσο και σε απασχόληση (οι περισσότερες περιφέρειες της Ισπανίας και της νότιας Ιταλίας)(ΕΕ, 2001).

Όσον αφορά στην παραγωγικότητα ανά τομέα, αυτή είναι υψηλότερη στις επιχειρηματικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, όπου η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο στην Ε.Ε. είναι πάνω από διπλάσια του μέσου όρου για την οικονομία ως σύνολο. Είναι λίγο πάνω από το μέσο όρο στη βιομηχανία και μόλις κάτω από αυτόν στη διανομή, μεταφορές και ξενοδοχεία και στις μη αγοραίες και άλλες υπηρεσίες. Στη γεωργία είναι γεγονός ότι η παραγωγικότητα είναι μισή του μέσου όρου για το σύνολο των τομέων. Και στις τρεις χώρες συνοχής τα συνολικά ποσοστά απασχόλησης είναι χαμηλά, κυρίως λόγω της χαμηλής απασχόλησης στις υπηρεσίες, ενώ η απασχόληση στη γεωργία είναι αρκετά υψηλότερη από ό,τι αλλού. Το γεγονός ότι υπάρχει μεγαλύτερη συγκέντρωση σε τομείς με χαμηλή παραγωγικότητα (γεωργία) συνδέεται και με τη φτωχή επίδοση των περιφερειών αυτών.

Επίσης, υπάρχει μια μακροπρόθεσμη τάση της απασχόλησης στη γεωργία και τη βιομηχανία να φθίνει, ενώ στις υπηρεσίες να αυξάνεται. Μεταξύ του 1990 και 1999 η απασχόληση στις υπηρεσίες στην Ε.Ε. αυξήθηκε κατά 12 εκατομμύρια περίπου, ενώ στην υπόλοιπη οικονομία μειώθηκε κατά 9 εκατομμύρια. Στις καθυστερημένες περιφέρειες θα υπάρξει μια σημαντική έξοδος των απασχολουμένων

από τη γεωργία κατά τα επόμενα έτη, ενώ δεν αναμένεται απαραίτητα και απώλεια θέσεων στη βιομηχανία. Στις κεντρικές βιομηχανικές περιφέρειες η απασχόληση στη μεταποίηση ενδέχεται να μειωθεί, αν και σε πολλές έχει ήδη αρχίσει μια μετατόπιση της απασχόλησης προς δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Τέλος, αυτό που αξίζει να τονισθεί είναι ότι η συγκέντρωση της δραστηριότητας σε χαμηλής προστιθέμενης αξίας κλάδους συντελεί και στην καθυστέρηση της οικονομικής ανάπτυξης των λιγότερο ευημερούντων περιφερειών.

2.3.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά και μετανάστευση

Τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά ποικίλουν από χώρα σε χώρα της Ένωσης. Ενώ ο πληθυσμός αυξάνεται έστω και με αργούς ρυθμούς στις περισσότερες περιφέρειες, σε κάποιες, κυρίως στην Ισπανία, την Ιταλία, τη Γερμανία και τις Σκανδιναβικές χώρες μειώνεται. Κατά τη δεκαετία 2000- 2010, πολλές περιφέρειες της Γερμανίας και της Ιταλίας προβλέπεται να σημειώσουν πληθυσμιακή μείωση, γεγονός που πιθανόν να ισχύσει και στις υποψήφιες χώρες.

Οι δημογραφικές τάσεις επηρεάζονται από κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις. Οι μεταναστευτικές ροές, ιδιαίτερα, σχετίζονται με τις περιφερειακές διαφορές των συνθηκών της αγοράς εργασίας, αφού τα άτομα μετακινούνται από περιοχές βραδείας αύξησης των θέσεων εργασίας σ' αυτές που παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης. Επομένως οι φθίνουσες περιφέρειες της Ε.Ε. χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα εισοδήματος, υψηλή ανεργία και από υψηλά ποσοστά απασχόλησης στη γεωργία και τη βιομηχανία. Εκτός αυτού, συνήθως έχουν μικρό αριθμό νέων, γιατί μεταναστεύουν σε άλλες περιοχές και χαμηλούς δείκτες γονιμότητας και χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού.

Ένα άλλο σημείο που αξίζει να τονισθεί είναι ότι η γήρανση του πληθυσμού της Ε.Ε. επιταχύνεται και η αναλογία των νέων κάτω των 15 ετών συνεχώς μειώνεται και θα μειώνεται για αρκετά χρόνια ακόμη ενώ αντιθέτως, η αναλογία των ατόμων άνω των 65 ετών αυξάνεται σημαντικά. Αποτέλεσμα αυτών των δύο γεγονότων είναι ότι θα αυξηθεί ο δείκτης εξάρτησης των ηλικιωμένων, δηλαδή θα αυξάνονται τα ηλικιωμένα άτομα τα οποία θα πρέπει να στηριχθούν από αυτούς που απασχολούνται. Κάτι ανάλογο, αλλά σε μικρότερο βαθμό, πιθανό να συμβεί και στις υποψήφιες χώρες.

Όσον αφορά στις μεταναστευτικές ροές από τις υποψήφιες χώρες προς την Ε.Ε., αυτές πιθανολογείται ότι θα αυξηθούν, εφόσον η σύγκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος των χωρών της κεντρικής Ευρώπης με τα επίπεδα της Ε.Ε. είναι μια μακροχρόνια διαδικασία. Εκτιμάται ότι η μετανάστευση προς την Ε.Ε. θα ανέλθει σε 330000 άτομα ετησίως μετά την άρση των φραγμών εισόδου. Έτσι ο πληθυσμός των πολιτών των ΧΚΑΕ που διαμένουν στα παρόντα κράτη- μέλη της Ε.Ε. θα αυξηθεί από 0,2% του συνολικού πληθυσμού το 1998 σε 1% μετά από 30 χρόνια. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως να αμβλύνει τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού, αφού οι ΧΚΑΕ, σε αντίθεση με τις χώρες της Ε.Ε., θα σημειώσουν αύξηση των νέων ατόμων κατά την επόμενη δεκαετία. Ακριβώς επειδή αρκετές περιφέρειες της Ε.Ε. έχουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού σε λιγότερες εξειδικευμένες δραστηριότητες, οι μετανάστες θα είναι σε θέση να εργαστούν στις περιοχές αυτές, αν και εφόσον ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να ενσωματωθούν στην τοπική κοινότητα και να αποτραπεί ο κοινωνικός αποκλεισμός τους (ΕΕ, 2001).

2.3.3 Επενδύσεις

Προκειμένου οι επενδύσεις να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη και την επιτυχία θα πρέπει να είναι σωστά στοχοθετημένες και να συνδυάζουν την τεχνική πρόοδο. Οι επενδύσεις, δηλαδή ο σχηματισμός ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου, είναι υψηλότερες σε σχέση με το ΑΕΠ στις υποψήφιες χώρες απ' ό,τι στα κράτη μέλη (σύμφωνα με στοιχεία του 1998 25% του ΑΕΠ στις πρώτες έναντι 20% στα δεύτερα). Αυτή η διαφορά θα πρέπει να συνεχιστεί να υφίσταται ή και να αυξηθεί προκειμένου οι υποψήφιες χώρες να επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να καλύψουν τις διαφορές με τα υπόλοιπα κράτη της Ε.Ε., εκ των οποίων η Πορτογαλία έχει το υψηλότερο επίπεδο επενδύσεων (και το δεύτερο χαμηλότερο επίπεδο κατά κεφαλήν ΑΕΠ), ενώ η Σουηδία έχει το χαμηλότερο επίπεδο επενδύσεων (και ΑΕΠ περίπου ίσο με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο).

Ένα δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει από τα σχετικά στοιχεία είναι ότι οι ευημερούσες χώρες έχουν μεγαλύτερο απόθεμα κεφαλαίου από τις λιγότερο ευημερούσες. Ενώ στην Ε.Ε. το απόθεμα κεφαλαίου είναι 54000 ευρώ κατά κεφαλήν, στις χώρες συνοχής είναι 33000 και στη Γερμανία και την Αυστρία γύρω στα 80000 ευρώ. Όμως εξαιτίας του υψηλότερου ρυθμού επενδύσεων το χάσμα αυτό συρρικνώνεται, αλλά αργά. Ωστόσο οι χώρες συνοχής συγκλίνουν μεν σε σχετικούς

όρους, σε απόλυτους δε εξακολουθούν να δαπανούν κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε. σε κατά κεφαλήν επενδύσεις (10000 ευρώ έναντι 13000 του ευρωπαϊκού μέσου).

Εκτός από την αύξηση του αποθέματος παγίου κεφαλαίου αυτό που είναι εξέχουσας σημασίας και αναγκαία συνθήκη για μακροπρόθεσμη ανάπτυξη είναι οι επενδύσεις στην τεχνολογική πρόοδο και τη γνώση. Αυτό που παρατηρείται σύμφωνα με τα στοιχεία είναι ότι πολλές χώρες με κάτω του μέσου όρου ποσοστά παγίων επενδύσεων είναι από τους μεγαλύτερους επενδυτές στην τεχνολογία. Παραδείγματος χάρη, η Σουηδία έχει το χαμηλότερο ποσοστό παγίων επενδύσεων και το υψηλότερο ποσοστό επενδύσεων στη γνώση, καθώς επίσης η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Φινλανδία είναι μεγάλοι επενδυτές στη γνώση και μικροί σε υλικά στοιχεία. Αντιθέτως οι τρεις χώρες συνοχής και η Ιρλανδία δαπανούν πολύ λιγότερο σε επενδύσεις στη γνώση, γεγονός που δεν αποτελεί ασφαλή βάση για μακροπρόθεσμή ανάπτυξη και μείωση του χάσματος ανάμεσα σ' αυτές και τα υπόλοιπα μέλη της Ε.Ε..

2.3.4 Ο πλούτος των υποδομών

Το μεγαλύτερο τμήμα των δημόσιων επενδύσεων στα κράτη- μέλη καθώς και αυτό που ενισχύεται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία αφορά στις υποδομές. Οι επαρκείς υποδομές είναι βασικός παράγοντας για την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας, αλλά και για την εγκατάσταση μιας οικονομικής δραστηριότητας. Οι επενδύσεις σε υποδομές είναι απαραίτητες για τη μείωση των επιπτώσεων της απόστασης μεταξύ περιφερειών και ειδικά μεταξύ αυτών και του κέντρου.

Οι υποδομές μεταφορών, ιδιαίτερα, διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών, γιατί διευκολύνουν το εμπόριο και την κυκλοφορία του εργατικού δυναμικού. Είναι γεγονός ότι οι οδικές μεταφορές παραμένουν κυρίαρχες, μιας και το οδικό δίκτυο είναι η πιο συνηθισμένη μορφή ταξιδιού. Η ανάπτυξη των αυτοκινητοδρόμων έχει αυξήσει την πυκνότητα των οδικών μεταφορών δεδομένου ότι το μήκος των αυτοκινητοδρόμων αυξήθηκε κατά 40% μέσα στη δεκαετία 1988- 1998, κυρίως λόγω της αύξησης στις χώρες συνοχής. Ωστόσο, οι σιδηροδρομικές μεταφορές έχουν μειωθεί παρά τον εκσυγχρονισμό του δικτύου σε αρκετές χώρες, ενώ οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ζωτικές για νησιωτικές και παράκτιες περιφέρειες.

Όσον αφορά στις υποψήφιες χώρες, σε γενικές γραμμές τα συστήματα μεταφορών έχουν απαρχαιωμένες υποδομές που αναπτύσσονται διαφορετικά από ό,τι στην Ε.Ε.. Είναι λιγότερο εκτενείς και το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου αποτελεί το σιδηροδρομικό δίκτυο, το οποίο είναι σε κακή κατάσταση, ενώ η κατασκευή αυτοκινητοδρόμων είναι ελάχιστη.

Άλλη μορφή υποδομών είναι η ενέργεια, η διαθεσιμότητα της οποίας σε μια περιφέρεια και η προσφορά της από ποικίλες πηγές είναι σημαντικοί παράγοντες για την περιφερειακή ανάπτυξη. Την τελευταία δεκαετία η κατανάλωση ενέργειας στη Ε.Ε. αυξάνεται καθώς αυξάνεται το ΑΕΠ. Η κατά κεφαλήν του πληθυσμού της Ε.Ε. κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκε κατά 1,6% μεταξύ 1988 και 1998 και η άνοδος αυτή ήταν ιδιαίτερα αισθητή στις χώρες συνοχής.

2.3.5 Ανθρώπινοι πόροι

Σημαντικό ρόλο για την ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας διαδραματίζουν οι γνώσεις και η κατάρτιση του εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, όμως, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στα επίπεδα εκπαίδευσης μεταξύ των χωρών συνοχής και της υπόλοιπης Ένωσης. Ειδικά στις πρώτες ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού μεταξύ 25 και 59 ετών έχει μόνο υποχρεωτική εκπαίδευση και κανένα άλλο προσόν.

Κάτι που πρέπει να τονισθεί είναι ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των νέων στην Ε.Ε. ανέρχεται συνεχώς και αυτό συμβαίνει σε όλα τα κράτη- μέλη. Είναι ιδιαίτερα έντονο στις χώρες συνοχής, επειδή εκεί τα μέσα επίπεδα εκπαίδευσης των ηλικιωμένων ατόμων είναι χαμηλά. Επομένως, το χάσμα στα επίπεδα εκπαίδευσης μεταξύ των κρατών- μελών συρρικνώνεται. Ταυτόχρονα παρατηρείται μια εντονότερη ανοδική τάση στα επίπεδα εκπαίδευσης των γυναικών έναντι των ανδρών και σε σχεδόν σε όλα τα κράτη- μέλη οι γυναίκες των νεότερων ηλικιακών ομάδων έχουν επιτύχει ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης απ' ό,τι οι αντίστοιχης ηλικίας άνδρες.

Είναι γεγονός ότι σε όλα τα κράτη- μέλη το επίπεδο εκπαίδευσης είναι μια σημαντική συνιστώσα της εξεύρεσης εργασίας. Εκτός της Ελλάδας και της Πορτογαλίας η ανεργία στην Ε.Ε. είναι πολύ χαμηλότερη μεταξύ των ατόμων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης απ' ό,τι με χαμηλό. Η σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και ποσοστών ανεργίας είναι ακόμα πιο στενή ειδικά για τις γυναίκες και αυτό συμβαίνει επειδή μεγάλο ποσοστό γυναικών με χαμηλή εκπαίδευση δεν είναι ενταγμένο στο εργατικό δυναμικό. Εξάλλου, εμφανίζονται και μεγάλες διαφορές στις προοπτικές

απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών, δηλαδή οι γυναίκες με ένα δεδομένο επίπεδο εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να είναι άνεργες από ό,τι οι άνδρες με παρόμοιο επίπεδο εκπαίδευσης, κάτι που δε συμβαίνει στις περισσότερες υποψήφιες χώρες.

Τέλος, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, αν και είναι ουσιαστική για την προοπτική εξεύρεσης εργασίας και τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, η συμμετοχή σε αυτήν είναι ακόμα χαμηλή και ποικίλει αισθητά μεταξύ των κρατών- μελών. Επίσης, σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, φαίνεται να υπάρχει μια σαφής σχέση μεταξύ επιπέδου εκπαίδευσης και πρόσβασης στην κατάρτιση: σε όλα τα κράτη- μέλη τα άτομα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης έχουν περισσότερες ευκαιρίες κατάρτισης από αυτά με χαμηλότερο.

2.3.6 Καινοτομία, έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη

Στο πλαίσιο μιας μακροπρόθεσμης περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξης και της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, οι περιφέρειες καλούνται να καινοτομήσουν. Ιδιαίτερα οι καθυστερημένες περιφέρειες πρέπει να κινούνται στο πλευρό των αναπτυγμένων προετοιμάζοντας το έδαφος σύμφωνα με τα δικά τους χαρακτηριστικά και ανάγκες και να μην καταφεύγουν σε άκριτο μιμητισμό, που περισσότερο δημιουργεί παρά επιλύει προβλήματα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας θέλοντας να τονίσει τη σημασία της καινοτομίας έδωσε έμφαση στην ανάγκη της δημιουργίας μιας περιοχής έρευνας και καινοτομίας, καθώς και τη δημιουργία ενός προγράμματος- πρόκλησης για την ενίσχυσή τους. Επιπλέον αντί η καινοτομία να θεωρείται ως μια γραμμική διαδικασία από τη βασική έρευνα στην εμπορική επιτυχία, έχει αναδειχθεί ένα περισσότερο αμφίδρομο μοντέλο και έχει συνδεθεί με τις έννοιες της δημιουργίας και της διαχείρισης δικτύων.

Η δαπάνη σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη σχετικά με το ΑΕΠ έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια στις χώρες συνοχής, αλλά μόνο στην Ιρλανδία η αύξηση ήταν μεγάλη, γι' αυτό και το χάσμα με την υπόλοιπη Ένωση εξακολουθεί να υφίσταται. Ειδικά ανάμεσα στις χώρες συνοχής και τα τέσσερα κράτη μέλη που οι δαπάνες είναι υψηλότερες (Γερμανία, Γαλλία, Σουηδία και Φινλανδία) το τεχνολογικό χάσμα έχει διευρυνθεί. Η επιχειρηματική δαπάνη σε ΕΤΑ μειώθηκε στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία κατά τη διάρκεια των ετών 1995- 1998, ενώ

αυξήθηκε αρκετά στα προαναφερθέντα κορυφαία τέσσερα μέλη και στην Ιρλανδία. Ομοίως και η δημόσια δαπάνη μειώθηκε στην Ελλάδα και την Ισπανία, ενώ παρέμεινε αμετάβλητη στην Πορτογαλία. Επομένως οι τρεις χώρες συνοχής υστερούν σημαντικά στον τομέα, γεγονός που ενδέχεται να μειώσει την ανταγωνιστικότητά τους στην Ε.Ε. αλλά και στις παγκόσμιες αγορές. Το σημαντικό χάσμα στη δαπάνη ΕΤΑ που υφίσταται μεταξύ των χωρών συνοχής και των υπόλοιπων κρατών- μελών υποδεικνύει μια ανάγκη για μεγαλύτερη ενθάρρυνση ώστε οι επιχειρήσεις να αναλάβουν ερευνητικές δραστηριότητες και να υιοθετήσουν πολιτικές προς την κατεύθυνση αυτή.

Στις καθυστερημένες περιφέρειες πρέπει να αυξηθεί η ικανότητα των επιχειρήσεων να απορροφήσουν νέες τεχνολογίες και την τεχνογνωσία που αναπτύσσεται αλλού και το εργατικό δυναμικό πρέπει να έχει τη δυνατότητα να την εκμεταλλευτεί και να προσαρμοστεί στις νέες τεχνικές. Όμως, για τη διάδοση των νέων τεχνικών σημαντικό ρόλο παίζει η ποιότητα των ανθρώπινων πόρων. Η διαφορά μεταξύ των προηγμένων κρατών- μελών και των χωρών συνοχής έχει ελαττωθεί κατά τη δεκαετία του '90, αλλά παρόλα αυτά οι πρώτες έχουν περίπου τρεις φορές περισσότερο ερευνητικό από τις τελευταίες.

Εκτός από τις διαφορές όσον αφορά στη δαπάνη σε ΕΤΑ και στους ανθρώπινους πόρους, το τεχνολογικό χάσμα εντοπίζεται και στην ποιότητα και ποσότητα των προγραμμάτων δημόσιας ενίσχυσης. Σχετικά με τη δημόσια ενίσχυση για καινοτομία (η οποία μετριέται σε όρους κρατικής βοήθειας για ΕΤΑ στη μεταποίηση) στα πλέον ανεπτυγμένα κράτη το ποσό που δόθηκε κατά την περίοδο 1995- 1997 ήταν δέκα φορές μεγαλύτερο σε σχέση με την απασχόληση απ' ό,τι στις χώρες με υστέρηση. Στις χώρες συνοχής ένα μικρότερο μερίδιο κρατικής βοήθειας κατανέμεται σε ΕΤΑ απ' ό,τι σε άλλα κράτη της Ένωσης αν και έχουν μεγαλύτερη ανάγκη σε ΕΤΑ και καινοτομία από ό,τι άλλες χώρες.

Συνεπώς, τα επιστημονικά και τεχνολογικά συστήματα στις χώρες συνοχής χαρακτηρίζονται από χαμηλής έντασης ΕΤΑ, υπερεκπροσώπηση του δημόσιου τομέα και μικρή ανάμειξη του ιδιωτικού, ασθενείς διασυνδέσεις με τις επιχειρήσεις και χαμηλά επίπεδα μεταφοράς τεχνολογίας. Για το λόγο αυτό οι περιφερειακές αναπτυξιακές πολιτικές πρέπει να εστιάσουν στην ενδυνάμωση του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις και στη διασύνδεση μεταξύ επιστημονικού συστήματος και επιχειρήσεων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περιφερειακή κατανομή του καινοτομικού δυναμικού στην Ε.Ε.. Παρατηρείται ισχυρή συγκέντρωση ΕΤΑ και καινοτομίας στις προηγμένες περιφέρειες της Ε.Ε., δεδομένου ότι οι κορυφαίες δέκα περιφέρειες αναλογούν περίπου στο ένα τρίτο όλων των δαπανών στην Ένωση. Τέτοιες ανισότητες εμφανίζονται και για την επιχειρηματική δαπάνη, τους ανθρώπινους πόρους και τις αιτήσεις ευρεσιτεχνίας. Οι διαπεριφερειακές διαφορές είναι αρκετά μεγάλες στις χώρες συνοχής. Στη χώρα μας πάνω από το μισό της δαπάνης ΕΤΑ γίνεται στην Αττική, από την οποία και προέρχονται τα δύο τρίτα των αιτήσεων ευρεσιτεχνίας.

2.3.7 Η οικονομία της γνώσης

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ε.Ε. στις μέρες μας είναι η σωστή διαχείριση των τεχνολογιών της πληροφορικής και των επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς αυτές αποτελούν μια σημαντική πηγή αύξησης της παραγωγικότητας και επιτρέπουν την ταχεία κυκλοφορία αυξημένου όγκου δεδομένων. Οι χώρες της Ε.Ε. δαπανούν κατά μέσο όρο ένα ποσοστό της τάξης του 6% του ΑΕΠ στον κλάδο αυτό. Οι πληροφορικές και επικοινωνιακές βιομηχανίες αναπτύσσονται κατά περισσότερο από πέντε ποσοστιαίες μονάδες ταχύτερα από τους άλλους κλάδους συντελώντας αποτελεσματικά στην οικονομική ανάπτυξη. Αυτό το τελευταίο επιβεβαιώνεται και από το ότι μία στις τέσσερις νέες θέσεις απασχόλησης δημιουργούνται στις ΤΠΕ, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στοχεύει να αυξήσει το ρυθμό εισαγωγής των ψηφιακών τεχνολογιών και να εξασφαλίσει ότι όλοι έχουν τις απαιτούμενες δεξιότητες να τις χρησιμοποιούν.

Αξιόλογο είναι το γεγονός ότι η οι διαφορές μεταξύ των χωρών συνοχής και των υπολοίπων κρατών μελών ως προς τις δαπάνες για ΤΠΕ είναι αρκετά μικρές, αλλά παρόλα αυτά οι χώρες συνοχής θα πρέπει να επενδύσουν ακόμη μεγαλύτερα ποσά. Αυτό όμως στο οποίο θα πρέπει να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους όλες οι χώρες ανεξαιρέτως είναι η ευαισθητοποίηση του κόσμου, το επίπεδο της εκπαίδευσης, η προώθηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας και η οργανωτική ικανότητα των επιχειρήσεων.

Εν συντομία μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι διαφορές πρόσβασης σε σταθερές τηλεφωνικές παροχές έχουν μειωθεί σημαντικά μεταξύ των κρατών- μελών. Στις περισσότερες χώρες η αναλογία των νοικοκυριών με τηλεφωνική παροχή είναι κοντά

στο μέσο όρο της Ε.Ε., ενώ σε ορισμένες συναντώνται και αξιοσημείωτα ποσοστά νοικοκυριών που διαθέτουν κινητό και όχι σταθερό τηλέφωνο, όπως η Φινλανδία (18%) και Πορτογαλία (12%). Η κινητή τηλεφωνία έχει διεισδύσει στις αγορές όλων των χωρών, όμως αρκετές έχουν σχετικά μικρή ιδιοκτησία Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο. Επίσης, η χρήση του Η/Υ και η πρόσβαση στο διαδίκτυο κατ' οίκον στις χώρες συνοχής παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά (12%, δηλαδή μισό του μέσου όρου της Ε.Ε.).

Συμπερασματικά αυτό που προκύπτει είναι ότι η ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας αποτελεί επιτακτική ανάγκη και θα πρέπει να είναι μέλημα όλων των κρατών- μελών. Η διαρθρωτική πολιτική θα πρέπει να επικεντρωθεί στην ενίσχυση της ζήτησης και της ικανότητας των επιχειρήσεων και των ατόμων να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τις ΤΠΕ.

2.4 Συμπεράσματα

Μπροστά στην πρόκληση της διεύρυνσης η προαγωγή των παραπάνω παραγόντων είναι επιτακτική ανάγκη, γιατί μόνο έτσι μπορούν να περιοριστούν οι κοινωνικές, οικονομικές και εδαφικές ανισότητες στο εσωτερικό της Ένωσης. Έτσι, η μελλοντική πολιτική συνοχής, η οποία αν όψει της διεύρυνσης πρέπει να είναι πιο ουσιαστική, πρέπει να έχει ως βασικό στόχο τη στήριξη των επενδύσεων σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, που αποτελούν παράγοντα- κλειδί στη διαδικασία της ανάπτυξης και της σύγκλισης των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών. Πρέπει να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το ανθρώπινο και εργατικό δυναμικό της με την ανανέωση των δεξιοτήτων και των γνώσεών του καθ' όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού του βίου. Ακόμη, όσον αφορά στην υλική υποδομή, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προώθηση της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας, αλλά και στη σύνδεση των δικτύων αυτών με τα περιφερειακά δευτερεύοντα ώστε να μην απομονωθούν οι απομακρυσμένες περιοχές. Σχετικά με αυτές τις περιοχές και προκειμένου να αποφευχθεί η ανισορροπία μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, πρέπει να συνεχιστούν και οι επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ικανότητα για καινοτομία.

Γενικά, σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αντιληπτό ότι η σύγκλιση είναι μια διαδικασία που εξαρτάται και επηρεάζεται άμεσα

από τους παραπάνω παράγοντες και σε καμία περίπτωση δεν είναι ένα μηχανικό φαινόμενο που μπορεί να συμβεί παντού και πάντα. Μόνο όταν η πολιτική συνοχής ακολουθεί την πορεία που προωθεί τους παράγοντες αυτούς, μπορεί η Ε.Ε. να επιτύχει το στόχο της, δηλαδή να προάγει την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της, να επιτύχει τη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των περιοχών και να μειώσει την καθυστέρηση των πλέον μειονεκτικών περιοχών. Από την άλλη μεριά όμως, οι ίδιες οι περιφέρειες πρέπει να είναι ευέλικτες στο να υιοθετούν τις νέες τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής που αναπτύσσονται δε πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες, να μπορούν να ανταποκρίνονται στις αλλαγές που γίνονται στο κοινωνικοοικονομικό προσκήνιο, αλλά και να εντοπίζουν και να εκμεταλλεύονται τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, ώστε να παραμένουν ανταγωνιστικές. Εν τέλει, η τάση για σύγκλιση ή απόκλιση εξαρτάται τόσο από τη διαρθρωτική δομή της κάθε περιφέρειας, όσο και από τον εθνικό παράγοντα και τη γεωγραφική γειτνίαση με λιγότερο ή περισσότερο ευημερούσες περιφέρειες (Pose, 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι περιφερειακές ανισότητες στα υπάρχοντα κράτη-μέλη κατά την περίοδο 1995-1999

3.1 Περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο κρατών

Είναι γεγονός ότι κατά την περίοδο από το 1986 μέχρι το 1996 εντοπίστηκαν τα πρώτα σημάδια πραγματικής σύγκλισης των περιφερειών που υστερούν. Στις 25 φτωχότερες περιφέρειες της Ε.Ε. το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε από 52% του μέσου όρου της Ε.Ε. σε 59% (+7 ποσοστιαίες μονάδες) και στις τέσσερις χώρες από 65% του μέσου όρου σε 76,5% (+11,5 ποσοστιαίες μονάδες). Αυτό σημαίνει ότι από το 1986 και μετά οι περιφερειακές ανισότητες στην Ε.Ε. οφείλονται περισσότερο σε ανισότητες στο εσωτερικό των χωρών και λιγότερο σε ανισότητες μεταξύ κρατών (Πετράκος, 2002). Ωστόσο, η μεταβολή που παρατηρήθηκε πρόκειται για έναν ασυνήθιστα ταχύ ρυθμό σύγκλισης, που έχει μεγάλη σημασία για τις διεθνείς προοπτικές και ο οποίος οφείλεται τόσο στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση όσο και στο σημαντικό ρόλο που διαδραμάτισαν και διαδραματίζουν τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Παρόλα αυτά όμως οι ανισότητες εξακολουθούν να υφίστανται και η πλήρης εξάλειψή τους ενδέχεται να διαρκέσει μια γενεά ή και περισσότερο (ΕΕ, 1999γ).

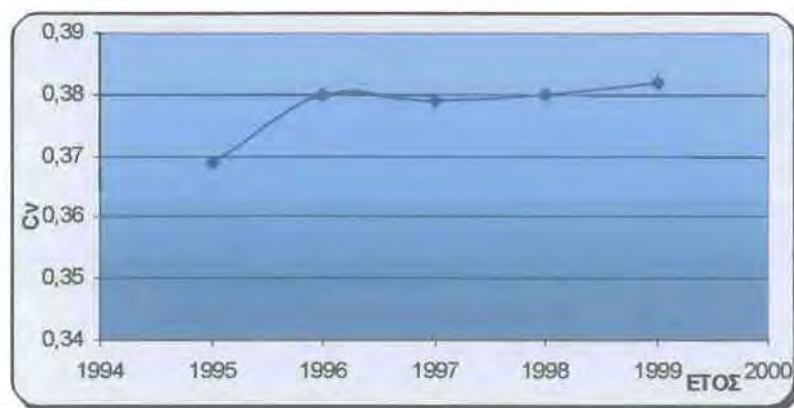
Στην ανάλυση της εξέλιξης των περιφερειακών ανισοτήτων που ακολουθεί χρησιμοποιούνται στοιχεία για το ΑΕΠ των κρατών- μελών για τη χρονική περίοδο 1995- 1999, που προέρχονται από τα στατιστικά δεδομένα της Κοινότητας (EUROSTAT, παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα). Το ΑΕΠ μετράται τόσο σε ευρώ όσο και σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ), ενώ η διαίρεση του ΑΕΠ με τον πληθυσμό (δηλαδή η μονάδα ευρώ ανά κάτοικο) εκφράζει το κατά κεφαλήν εισόδημα. Όσον αφορά στην έκφραση του ΑΕΠ σε ΜΑΔ, αυτό γίνεται επειδή τα επίπεδα τιμών ποικίλουν σημαντικά μεταξύ των χωρών στις ισχύουσες τιμές συναλλάγματος και, επομένως, είναι απαραίτητο να γίνονται προσαρμογές ώστε να υπολογίζεται η πραγματική δύναμη αγοράς αγαθών και υπηρεσιών ενός συγκεκριμένου ποσού χρημάτων. Για το λόγο αυτό στην ανάλυση που ακολουθεί παρατίθενται διαγράμματα στα οποία το ΑΕΠ είναι μετρημένο σε ΜΑΔ. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τα επίπεδα τιμών ποικίλουν και μεταξύ των περιφερειών

μέσα σε μια χώρα (π. χ διαφορετικό κόστος διαβίωσης στη βόρεια απ' ό,τι στη νότια Ιταλία.), που όμως δεν υπολογίζεται στην προσαρμογή του ΑΕΠ σε ΜΑΔ.

3.1.1 – Βέλγιο

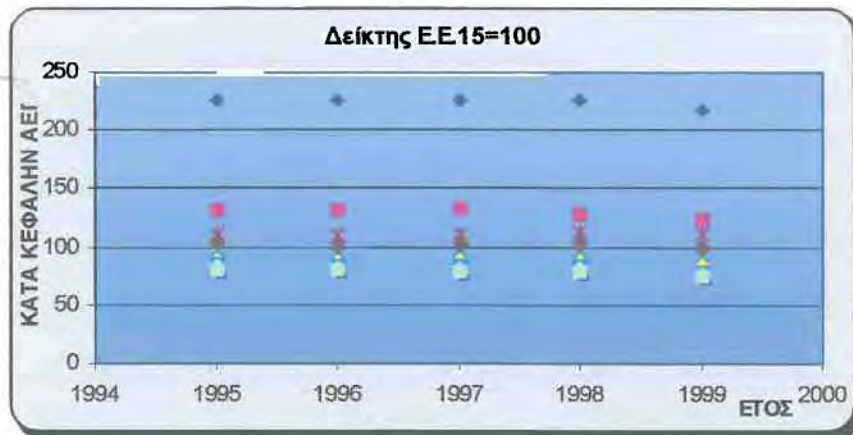
Στο Διάγραμμα 3.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II. Παρατηρούνται διαχρονικά σταθερές ανισότητες, αφού η τιμή του C_v από 0,369 το 1995 σταθεροποιείται σε 0,39 την υπόλοιπη περίοδο μέχρι το 1999. Στο Διάγραμμα 3.2 απεικονίζεται για κάθε χρονιά χωριστά η διασπορά των τιμών του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από το μέσο όρο της Ε.Ε. (ο οποίος θεωρείται ίσος με 100) και τον εθνικό μέσο όρο (με τη διακεκομμένη γραμμή). Αυτό που παρατηρείται είναι ότι η περιφέρεια Brussels έχει κυρίαρχη θέση με κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου γύρω στις 225 ΜΑΔ ανά κάτοικο από το 1995 μέχρι το 1998, ενώ το 1999 αυτό μειώθηκε στο 217. Η περιφέρεια αυτή είναι και η μόνη που αποκλίνει από τον κοινοτικό μέσο, αφού οι υπόλοιπες συγκεντρώνονται κοντά σ' αυτόν. Από τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας, το χαμηλότερο ΑΕΠ έχει η Hainaut με μέσο όρο για την περίοδο 1995-1999 περίπου 73 ΜΑΔ, ενώ μόνο τέσσερις ακόμη έχουν μέσο όρο μεγαλύτερο από τον κοινοτικό. Ως προς τον εθνικό μέσο όρο, που είναι 110,52 ΜΑΔ παρατηρούμε ότι και πάλι ως επί το πλείστον υπάρχει σύγκλιση προς αυτόν (ιδιαίτερα το 1999), εξαιρουμένης της περιφέρειας Brussels.

Διάγραμμα 3.1: Βέλγιο. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.2: Βέλγιο. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II. (ΜΑΔ), 1995- 1999.

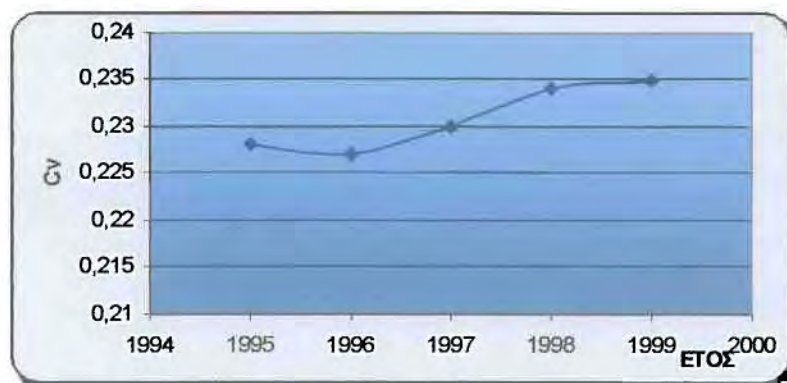

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.2 Γερμανία

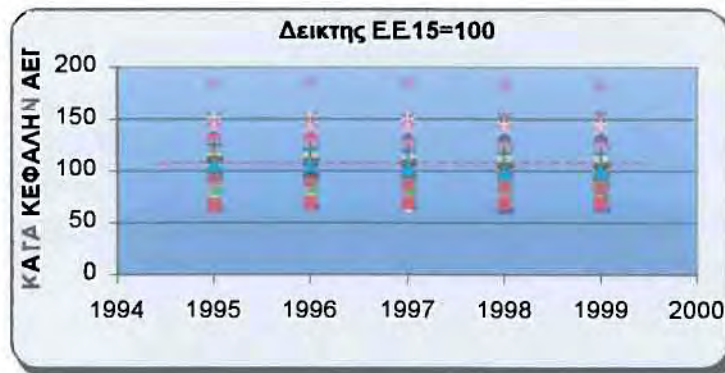
Στο Διάγραμμα 3.3 απεικονίζεται η εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ. Η τιμή του C_v δεν παρουσίασε ιδιαίτερα μεγάλες μεταβολές που σημαίνει (δεδομένου ότι η Γερμανία είναι μια χώρα με πολλές περιφέρειες) ότι δεν υπήρξαν σημαντικές μεταβολές στην εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων. Στο Διάγραμμα 3.4 απεικονίζεται η διασπορά των τιμών του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από το μέσο όρο της Ε.Ε.(=100). Για τη Γερμανία το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά τη χρονική περίοδο 1995- 1999 δεν παρουσιάζεται στο Βερολίνο (μέσος όρος 104 ΜΑΔ), αλλά στο Αμβούργο με μέσο όρο 184,24 ΜΑΔ. Οι περιφέρειες με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι οι Dessau και Thuringen με 63,94% και 68,98% του κοινοτικού μέσου αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.3: Γερμανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.4: Γερμανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

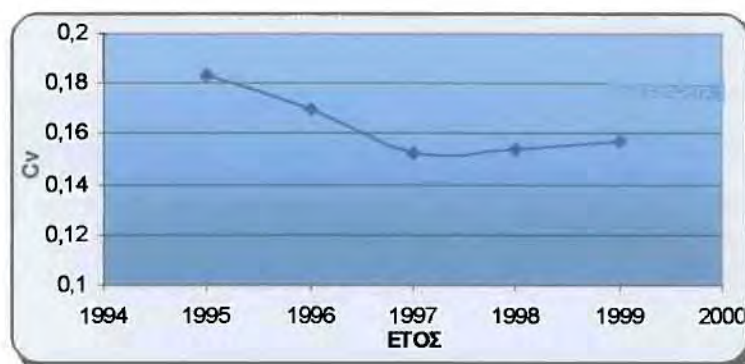

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.1.3 Ελλάδα

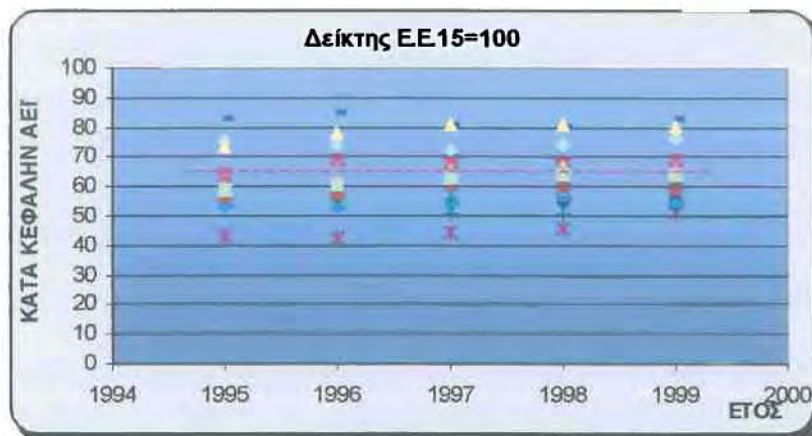
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.5 οι περιφερειακές ανισότητες έχουν πτωτικές τάσεις κατά την περίοδο ανάλυσης αφού ο C_v ελαττώθηκε από 0,183 το 1995 σε 0,157 το 1999. Στο Διάγραμμα 3.6, όπου απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από τον κοινοτικό μέσο όρο, παρατηρούμε ότι η περιφέρεια με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ απέχει λιγότερο από την φτωχότερη περιφέρεια (ιδιαίτερα το 1999) σε σχέση με άλλα κράτη- μέλη, αλλά όλες οι περιφέρειες βρίσκονται κάτω από τον κοινοτικό μέσο. Έτσι, η περιφέρεια με το κατά μέσο όρο χαμηλότερο ΑΕΠ είναι η Ηπειρος (45,5), ενώ η περιφέρεια με το υψηλότερο είναι το Νότιο Αιγαίο (78,78). Γενικά οι περιφέρειες τείνουν να συγκλίνουν προς τον εθνικό μέσο (=66,72).

Διάγραμμα 3.5: Ελλάδα. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 3.6: Ελλάδα. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II., 1995- 1999.

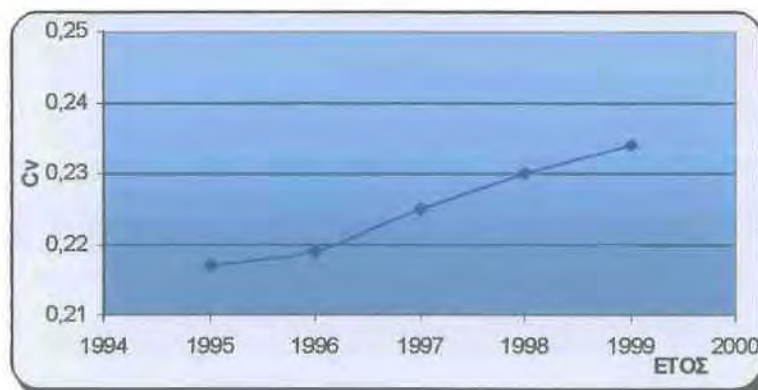

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.4 Ισπανία

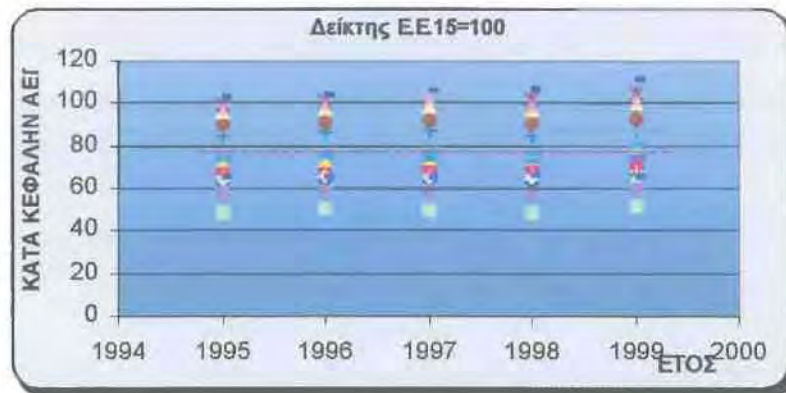
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.7, οι περιφερειακές ανισότητες στην Ισπανία είναι σχεδόν σταθερές αλλά με αυξητικές τάσεις, δεδομένου ότι ο σταθμισμένος C_v αυξήθηκε από 0,217 το 1995 σε 0,234 το 1999. Όσον αφορά στη διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από τον κοινοτικό μέσο παρατηρούμε ότι η πλουσιότερη περιφέρεια και για τις πέντε χρονιές είναι η Comunidad de Madrid (πρωτεύουσα) με μέσο όρο 106,28 ΜΑΔ ανά κάτοικο, ενώ η φτωχότερη είναι η Extremadura με 50,06 ΜΑΔ. Επίσης, συμπεραίνουμε ότι στην Ισπανία αν και υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα ανάπτυξης των περιφερειών η πλουσιότερη περιφέρεια δεν έχει ξεχωριστή θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Διάγραμμα 3.7: Ισπανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.8: Ισπανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

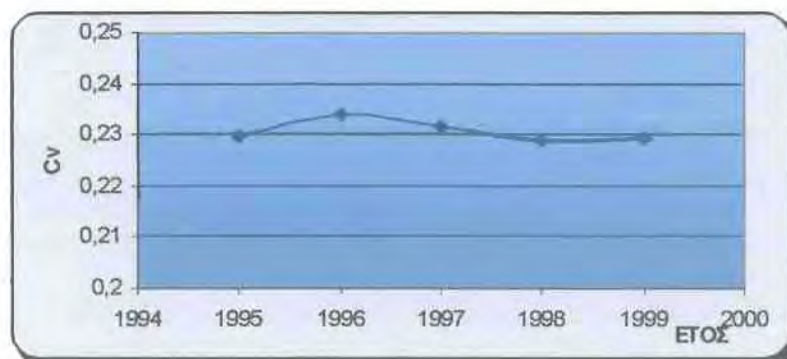

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.5 Γαλλία

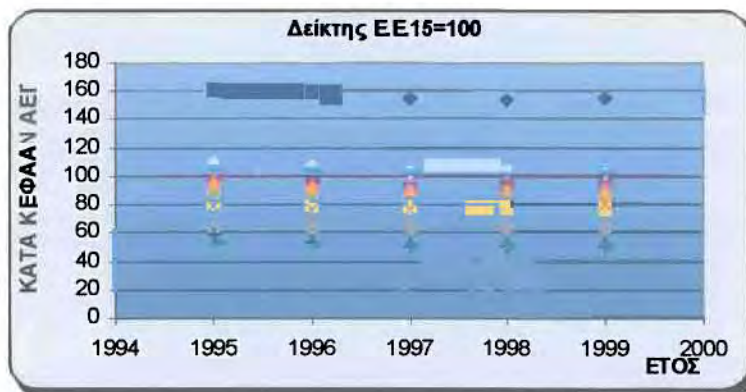
Στη Γαλλία η εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων ακολούθησε κατά την περίοδο 1995- 1999 σταθερή πορεία, όπως αυτή διαγράφεται στο Διάγραμμα 3.9. Ο συντελεστής μεταβλητότητας C_v κινήθηκε μεταξύ των τιμών 0,229 το 1995 και 0,234 το 1996. Όσον αφορά στη διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από τον μέσο όρο της Ε.Ε., το πρώτο γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από το Διάγραμμα 3.10 είναι ότι οι περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό της χώρας δεν μεταβλήθηκαν ή μεταβλήθηκαν ελάχιστα κατά τη διάρκεια της περιόδου. Επίσης η πλειοψηφία των περιφερειών έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά κύριο λόγο κάτω από τον κοινοτικό μέσο, ενώ η πλουσιότερη περιφέρεια (Ile de France) έχει μέσο όρο 156,38 ΜΑΔ ανά κάτοικο και η φτωχότερη (Reunion) 51,54 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 3.9: Γαλλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.10: Γαλλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

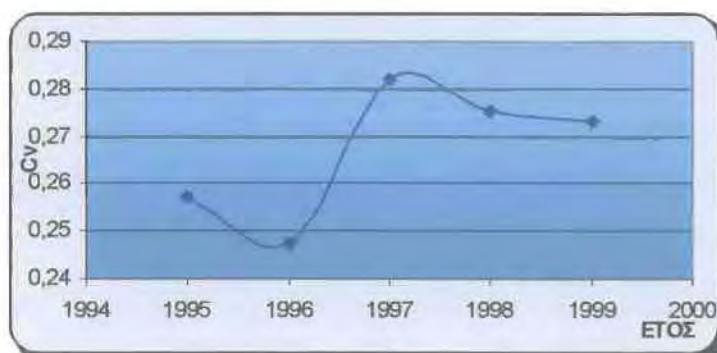

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.6 Ιρλανδία

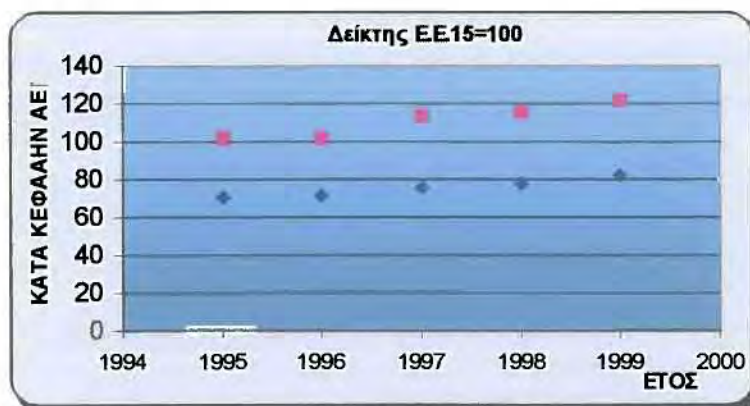
Στην Ιρλανδία οι περιφερειακές ανισότητες ήταν σχεδόν σταθερές, εκτός από την περίοδο '96-'97 που η τιμή του C_v από 0,25 που ήταν το 1996 αυξήθηκε σε 0,28 το 1997. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.12 και οι δύο περιφέρειες της χώρας παρουσίασαν αύξηση στα κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους, η δε πλουσιότερη το 1999 κατάφερε να βρίσκεται αρκετά πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε.. Το 1995 η διαφορά στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους ήταν γύρω στις 31,3 μονάδες και ακολούθησε αυξητική πορεία για να φθάσει γύρω στις 40 μονάδες το 1999. Απότομη αύξηση στη διαφορά τους παρουσιάστηκε από το 1996 στο 1997 (από 30,5 σε 37,8 μονάδες). Έτσι δικαιολογείται η μεταβολή της πορείας του C_v .

Διάγραμμα 3.11: Ιρλανδία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.12: Ιρλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

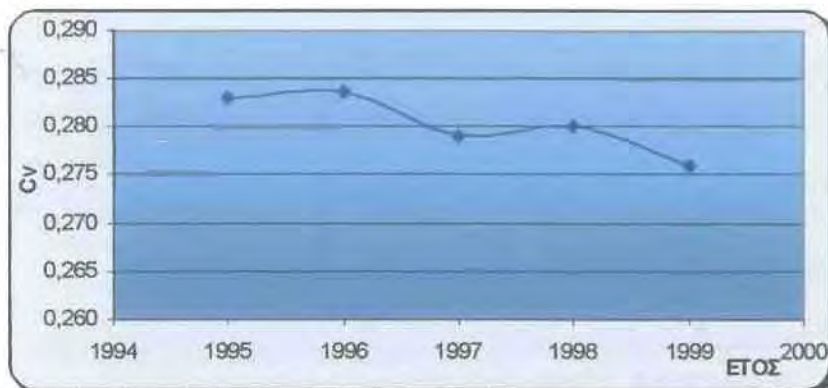

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.7 Ιταλία

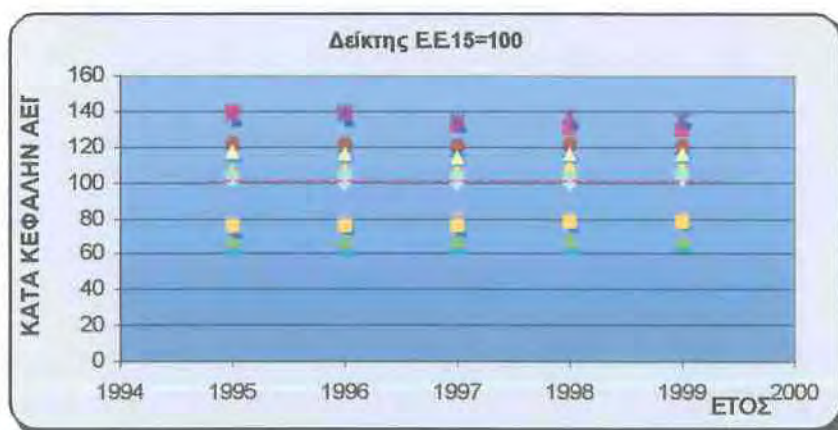
Η Ιταλία έχει φθίνουσες ανισότητες, αφού σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.13 η τιμή του συντελεστή μεταβλητότητας C_v από 0,283 που ήταν το 1995 μειώθηκε σε 0,275 το 1997 και το 1999 έγινε περίπου 0,25. Αυτό επιβεβαιώνεται και παρακάτω από το Διάγραμμα 3.14, σύμφωνα με το οποίο, η φτωχότερη περιφέρεια για την περίοδο 1995- 1999 είναι η Calabria με μέσο όρο περίπου 61 ΜΑΔ ανά κάτοικο, ενώ η πλουσιότερη είναι η Trentino- Alto Adige με μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου 136 ΜΑΔ. Παρατηρείται βέβαια ότι η τελευταία καθώς και η Valle d' Aosta (η τρίτη πλουσιότερη) με την πάροδο των χρόνων παρουσίασαν μείωση στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους ενώ οι υπόλοιπες παρέμειναν σταθερές. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ιταλία δε συμβαίνει αυτό που συμβαίνει σε αρκετά από τα υπόλοιπα κράτη- μέλη, δηλαδή δεν υπάρχει κάποια περιφέρεια που απέχει αρκετά και να ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες, αλλά ως γνωστό υπάρχουν οι μεγάλες και μακροχρόνιες ανισότητες μεταξύ Βορρά και Νότου. Υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις δύο ακραίες περιφέρειες όλες τις χρονιές (της τάξης των 80 περίπου μονάδων), αν και αυτή μειώνεται κάθε χρονιά. Γενικά, όμως, στην Ιταλία το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων είναι έντονο.

Διάγραμμα 3.13: Ιταλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.14: Ιταλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

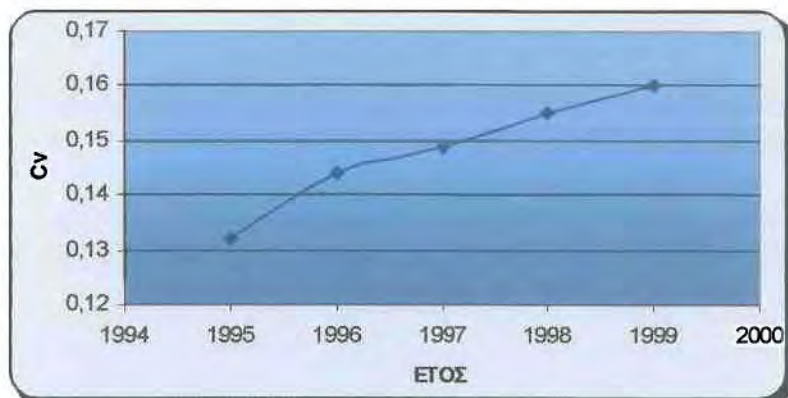
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.8 Ολλανδία

Στην Ολλανδία οι περιφερειακές ανισότητες έχουν αυξητικές τάσεις κατά την περίοδο 1995- 1999, δεδομένου ότι παρατηρείται αύξηση στην τιμή του συντελεστή διακύμανσης από 0,132 σε 0,16. Όσον αφορά στη σύγκλιση των επιπέδων ανάπτυξης των περιφερειών της Ολλανδίας ως προς τον κοινοτικό μέσο όρο, παρατηρείται ότι υπάρχει ένα εύρος τιμών από 80 μέχρι 140 μονάδες περίπου, ενώ οι μισές έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του κοινοτικού μέσου και οι υπόλοιπες μικρότερο. Επίσης το 1995 οι περιφερειακές ανισότητες ήταν πιο περιορισμένες σε σχέση με τις υπόλοιπες χρονιές, κατόπιν όμως κάποιες από τις πλουσιότερες περιφέρειες

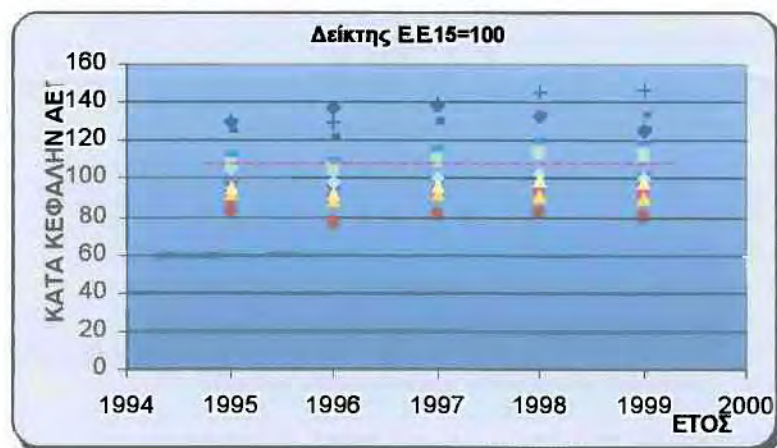
αναπτύχθηκαν με ταχύτερο ρυθμό από τις φτωχότερες. Έτσι, για παράδειγμα, το 1995 η διαφορά ανάμεσα στα κατά κεφαλήν ΑΕΠ της πλουσιότερης και της φτωχότερης περιφέρειας ήταν 47 μονάδες, ενώ τις επόμενες χρονιές αυξανόταν με αποτέλεσμα το 1999 να φθάσει τις 66 μονάδες.

Διάγραμμα 3.15: Ολλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.16: Ολλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

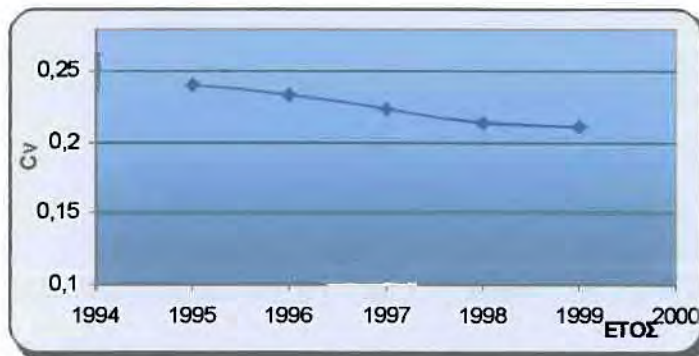

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.9 Αυστρία

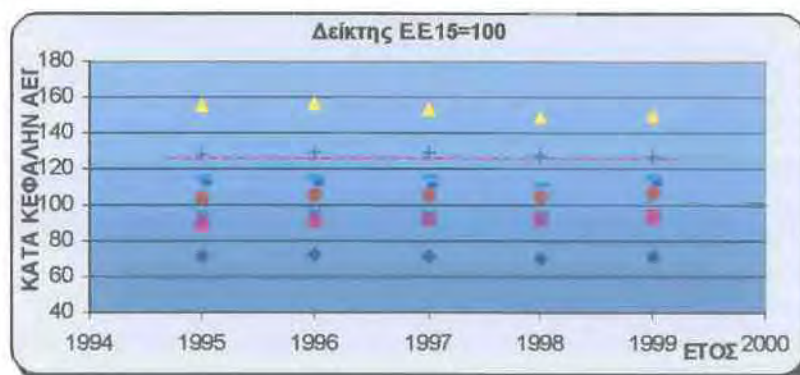
Στην Αυστρία οι περιφερειακές ανισότητες είχαν ελαφρώς πτωτικές τάσεις, αφού ο C_v κινήθηκε μεταξύ του 0,24 και 0,21 (Διάγραμμα 3.17). Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.18 παρατηρείται ότι σχεδόν όλες οι περιφέρειες της Αυστρίας ακολούθησαν σταθερή πορεία ως προς τους ρυθμούς ανάπτυξης, δεδομένου ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της καθεμιάς μεταβλήθηκε ελάχιστα κατά τη διάρκεια της περιόδου. Για το λόγο αυτό και οι διαφορές ανάμεσά τους παρέμειναν σχεδόν σταθερές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν ήταν σημαντικές. Έτσι, η πλουσιότερη περιφέρεια που είναι η Wien διαφέρει κατά μέσο όρο περίπου κατά 82 μονάδες από τη φτωχότερη, που είναι η Burgenland. Οι τιμές των κατά κεφαλήν ΑΕΠ των υπόλοιπων περιφερειών βρίσκονται μεταξύ των 90 και 130 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 3.17: Αυστρία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.18: Αυστρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTSI.II, 1995- 1999.

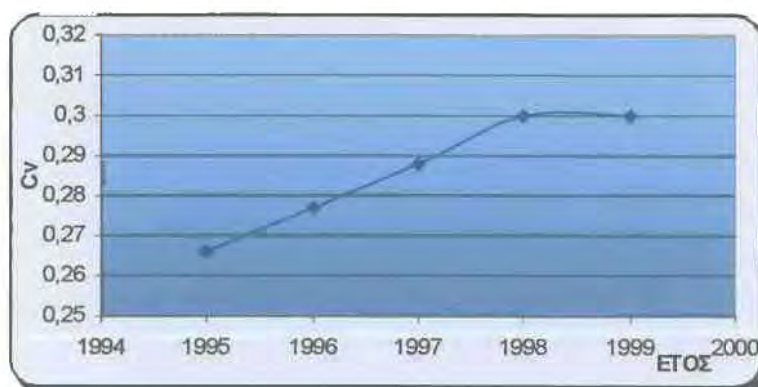

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.10 Πορτογαλία

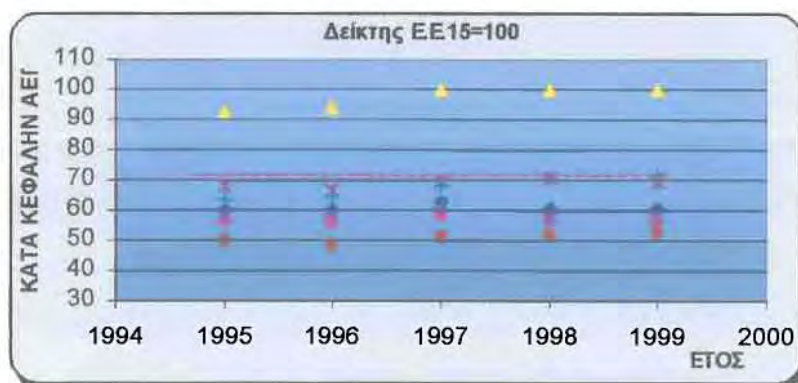
Στην Πορτογαλία οι περιφερειακές ανισότητες ήταν σταθερές με ελαφρώς αυξητικές τάσεις, γεγονός που αποδεικνύεται από μικρή αύξηση στην τιμή του C_v από 0,266 σε 0,3 περίπου. Όλες οι περιφέρειες, όπως φαίνεται και παρακάτω, έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά την περίοδο 1995-1999 χαμηλότερο του κοινοτικού μέσου, εκτός από την Lisboa e Vale do Tejo, η οποία είναι και η πλουσιότερη της χώρας και όπως διακρίνεται έχει ξεχωριστή θέση, αφού οι υπόλοιπες περιφέρειες βρίσκονται συγκεντρωμένες με εύρος τιμών από 50 μέχρι 75 περίπου. Όσον αφορά στη διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ πλουσιότερης και φτωχότερης περιφέρειας αυτή κυμάνθηκε μεταξύ των 43 μονάδων (το 1995) και των 48,5 (το 1997).

Διάγραμμα 3.19: Πορτογαλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.20: Πορτογαλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

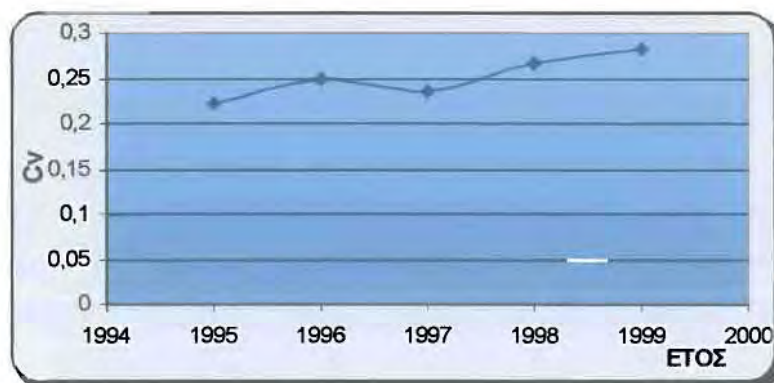

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.11 Φινλανδία

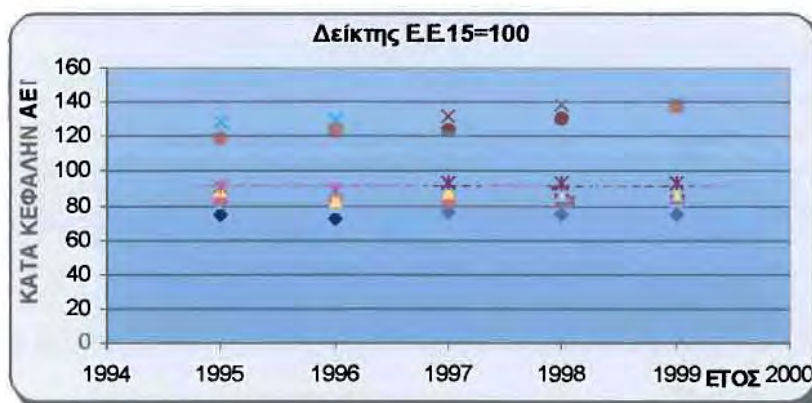
Για τη Φινλανδία, λόγω έλλειψης πληθυσμιακών στοιχείων για αρκετές από τις περιφέρειές της ο Cn δεν είναι σταθμισμένος. Οι τιμές του Cn παρουσίασαν σταδιακή αύξηση, αφού σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.21 στην αρχή της περιόδου ανάλυσης ήταν 0,22 ενώ το 1999 έφθασε κοντά στο 0,28. Συνεπώς και οι ανισότητες στο επίπεδο των περιφερειών της χώρας αυξήθηκαν σταδιακά. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.22 υπάρχουν δύο περιφέρειες, η Uusimaa και η Eland, που αναπτύσσονται με αρκετά ταχείς ρυθμούς σε σχέση με τις υπόλοιπες, οι οποίες αναπτύσσονται βραδύτερα ή μένουν στάσιμες και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους βρίσκεται κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο. Το 1995 η απόσταση ανάμεσα στις δύο ακραίες περιφέρειες ήταν 54 μονάδες, ενώ το 1999 αυξήθηκε σε 65 μονάδες.

Διάγραμμα 3.21: Φινλανδία. Εξέλιξη του Cn του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.22: Φινλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

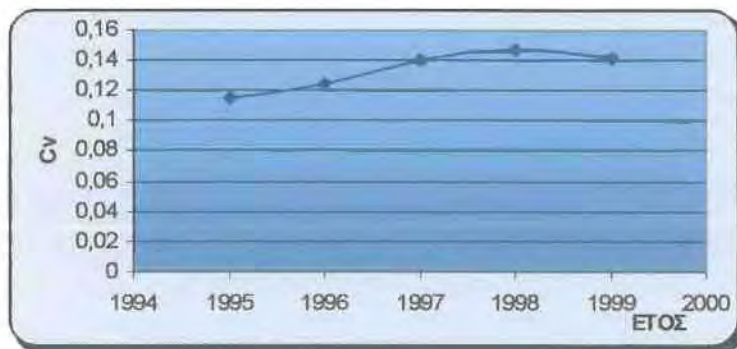

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.12 Σουηδία

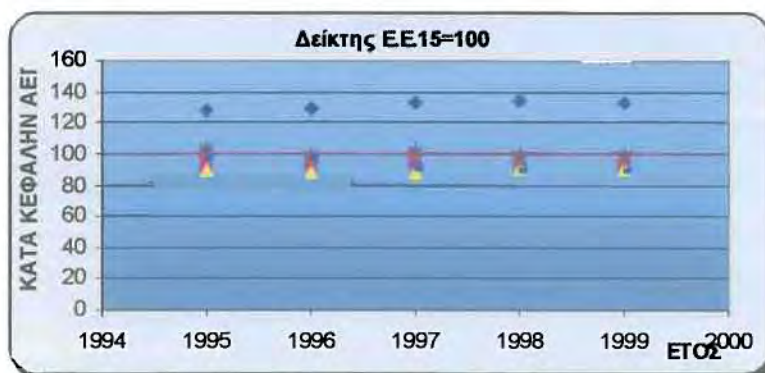
Στη Σουηδία, επίσης, λόγω μη διαθέσιμων πληθυσμιακών στοιχείων για αρκετές περιφέρειες ο C_v δεν είναι σταθμισμένος. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.23 οι περιφερειακές ανισότητες δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες μεταβολές, αφού οι τιμές του C_v κινήθηκαν μεταξύ του 0,12 και 0,15. Όλες οι περιφέρειες, εκτός από την Stockholm που είναι και η πλουσιότερη με μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ 131 ΜΑΔ, βρίσκονται αρκετά κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο. Οι περιφερειακές ανισότητες είναι μικρότερες σε σχέση με αυτές που παρατηρήθηκαν στα υπόλοιπα κράτη- μέλη. Πιο συγκεκριμένα, το 1995 η πλουσιότερη περιφέρεια διέφερε από τη φτωχότερη κατά 34 ΜΑΔ, ενώ το 1998 εντοπίστηκε η μέγιστη διαφορά που ήταν 45 ΜΑΔ. Εκτός αυτού, παρατηρείται μια συγκέντρωση σχεδόν όλων των περιφερειών κοντά τόσο στον κοινοτικό όσο και στον εθνικό μέσο (με τη διακεκομμένη).

Διάγραμμα 3.23: Σουηδία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.24: Σουηδία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

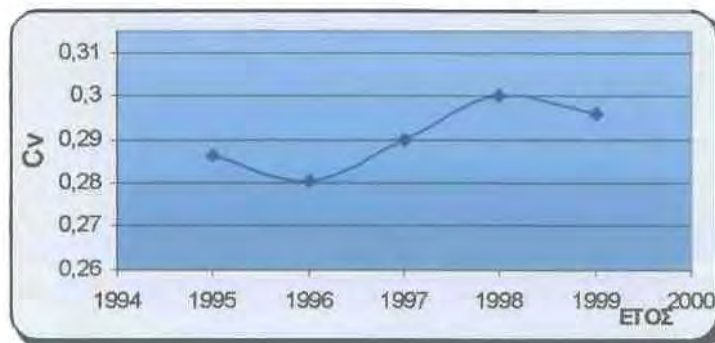

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.13 Αγγλία

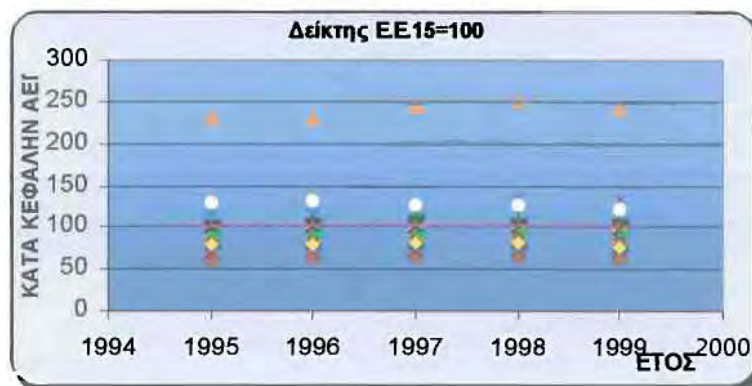
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.25 οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν μικρές μεταβολές, αφού η τιμή του C_v (ο οποίος δεν είναι σταθμισμένος λόγω μη διαθέσιμων στοιχείων) αυξάνεται από 0,28 το 1996 σε 0,3 το 1998, για να μειωθεί ελάχιστα το 1999 σε 0,295. Στην Αγγλία βρίσκεται η περιφέρεια που έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από όλες τις περιφέρειες της Ε.Ε. και είναι η Inner London με μέσο όρο 240 ΜΑΔ για την περίοδο 1995- 1999. Οι υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας δεν έχουν την ίδια ευημερούσα οικονομική κατάσταση και αρκετές από αυτές βρίσκονται κάτω του κοινοτικού μέσου. Έτσι, η Αγγλία είναι μια χώρα στην οποία το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων είναι έκδηλο, γιατί ακόμη και αν εξαιρέσουμε την Inner London (η οποία απέχει κατά μέσο όρο 175 ΜΑΔ από τη φτωχότερη περιφέρεια), υπάρχουν διαφορές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της τάξης των 65 μονάδων.

Διάγραμμα 3.25: Αγγλία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.26: Αγγλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

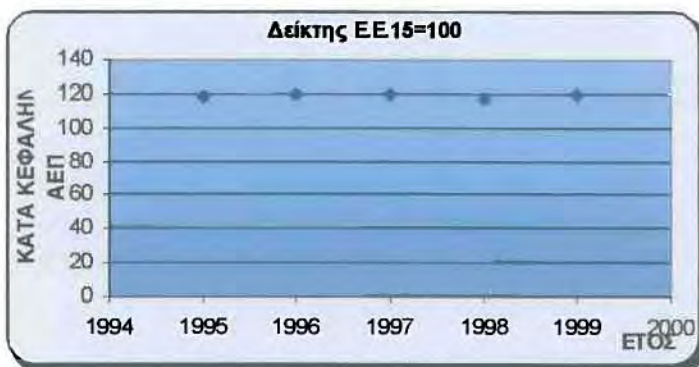

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.14 Δανία

Η Δανία δεν υποδιαιρείται και θεωρείται ολόκληρη επιπέδου NUTS 2. Είναι μια χώρα που έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ πάνω από τον κοινοτικό μέσο και το οποίο παρέμεινε σχεδόν σταθερό στις 120 ΜΑΔ για όλη την περίοδο 1995- 1999.

Διάγραμμα 3.27: Δανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

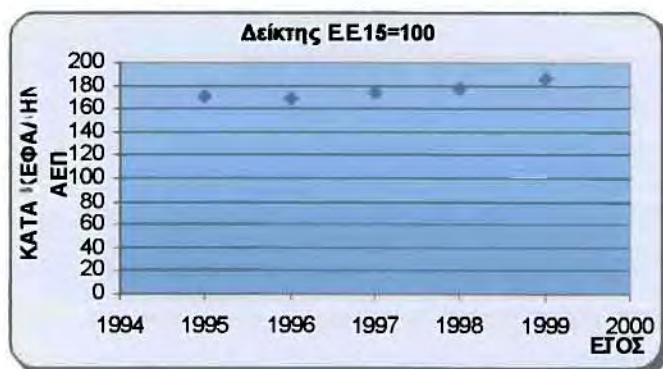

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.15 Λουξεμβούργο

Το Λουξεμβούργο, που θεωρείται εξ ολοκλήρου περιφέρεια επιπέδου NUTS (Διάγραμμα 3.28) είναι η χώρα με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Σύμφωνα με το επόμενο διάγραμμα, το 1995 το ΑΕΠ ήταν 171 ΜΑΔ ανά κάτοικο και ακολούθησε ανοδική πορεία για να φθάσει τις 186 ΜΑΔ το 1999.

Διάγραμμα 3.28: Λουξεμβούργο. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

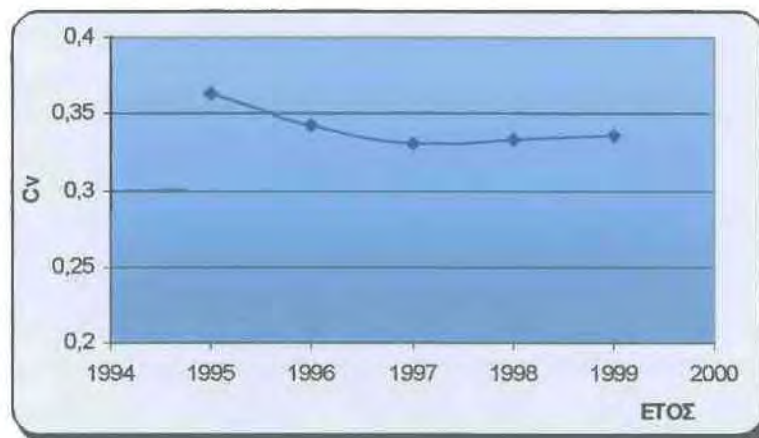
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.2 Ανισότητες μεταξύ κρατών στο σύνολο της ΕΕ

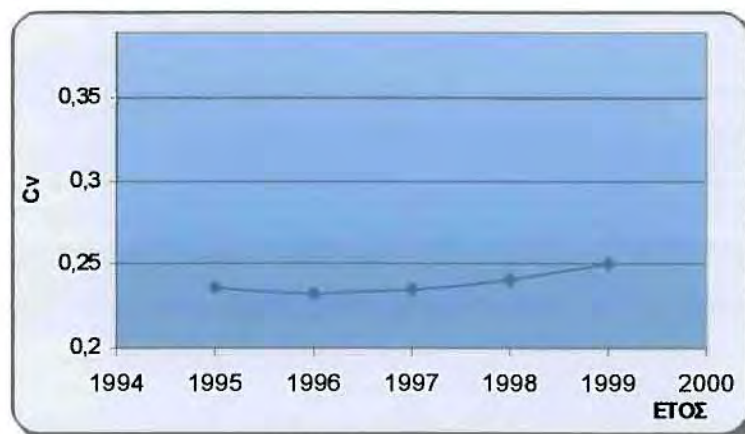
Τα διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζουν την εξέλιξη του συντελεστή μεταβλητότητας του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο σύνολο της Ε.Ε.15. Παρατηρεί κανείς ότι για την Ένωση οι τιμές του C_v είναι διαφορετικές ανάλογα με τη μονάδα μέτρησης του ΑΕΠ. Πιο συγκεκριμένα, όταν μετράται σε ευρώ οι ανισότητες μεταξύ των κρατών- μελών είναι μεγαλύτερες από αυτές όταν το ΑΕΠ μετράται σε ΜΑΔ και αυτό αντανακλά το διαφορετικό βιοτικό επίπεδο ανάμεσα στα κράτη- μέλη.

Διάγραμμα 3.29: Ε.Ε. 15. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ευρώ) των χωρών-μελών, 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.30: Ε.Ε. 15. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των χωρών-μελών, 1995- 1999.

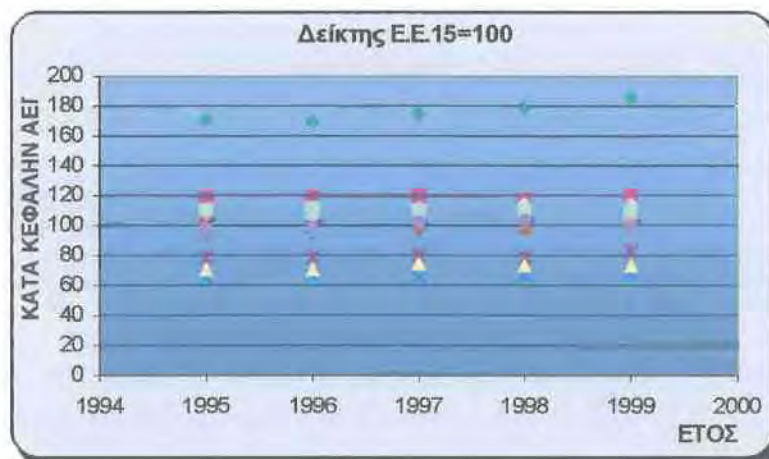

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στην ανάλυση που προηγήθηκε εξετάστηκαν οι περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό κάθε κράτους- μέλους και η σύγκλιση των κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε περιφέρειας με τον μέσο όρο της Ε.Ε.. Στο διάγραμμα που ακολουθεί (Διάγραμμα 3.31) απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε χώρας της Ε.Ε. γύρω από τον κοινοτικό μέσο, που θεωρείται ίσος με 100. Με μια πρώτη ματιά παρατηρεί κανείς ότι το Λουξεμβούργο είναι η πιο ευημερούσα χώρα με μέσο όρο ΑΕΠ για την περίοδο 1995- 1999 175 ΜΑΔ, ενώ η χώρα με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι η Ελλάδα (66,72 ΜΑΔ). Η δεύτερη πλουσιότερη χώρα είναι η Δανία με 119 ΜΑΔ, ενώ η δεύτερη φτωχότερη η Πορτογαλία με μέσο όρο 72 ΜΑΔ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χώρα που σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση κατά την περίοδο 1995- 1999 είναι η Ιρλανδία, η οποία το 1995 είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ 93 ΜΑΔ ενώ το 1999 έφτασε στις 111 ΜΑΔ. Κάτι ανάλογο όμως δεν παρατηρείται για την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία, αφού η μεν πρώτη σημείωσε αύξηση της τάξης μόλις δύο μονάδων, η δεύτερη τριών και η τρίτη τεσσάρων μονάδων. Έτσι η Ιρλανδία κατάφερε να έχει για την περίοδο ανάλυσης μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ 102 ΜΑΔ, δηλαδή ψηλότερο από τον κοινοτικό μέσο. Γενικά, όμως, παρά τη σημαντική σύγκλιση που επιτεύχθηκε από τις χώρες συνοχής, το χάσμα ανάμεσα σ' αυτές και στα υπόλοιπα κράτη- μέλη παραμένει μεγάλο (Διάγραμμα 3.31).

Διάγραμμα 3.31: Ε.Ε.15. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των χωρών-μελών, 1995- 1999.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3.1) παρουσιάζεται ο λόγος μέγιστης/ελάχιστης τιμής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών NUTS II για όλες τις χώρες της Ε.Ε., εκτός από το Λουξεμβούργο και τη Δανία που δεν υποδιαιρούνται σε NUTS II. Το 1995 στη Γαλλία η πλουσιότερη περιφέρεια είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ 204% μεγαλύτερο από αυτό της φτωχότερης και στην Αγγλία το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 274%. Στη Σουηδία, όμως, την ίδια χρονιά η πλουσιότερη περιφέρεια είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ 37% μεγαλύτερο από αυτό της φτωχότερης. Άλλες χώρες στις οποίες ο λόγος μέγιστης/ελάχιστης τιμής το 1995 είναι μεγάλος είναι το Βέλγιο και η Γερμανία, ενώ στην Ιρλανδία, την Ολλανδία, τη Σουηδία, ακόμη και την Ελλάδα είναι σχετικά μικρός.

Το 1999 η κατάσταση έχει διαφοροποιηθεί ελάχιστα, αλλά και πάλι χώρες όπως το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία και η Αγγλία παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες τιμές στο λόγο μέγιστης/ελάχιστης τιμής. Οι χώρες που έχουν χαμηλές τιμές μέγιστης/ελάχιστης για αυτή τη χρονιά είναι η Ελλάδα (όπου σημειώθηκε σημαντική μείωση σε σχέση με το 1995), η Ιρλανδία (1,48), η Ολλανδία (αν και ο λόγος αυξήθηκε αρκετά σε σχέση με το 1995) και η Σουηδία, η οποία έχει και πάλι τη χαμηλότερη τιμή του λόγου μέγιστη/ελάχιστη τιμή (1,45).

Πίνακας 3.1: Λόγος μέγιστης/ελάχιστης τιμής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II, 1995- 1999

ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999
Βέλγιο	2,96	3,03	3,09	3,11	3,13
Γερμανία	2,89	2,81	2,86	2,93	2,92
Ελλάδα	1,93	1,99	1,81	1,76	1,62
Ισπανία	2,09	2,08	2,13	2,17	2,15
Γαλλία	3,04	3,04	3,05	3,02	3,03
Ιρλανδία	1,44	1,43	1,5	1,48	1,48
Ολλανδία	1,56	1,76	1,7	1,76	1,82
Αυστρία	2,2	2,18	2,15	2,12	2,11
Πορτογαλία	1,87	1,91	1,95	1,91	1,9
Φινλανδία	1,71	1,79	1,76	1,86	1,87
Σουηδία	1,37	1,38	1,4	1,46	1,45
Αγγλία	3,74	3,58	3,64	3,74	3,71
Ιταλία	2,28	2,3	2,22	2,22	2,18

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Συμπεράσματα για τις περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών-μελών συνολικά εξάγονται από τον Πίνακα 3.2, ο οποίος περιλαμβάνει την εξέλιξη του σταθμισμένου¹ C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Παρατηρεί κανείς ότι μόνο στην Ελλάδα, την Αυστρία και την Ιταλία το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων ελαττώνεται με την πάροδο των χρόνων, στη Γαλλία παραμένει σχεδόν σταθερό, ενώ στις υπόλοιπες χώρες παρουσιάζει αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο έντονες αυξητικές τάσεις.

Πίνακας 3.2: Εξέλιξη του σταθμισμένου¹ συντελεστή διακύμανσης C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995- 1999.

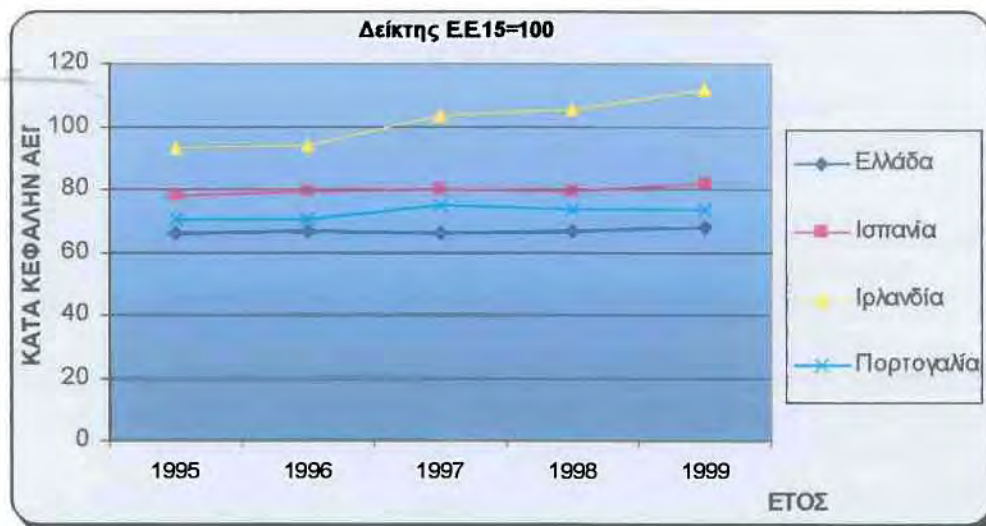
ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999
Βέλγιο	0,369	0,380	0,379	0,380	0,382
Γερμανία	0,228	0,227	0,230	0,234	0,235
Ελλάδα	0,183	0,170	0,152	0,154	0,157
Ισπανία	0,217	0,219	0,225	0,230	0,234
Γαλλία	0,351	0,359	0,363	0,353	0,355
Ιρλανδία	0,257	0,248	0,282	0,275	0,273
Ολλανδία	0,132	0,144	0,149	0,155	0,160
Αυστρία	0,241	0,234	0,224	0,214	0,211
Πορτογαλία	0,266	0,277	0,288	0,300	0,300
Φινλανδία	0,221	0,249	0,234	0,266	0,281
Σουηδία	0,114	0,124	0,140	0,147	0,141
Αγγλία	0,286	0,281	0,290	0,300	0,296
Ιταλία	0,283	0,284	0,279	0,280	0,276

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 3.32) απεικονίζεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις χώρες συνοχής, όπου παρατηρεί κανείς ότι η Ιρλανδία παρουσίασε τα υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης σε σχέση με τις υπόλοιπες. Οι υπόλοιπες τρεις δεν παρουσίασαν ιδιαίτερα σημαντικές μεταβολές στα κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους (Πίνακας 3.3), ενώ η Ελλάδα είχε το χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης κατά την περίοδο 1995- 1999 που ήταν ίσος με 3,49.

¹ Για την Ιρλανδία, τη Σουηδία, τη Φινλανδία και την Αγγλία ο C_v δεν είναι σταθμισμένος λόγω μη διαθέσιμων πληθυσμιακών στοιχείων για αρκετές από τις περιφέρειές τους.

Διάγραμμα 3.32: Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) στις χώρες συνοχής, 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

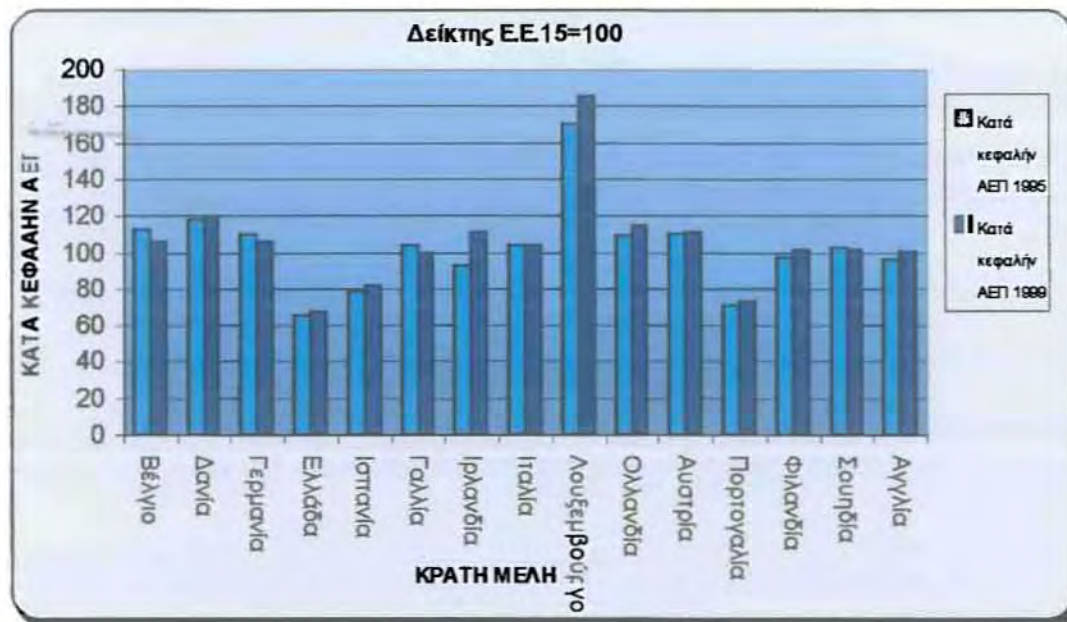
Πίνακας 3.3: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ρυθμοί ανάπτυξης για τις χώρες συνοχής, 1995-1999.

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΥΝΟΧΗΣ (ΜΑΔ, μ.ο.Ε.Ε.15=100)					Ρυθμός ανάπτυξης '95- '99(%)
	1995	1996	1997	1998	1999	
Ελλάδα	65,9	66,7	65,9	66,9	68,2	4,54
Ισπανία	78,2	79,3	79,9	79,2	82,2	5,12
Ιρλανδία	93,3	94,1	103,5	105,7	111,7	19,72
Πορτογαλία	70,5	70,7	74,7	73,6	73,7	3,49

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο Διάγραμμα 3.33 απεικονίζονται τα κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τα δεκαπέντε κράτη- μέλη της ΕΕ15 για το 1995 και το 1999, ενώ στον Πίνακα 3.4 παρουσιάζονται και οι ρυθμοί μεταβολής αυτών για την εν λόγω περίοδο. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης για την περίοδο αυτή έχει η Ιρλανδία (19,72), ενώ μετά ακολουθεί το Λουξεμβούργο (8,78) και κατόπιν η Ισπανία (5,12) και η Ολλανδία (4,76) (για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του 1999 ανά περιφέρεια βλέπε και Χάρτη1) .

Διάγραμμα 3.33: Ε.Ε.15. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995 και 1999.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

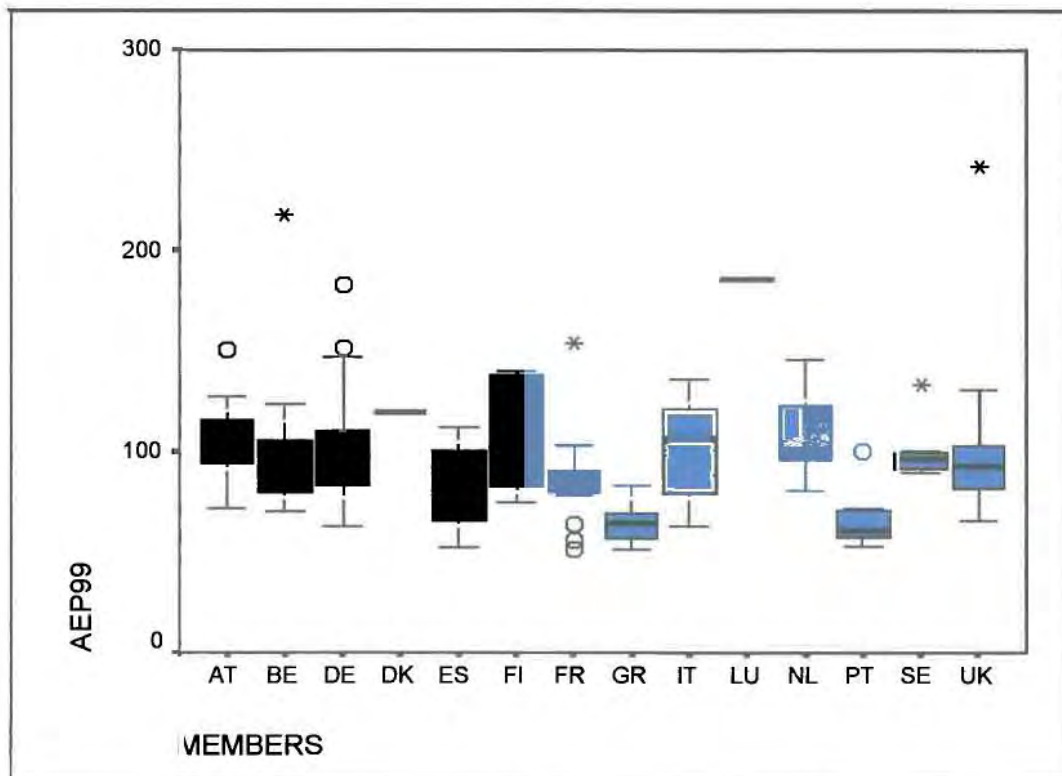
Πίνακας 3.4: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ρυθμοί ανάπτυξης για τα κράτη μέλη της Ε.Ε.15, 1995 και 1999.

Χώρα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1995	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1999	Ρυθμός ανάπτυξης '95-'99 (%)
Βέλγιο	112,6	106,5	-5,42
Δανία	118,1	119,4	1,10
Γερμανία	110	106,2	-3,45
Ελλάδα	65,9	68,2	3,49
Ισπανία	78,2	82,2	5,12
Γαλλία	104	99,6	-4,23
Ιρλανδία	93,3	111,7	19,72
Ιταλία	103,4	103,3	-0,10
Λουξεμβούργο	170,8	185,8	8,78
Ολλανδία	109,2	114,4	4,76
Αυστρία	110,3	111	0,63
Πορτογαλία	70,5	73,7	4,54
Φιλανδία	96,9	101,1	4,33
Σουηδία	102,6	101,4	-1,17
Αγγλία	96,5	100,6	4,25

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η μέγιστη και η ελάχιστη τιμή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το 1999 για κάθε κράτος- μέλος χωριστά, καθώς και η συγκέντρωση της πλειοψηφίας (75%) των περιφερειών (η μπλε περιοχή). Η μαύρη γραμμή μέσα στην μπλε περιοχή είναι η μέση τιμή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε χώρας. Σε όσα κράτη- μέλη υπάρχουν περιφέρειες με ακραίες τιμές αυτές απεικονίζονται με αστερίσκο, ενώ όπου υπάρχουν περιφέρειες με απομακρυσμένες τιμές απεικονίζονται με κύκλο². Μπορούμε να συμπεράνουμε, επομένως, ότι σε χώρες όπως, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Σουηδία το 75% των περιφερειών τείνουν να συγκεντρώνονται η μία κοντά στην άλλη όσον αφορά στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους. Στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ολλανδία και την Αγγλία παρατηρείται σχετικά μικρότερη τάση συγκέντρωσης, ενώ στις υπόλοιπες ακόμη μικρότερη.

Διάγραμμα 3.34: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά χώρα, περιφερειακές απομακρυσμένες και περιφερειακές ακραίες τιμές, 1999 (Δείκτης Ε.Ε.15=100).

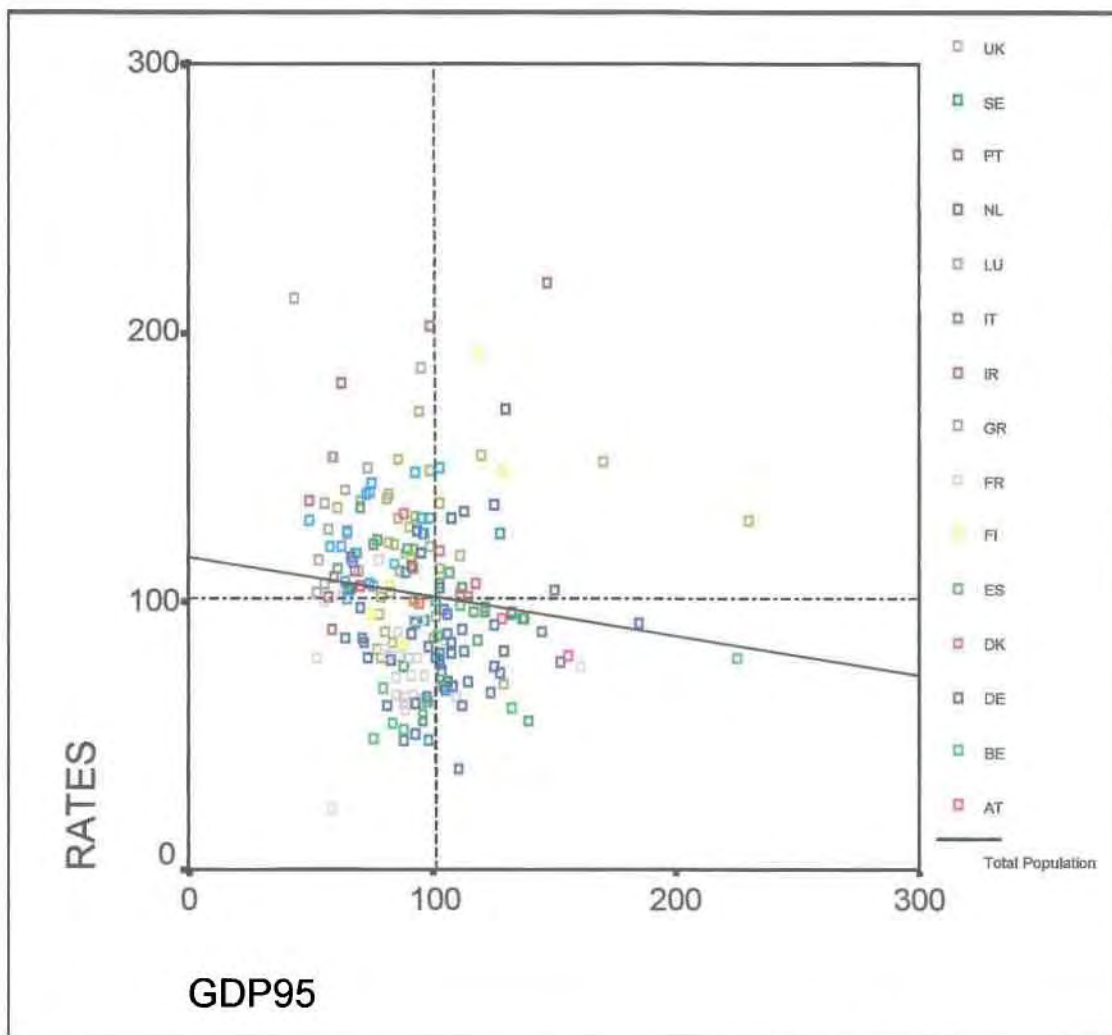
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

² Περιφερειακές ακραίες τιμές: στο Βέλγιο η Bruxelles, στη Γαλλία η Ile de France, στη Σουηδία η Stockholm και στην Αγγλία η Inner London.

Περιφερειακές απομακρυσμένες τιμές: στην Αυστρία η Wien, στη Γερμανία η Hamburg και η Oberbayern, στη Γαλλία η Martinique, η Guadeloupe, η Guiana και η Reunion και την Πορτογαλία η Lisboa e Vale do Tejo.

Κάτι ακόμη που πρέπει να αναφερθεί και σχετίζεται με τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών στο σύνολο της Ε.Ε είναι ότι το 1999 ο μέσος όρος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των δέκα πλουσιότερων περιφερειών (=171,86) ήταν 3,2 φορές μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο των δέκα λιγότερο ανεπτυγμένων (=53,52). Στις δέκα φτωχότερες περιφέρειες συγκαταλέγονται και τρεις της Ελλάδας: η Ήπειρος, η Δυτική Ελλάδα και η Ανατολική Μακεδονία.

Διάγραμμα 3.35: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-1999) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Το παραπάνω διάγραμμα συσχετίζει τη μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών της Ε.Ε. κατά την περίοδο 1995- 1999 με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους το 1995. Παρατηρούμε τα εξής:

- Στο τεταρτημόριο που βρίσκεται πάνω αριστερά βρίσκονται οι περιφέρειες που το 1995 έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από το μέσο όρο της Ε.Ε. και ρυθμούς ανάπτυξης για την περίοδο 1995- 1999 μεγαλύτερους από αυτόν της Ε.Ε.. Αυτές συγκλίνουν προς τον κοινοτικό μέσο όρο από τα κάτω.
- Στο τεταρτημόριο που βρίσκεται πάνω δεξιά συγκεντρώνονται οι περιφέρειες που το 1995 έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο από τον κοινοτικό μέσο όρο και ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους από τον κοινοτικό μέσο. Αυτές αποκλίνουν από τον μέσο όρο προς τα πάνω.
- Στο τεταρτημόριο που βρίσκεται κάτω δεξιά συγκεντρώνονται οι περιφέρειες που το 1995 έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ υψηλότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε., ενώ οι ρυθμοί ανάπτυξης τους είναι χαμηλότεροι από τον μέσο όρο. Οι περιφέρειες αυτές συγκλίνουν προς τον κοινοτικό μέσο όρο από πάνω προς τα κάτω.
- Τέλος, στο κάτω αριστερό τεταρτημόριο υπάρχουν περιφέρειες οι οποίες το 1995 είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. και ρυθμούς ανάπτυξης για την περίοδο 1995- 1999 χαμηλότερους από τον μέσο όρο. Αυτές οι περιφέρειες αποκλίνουν προς τα κάτω.

Σύμφωνα με τον Rodriguez-Pose A. (1999), η εθνική επίδραση στους ρυθμούς ανάπτυξης των περιφερειών είναι πολύ έντονη. Πιο συγκεκριμένα, περιφέρειες που ανήκουν στην ίδια χώρα (π.χ. οι περιφέρειες της Πορτογαλίας συγκεντρώνονται πάνω αριστερά) τείνουν να συγκεντρώνονται σε πολύ συγκεκριμένες περιοχές του Διαγράμματος 3.35, όχι μόνο επειδή έχουν ανάλογα αρχικά επίπεδα κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αλλά και επειδή οι ρυθμοί ανάπτυξής τους τείνουν να είναι παρόμοιοι κατά την περίοδο αυτή. Επιδρούν, δηλαδή, τόσο η χωρική γειτνίαση όσο και τα εθνικά χαρακτηριστικά- πολιτικές των επιμέρους χωρών. Η γενική εικόνα όμως που δίνεται από το διάγραμμα είναι ότι υπάρχει μια τάση σύγκλισης (Πετράκος και Pose, 2002). Οι ανά τεταρτημόριο ομαδοποιημένες περιφέρειες απεικονίζονται στο Χάρτη 2, στον οποίο φαίνονται και οι ομαδοποιήσεις των περιφερειών βάσει του εθνικού κριτηρίου.

3.3 Συμπεράσματα

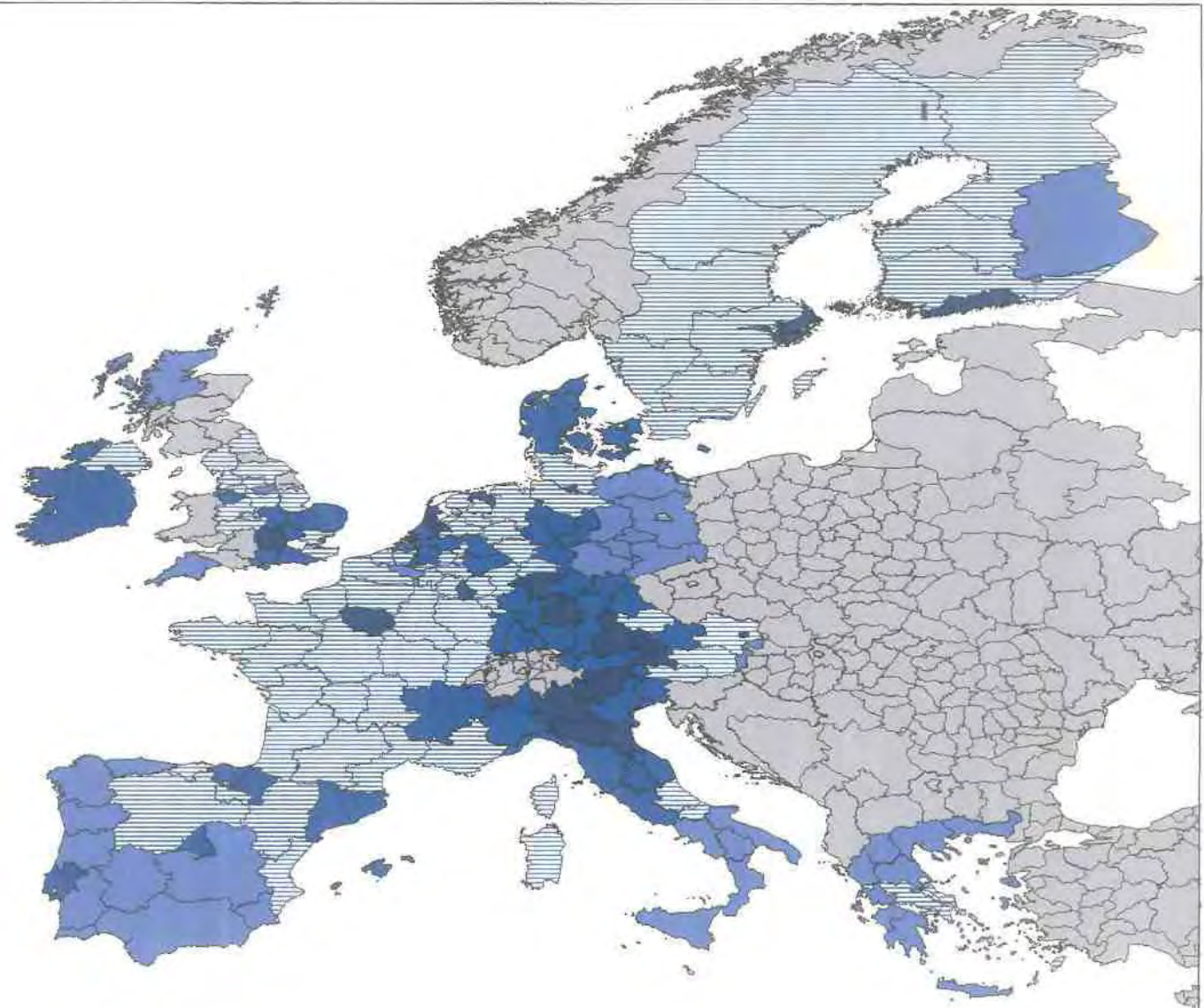
Η ανάλυση που προηγήθηκε μας έδωσε τη δυνατότητα να μελετήσουμε την κατάσταση που επικράτησε σε κάθε κράτος- μέλος όσον αφορά στις περιφερειακές ανισότητες, αλλά και στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά στις ανισότητες μεταξύ των μελών της. Αν και η περίοδος πέντε ετών (1995- 1999) είναι σχετικά μικρή, ωστόσο είναι εφικτό να σχηματίσουμε μια γενική άποψη για τις τάσεις των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό των κρατών- μελών αλλά και τις μεταξύ των τελευταίων ανισότητες στο εσωτερικό της Ένωσης, καθώς και να δώσουμε μια απάντηση στο ερώτημα αν οδεύουμε σε σύγκλιση ή απόκλιση.

Στα περισσότερα κράτη- μέλη εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα έντονο το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων. Η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Σουηδία είναι οι χώρες στις οποίες το φαινόμενο είναι λιγότερο έντονο κατά την πενταετία '95-'99, ενώ σε γενικές γραμμές παρατηρείται, όπως επισημαίνεται και στη «Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή», το γεγονός μια ή δύο περιφέρειες (π.χ. Ile de France, Inner London) να έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ τα οποία ξεπερνούν κατά πολύ τον κοινοτικό και τον εθνικό μέσο όρο. Παράλληλα, υπάρχουν και αρκετές (π.χ. Ήπειρος) των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρίσκεται πολύ χαμηλότερα από τον κοινοτικό μέσο και απέχουν πολύ από τις υπόλοιπες περιφέρειες τόσο της Ε.Ε. όσο και του κράτους στο οποίο ανήκουν.

Όσον αφορά στις ανισότητες μεταξύ των κρατών- μελών, οι χώρες συνοχής σημείωσαν σημαντική πρόοδο, έχοντας ρυθμούς ανάπτυξης υψηλούς, ιδίως σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη. Ιδιαίτερα η Ιρλανδία παρουσίασε πολύ δυνατή επίδοση, αφού πλέον το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της βρίσκεται πολύ υψηλότερα του κοινοτικού μέσου. Οι άλλες τρεις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία) παρουσίασαν πιο περιορισμένη αύξηση στα επίπεδα ανάπτυξης, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με αυτό το ρυθμό σύγκλισης θα χρειαστούν αρκετά χρόνια ακόμη για την πλήρη εξάλειψη του χάσματος.

Συνοψίζοντας, αυτό την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο κεφάλαιο αυτό καταλήγουμε στο γεγονός ότι στο εσωτερικό των περισσότερων κρατών- μελών παρατηρούνται αποκλίσεις μεταξύ των επιπέδων των επιμέρους περιφερειών, ενώ παράλληλα στο εσωτερικό της Ε.Ε. παρατηρούνται τάσεις σύγκλισης μεταξύ των μελών της. Ωστόσο τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

υπάρχουν ουσιαστικές ανισότητες τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν οι μελλοντικές περιφερειακές και διαρθρωτικές πολιτικές.

200 0 200 400 Kilometers

Χάρτης 1: Ε.Ε.15=100. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά περιφέρεια NUTS II (ΜΑΔ), 1999. Δείκτης Ε.Ε.15=100.

μη διαθέσιμα στοιχεία

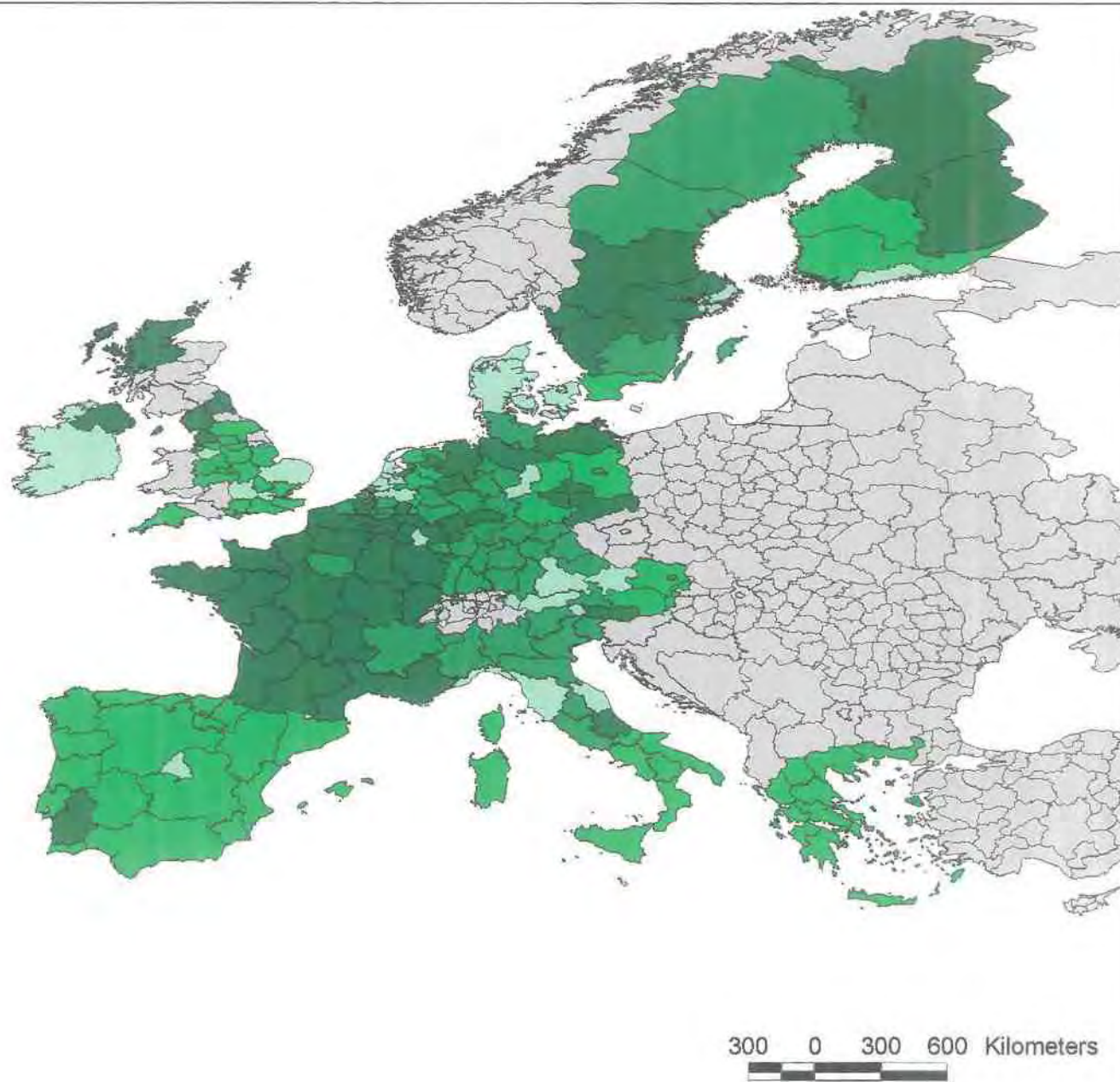
0 - 75

75 - 100

100 - 125

125 - 241, 8

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στοιχεία EUROSTAT)

Χάρτης 2: Ε.Ε.15. Συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, 1995) με το ρυθμό μεταβολής του κατά την περίοδο '95-'99.

- μη διαθέσιμα στοιχεία
- ΑΕΠ>100, ρυθμός μεταβολής>100
- ΑΕΠ<100, ρυθμός μεταβολής>100
- ΑΕΠ>100, ρυθμός μεταβολής<100
- ΑΕΠ<100, ρυθμός μεταβολής<100

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στοιχεία: EUROSTAT)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

4.1 Γενικά

Τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη συνέβησαν σημαντικά γεγονότα τα οποία σημάδευσαν την ιστορία της και άλλαξαν τη ζωή των πολιτών της. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και συνεπώς το τέλος του ψυχρού πολέμου είχαν ως αποτέλεσμα να αλλάξει αισθητά η παλιά γεωπολιτική τάξη πραγμάτων και να τεθεί τέρμα στα παλιά μοντέλα διεθνούς ισορροπίας. Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης προχώρησε με γρήγορο ρυθμό και στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η επερχόμενη διεύρυνση προς τις Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), την Κύπρο και τη Μάλτα .

Η διεύρυνση είναι ένα σχέδιο ιστορικής σημασίας για την Ε.Ε. και περισσότερο πολύπλοκη από τις προηγούμενες. Ποτέ ξανά δεν υπέβαλαν αίτηση τόσο πολλές χώρες την ίδια χρονική περίοδο και έχοντας τέτοιο οικονομική χάσμα σε σχέση με την Ε.Ε., ενώ καμία παλαιότερη διεύρυνση δεν απαιτούσε από τις υποψήφιες χώρες τόσο πολλές προϋποθέσεις. Η επέκταση της Ένωσης, σε μια πρώτη φάση, σε περισσότερους από 100 εκατομμύρια νέους πολίτες θα ευνοήσει τις ανταλλαγές και την οικονομική δραστηριότητα, ενώ παράλληλα θα δώσει μια νέα ώθηση στην ανάπτυξη και την ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής οικονομίας στο σύνολό της. Είναι ένας τρόπος για την ολοκλήρωση της Ευρώπης με ειρηνικά μέσα, επεκτείνοντας τη σταθερότητα και την ευημερία και σε άλλα κράτη, αλλά και για να αυξηθεί η βαρύτητα και η επιρροή της Ε.Ε. στο διεθνές προσκήνιο.

Ωστόσο, η διεύρυνση και πολύ περισσότερο η σύγκλιση στη διευρυμένη Ένωση δε θα είναι απλή διαδικασία. Οι ανάγκες των υποψήφιων χωρών είναι τεράστιες σε όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς: βιομηχανίες, μεταφορές, περιβάλλον, γεωργία, κατάρτιση εργατικού δυναμικού. Όσον αφορά στην αγορά εργασίας, τα μέσα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης μεταξύ των υποψήφιων χωρών και των σημερινών μελών δε διαφέρουν πολύ, αλλά εξακολουθούν να υφίστανται μεγάλες διαφορές ουσίας: πολύ υψηλό ποσοστό απασχόλησης στο

βιομηχανικό και στο γεωργικό τομέα, αδυναμία των υπηρεσιών εκτός από τις πρωτεύουσες, παραγωγικότητα εργασίας κατώτερη από εκείνη της Ένωσης.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλά θετικά σημάδια για το ότι η διεύρυνση θα επιτύχει και θα ωφελήσει όλα τα κράτη- μέλη. Από την αρχή της δεκαετίας οι ΧΚΑΕ εισήλθαν σε μια περίοδο βαρυσήμαντης πολιτικής και οικονομικής μεταρρύθμισης, που αποτελεί μια πρωτόγνωρη εμπειρία για την Ευρώπη. Με την κατάργηση των φραγμών του εμπορίου οι διεθνείς ανταλλαγές και η εισροή ξένων επενδύσεων αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι και η βασική πηγή ξένων επενδύσεων προήλθαν από τα γειτονικά κράτη- μέλη της Ε.Ε.. Το βασικό είναι ότι οι ΧΚΑΕ θεωρούν την ένταξή τους στην Ε.Ε. ως γεγονός πρωταρχικής σημασίας. Από τη μεριά της η Ένωση έχει δρομολογήσει μια διαδικασία προετοιμασίας της διεύρυνσης. Η επίσημη έναρξη οριοθετείται με τη διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κοπεγχάγη (1993) και η εκκίνηση των διαπραγματεύσεων με τις υπό ένταξη χώρες δόθηκε κατά τη διάσκεψη του Λουξεμβούργου (1997) (ΕΕ, 1999γ).

4.2 Το γενικό πλαίσιο της διαδικασίας της διεύρυνσης

Η διεύρυνση προς τις ΧΚΑΕ, την Κύπρο και τη Μάλτα είναι η μεγαλύτερη και η σημαντικότερη που έχει γίνει μέχρι στιγμής στην ιστορία της Ε.Ε.. Είναι ένα γεγονός που θα ωφελήσει σημαντικά τόσο τα υποψήφια κράτη- μέλη, όσο και τα ήδη υπάρχοντα. Πιο συγκεκριμένα, η επέκταση της ζώνης της ειρήνης, της σταθερότητας και της ευημερίας θα προσφέρει επιπλέον ασφάλεια σε όλους τους πολίτες. Επίσης, η αύξηση του πληθυσμού κατά περισσότερο από 100 εκατομμύρια πολίτες στην αγορά της Ε.Ε. θα προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη και θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων επαγγελμάτων, τόσο στα παλιά όσο και στα καινούργια κράτη- μέλη. Αποτέλεσμα αυτών θα είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, αφού τα νέα μέλη θα υιοθετήσουν τις πολιτικές της Ε.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος και τα κατάλληλα μέτρα κατά της εγκληματικότητας, των ναρκωτικών και της λαθρομετανάστευσης. Εκτός αυτού, όμως, αποκτώντας νέα μέλη η Ένωση θα εμπλουτιστεί με ποικίλα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και θα προωθηθεί η ανταλλαγή ιδεών και η αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών της, ενώ ταυτόχρονα θα τονωθούν οι δυνατότητές της σε θέματα επενδύσεων και εμπορίου έναντι τρίτων χωρών.

Ήδη πολλά από τα οφέλη έχουν γίνει ορατά. Στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη έχουν αναδυθεί σταθεροί δημοκρατικοί θεσμοί και ο σεβασμός των

μειονοτήτων και των δικαιωμάτων τους δεν είναι πλέον απλώς μια ιδέα, αλλά έχει γίνει πράξη. Η οικονομική μεταρρύθμιση στις ΧΚΑΕ οδήγησε σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (υψηλότερους από αυτόν της Ε.Ε.) και καλύτερες προοπτικές απασχόλησης, πρόοδοι που και οι δύο προωθήθηκαν και βοηθήθηκαν σημαντικά από την οικονομική στήριξη της Ε.Ε..

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης (1993) καθόρισε, εκτός των άλλων, και τα κριτήρια που θα πρέπει να πληρούν τα υποψήφια κράτη πριν την προσχώρησή τους. Τα κριτήρια αυτά αφορούν σε τρεις τομείς και είναι τα ακόλουθα:

- Πολιτικό κριτήριο: Το πρώτο κριτήριο για την προσχώρηση αφορά στο σεβασμό της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και στην προστασία των μειονοτήτων. Φαίνεται ότι έχει ικανοποιηθεί σε όλες τις χώρες, εκτός από τη Σλοβακία, επειδή το κράτος δικαίου και η δημοκρατία δεν έχουν εδραιωθεί στη χώρα αυτή και η προστασία των μειονοτήτων κρίνεται ανεπαρκής, γι' αυτό αποκλείστηκε από την πρώτη διεύρυνση.
- Οικονομικό κριτήριο: αφορά στην ύπαρξη βιώσιμης οικονομίας της αγοράς και στην ικανότητα αντιμετώπισης των ανταγωνιστικών πιέσεων και των δυνάμεων της αγοράς στο εσωτερικό της Ε.Ε.. Για την πρώτη φάση πέντε χώρες που επελέγησαν (Εσθονία, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχική Δημοκρατία και Σλοβενία) ότι είναι βιώσιμες οικονομίες της αγοράς. Όσον αφορά στην ικανότητα αντιμετώπισης των ανταγωνιστικών πιέσεων και των δυνάμεων της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης, θεωρείται ότι η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβενία έχουν σημειώσει τη μεγαλύτερη πρόοδο, ενώ σε ικανοποιητικό στάδιο βρίσκονται και οι υπόλοιπες.
- Κριτήριο υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου: το κριτήριο αυτό αφορά στην ικανότητα κάθε κράτους να επωμιστεί τις υποχρεώσεις του ως μέλος και να υιοθετήσει τους στόχους της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία θεωρείται ότι δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν μεσοπρόθεσμα στις υποχρεώσεις αυτού του κριτηρίου, ενώ τα τρία κράτη της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία) και η Σλοβενία δεν θα μπορέσουν να εφαρμόσουν μεσοπρόθεσμα το κυριότερο μέρος του κριτηρίου, εκτός αν καταβάλουν σημαντική προσπάθεια. Αντιθέτως, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβακία μπορούν να εφαρμόσουν μεσοπρόθεσμα το κύριο μέρος του κοινοτικού κεκτημένου, εφόσον σημειώσουν πρόοδο σε συγκεκριμένους τομείς (πηγή: www.europa.eu.int).

Για την επιτυχημένη ένταξη των υποψήφιων αυτών κρατών στην Ε.Ε. δεν αρκεί μόνο να πληρούνται τα παραπάνω κριτήρια. Η ίδια η Ένωση θα πρέπει να προετοιμαστεί για την άφιξη των νέων μελών και για το λόγο αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου το 1999 αποφάσισε να διπλασιάσει την προενταξιακή ενίσχυση από το 2000 και δημιούργησε δύο ειδικά μέσα: α) το προενταξιακό διαρθρωτικό μέσο (ISPA) που θα παρέχει βοήθεια ύψους 1 δις ευρώ ετησίως και στόχος του θα είναι να βοηθήσει τις υποψήφιες χώρες στην προσέγγιση των κοινοτικών προτύπων σε θέματα υποδομής (κυρίως στον τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος) και β) το προενταξιακό γεωργικό μέσο (SAPARD) το οποίο παρέχει βοήθεια ύψους 520 εκατομμυρίων ευρώ ετησίως για τη γεωργική ανάπτυξη. Εκτός αυτών των δύο μέσων, σημαντικές παρεμβάσεις θα γίνονται και στο πλαίσιο του προγράμματος PHARE, που λειτουργεί από το 1989 και είναι η πρώτη πηγή βοήθειας προς τις υποψήφιες χώρες (1,5 δις ευρώ ετησίως).

4.3 Η μορφή των ανισοτήτων στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση- Νέα δεδομένα και νέες προκλήσεις

Σύμφωνα με την ανάλυση των στοιχείων που είναι διαθέσιμα για την οικονομική κατάσταση των υποψήφιων κρατών- μελών (βλέπε Κεφάλαιο 5), είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι οι χώρες αυτές έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο. Η οικονομική επίδοση στις περισσότερες έχει βελτιωθεί σημαντικά από τα μέσα της δεκαετίας 1990 και η κατάσταση είναι πιθανό να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο μέχρι την ένταξή τους. Δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι για την περίοδο 1995- 1999 το ποσοστό ανάπτυξης στις δώδεκα υποψήφιες χώρες ήταν 3,2% ετησίως, ενώ στην Ε.Ε. 2,4% (ΕΕ, 2002). Ωστόσο, οι περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των υποψήφιων χωρών αυξάνονται ενώ παράλληλα η σύγκλιση με τις υπόλοιπες χώρες- μέλη της Ε.Ε. σε όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρή.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 θα σχηματισθούν τρεις ομάδες με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τα σημερινά κράτη- μέλη εκτός από την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 20% πάνω από τον νέο μέσο όρο (ο οποίος θα είναι ίσος με 16504 ευρώ). Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Κύπρο, τη Μάλτα, τη Δημοκρατία της Τσεχίας και τη Σλοβενία με κατά κεφαλήν ΑΕΠ που θα κυμαίνεται μεταξύ 68% (Δημοκρατία της Τσεχίας) και 95% (Ισπανία) του νέου μέσου

όρου. Οι υπόλοιπες χώρες αποτελούν την τρίτη ομάδα με κατά κεφαλήν ΑΕΠ αρκετά χαμηλότερο από τον νέο μέσο όρο (ΕΕ, 2002).

Επομένως τα νέα αυτά δεδομένα αναμένεται ότι θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην πορεία των περιφερειακών ανισοτήτων στη διευρυμένη Ε.Ε.. Καταρχάς θα υπερδιπλασιαστεί ο πληθυσμός που κατοικεί σε περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω του 75% του μέσου όρου της ΕΕ15 (20213 ευρώ) από 71 σε 174 εκατομμύρια άτομα. Εκτός αυτού, οι ανισότητες γίνονται ακόμη πιο έντονες, αφού ακόμη και οι φτωχότερες περιφέρειες της ΕΕ15, οι οποίες είχαν μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ίσο με 65%, έχουν σημαντική διαφορά από τις φτωχότερες περιφέρειες των υποψήφιων κρατών, οι οποίες είχαν μέσο όρο 37%. Όσον αφορά το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της διευρυμένης Ε.Ε., αυτό θα μειωθεί κατά 18%(από 20213 ευρώ σε 16504 ευρώ). Αυτό συνεπάγεται ότι αρκετές από τις περιφέρειες της τωρινής Ε.Ε. που είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω του 75% του μέσου όρου, στην Ε.Ε. των 27 χωρών υψώνονται πάνω του 75% του μέσου όρου αυτής. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι αυτό δε σημαίνει ότι οι περιφέρειες αυτές απαλλάσσονται των αναπτυξιακών τους προβλημάτων και δεν χρειάζονται πλέον στήριξη, αλλά ότι απλώς βελτιώνεται η σχετική τους θέση.

Συγκεκριμένα, αναλύοντας τα στοιχεία σχετικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ όλων των χωρών στη διευρυμένη Ε.Ε. παρατηρείται ότι 65 περιφέρειες έχουν μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο από το 75% του νέου κοινοτικού μέσου. Από αυτές μόνο 15 ανήκουν στα τωρινά κράτη- μέλη, ενώ όλες οι υπόλοιπες είναι το σύνολο των περιφερειών των νέων κρατών- μελών, πλην της Praha (151,87), της Bratislavsku (116,84), της Κύπρου (103,98) και της Σλοβενίας (83,65). Αυτό σημαίνει ότι ενώ μέχρι πρότινος από τον Στόχο 1 καλύπτονταν 48 περιφέρειες των τωρινών κρατών, μετά την ένταξη 33 από αυτές θα εξαιρεθούν από αυτήν την κατηγορία επειδή η σχετική τους θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες βελτιώθηκε. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα το οποίο η μελλοντική πολιτική συνοχής οφείλει να μην παραβλέψει (βλέπε 4.5).

Σύμφωνα με τη «Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή» (ΕΕ, 2001), οι περιφερειακές ανισότητες μετά τη διεύρυνση θα διπλασιαστούν. Αυτό θα συμβεί επειδή θα μεταβληθεί ριζικά το σχετικό επίπεδο εισοδήματος των νέων φτωχότερων περιφερειών. Πιο συγκεκριμένα, το φτωχότερο 10% των περιφερειών στη διευρυμένη Ένωση απαρτίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου από αυτές στην ανατολική Πολωνία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Λετονία και τη

Λιθουανίας και οι οποίες είναι κατά πολύ φτωχότερες από τις αντίστοιχες στη σημερινή Ε.Ε.. Αξίζει να τονισθεί ότι πολύ λίγες περιφέρειες από τις παρούσες της Ε.Ε. εμφανίζονται στον κατάλογο των οικονομικά ασθενέστερων περιφερειών μιας διευρυμένης Ε.Ε.. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του κάτω 10% των περιφερειών σήμερα είναι 61% (12330 ευρώ) του ευρωπαϊκού μέσου, ενώ μετά τη διεύρυνση θα είναι 31% του νέου μέσου όρου (5116 ευρώ). Ακόμη, για να αντιληφθεί κανείς το μέγεθος των νέων περιφερειακών ανισοτήτων αρκεί να αναφέρουμε ότι στη διευρυμένη Ε.Ε. περίπου 79 εκατομμύρια άτομα θα κατοικούν σε περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο της Ηπείρου, η οποία σήμερα είναι η φτωχότερη περιφέρεια της Ε.Ε..

Επομένως, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν γίνεται σαφές ότι η συνοχή σε μια Ένωση με 27 μέλη καθίσταται έργο μεγάλης δυσκολίας ενώ παράλληλα είναι και μια νέα πρόκληση. Η εμπειρία από την πορεία των χωρών συνοχής κατά την τελευταία δεκαετία μας δίνει τη δυνατότητα να προβλέψουμε ότι αν οι υποψήφιες χώρες αναπτύσσονται με αντίστοιχους ρυθμούς, τότε για να επιτευχθεί η σύγκλιση απαιτείται χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο γενεών. Το σημαντικότερο όμως που απαιτείται για να επιτευχθεί η σύγκλιση ειδικά με τα επίπεδα του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε. είναι η αλλαγή στις υφιστάμενες συνθήκες και η μείωση των ανισοτήτων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, γενικότερα δηλαδή απαιτείται η βελτίωση και ανάπτυξη όλων εκείνων των παραγόντων οι οποίοι συμβάλλουν στη σύγκλιση (βλέπε 2.3).

4.4 Διεύρυνση και οικονομική συνοχή

Η προσχώρηση των υποψήφιων χωρών αποτελεί σημαντική πρόκληση για την πολιτική οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Ε.Ε.. Η διεύρυνση εκ των πραγμάτων θα δημιουργήσει μια νέα ομάδα εντός της Κοινότητας, η οποία θα περιλαμβάνει χώρες με εισόδημα χαμηλότερο από το 40% του κοινοτικού μέσου όρου. Για το λόγο αυτό και για να επιτευχθεί ακόμη πιο αποτελεσματικά η συνοχή στη διευρυμένη πλέον Ένωση θα πρέπει οι διαρθρωτικές πολιτικές να επικεντρωθούν στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες αυτών των χωρών, δηλαδή περίπου στο σύνολο αυτών. Επιπλέον οι σημερινές αποκλίσεις μεταξύ των υπαρχόντων κρατών- μελών θα συνεχίσουν να υπάρχουν και η περιφερειακή πολιτική θα πρέπει να δίνει βαρύτητα και σ' αυτές (πηγή: www.europa.eu.int).

Σύμφωνα με τον Heinz Klaer η συνοχή θα είναι ένας ακόμη πιο δύσκολος στόχος, καθώς θα χρειαστούν μεγάλες προσπάθειες για να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων σε πολλές περιφέρειες των νέων μελών. Αυτό σημαίνει ότι θα

χρειαστούν μεγαλύτερες χρηματοδοτήσεις για την περιφερειακή πολιτική μετά το 2006, αφού η αλληλεγγύη και η συνοχή δεν θα επιτευχθούν χωρίς κόστος. Η στήριξη πρέπει να κατευθύνεται βάσει ενός και μόνο στόχου: η μεγαλύτερη χρηματοδότηση πρέπει να δίνεται στις περιοχές που έχουν τις μεγαλύτερες ανάγκες. Αυτό όμως που παρατηρείται είναι ότι ορισμένες περιφέρειες που ήδη ανήκουν στην Ε.Ε. δεν έχουν καταφέρει να καλύψουν τη διαφορά και να φθάσουν τον μέσο όρο. Για το λόγο αυτό οι τωρινές περιφέρειες του Στόχου 1 θα πρέπει να εξακολουθήσουν να λαμβάνουν στήριξη από τις πολιτικές της Ε.Ε., η οποία θα είναι μεν μικρότερη, σε καμία περίπτωση όμως δε θα πρέπει να διακοπεί ξαφνικά.

Μέχρι τώρα η κύρια απάντηση της Ε.Ε. στην πρόκληση της συνοχής περιελάμβανε τη μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών πολιτικών (Ατζέντα 2000) και την ανάπτυξη συγκεκριμένων μέσων στήριξης για τις υποψήφιες χώρες (ISPA, SAPARD, κλπ). Ωστόσο, καθώς η προοπτική της διεύρυνσης είναι ολοένα και πιο κοντά, η εξέταση των επιπτώσεων αυτής στη συνοχή προβάλλει ακόμη πιο επιτακτική στο βαθμό που αυτή είναι δυνατή. Έτσι, σύμφωνα με έρευνα του Γερμανικού Ινστιτούτου Οικονομικών Ερευνών, δύο είναι τα πιθανά σενάρια. Το πρώτο που είναι και το αισιόδοξο βασίζεται στην προϋπόθεση ότι όλα τα κράτη- μέλη θα αντιμετωπίσουν θετικά την ανάγκη της διαρθρωτικής αλλαγής και θα ωφεληθούν, ενώ το δεύτερο που είναι το απαισιόδοξο υποστηρίζει ότι οι επιπτώσεις της διεύρυνσης στη συνοχή και στην οικονομική ανάπτυξη της Ε.Ε. θα είναι μάλλον αρνητικές (Weise C. κ.α., 2001). Παρακάτω αναλύονται οι κατά τα δύο σενάρια πιθανές επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υποψήφια και τα υπάρχοντα μέλη, αλλά και προς τα ανατολικά γειτονικά κράτη.

4.4.1 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υποψήφια κράτη- μέλη

Οι συνολικές επιπτώσεις της διεύρυνσης θα είναι περισσότερο σημαντικές για τα υποψήφια κράτη από ό,τι για τα σημερινά. Προβλέπεται ότι θα αυξήσει τους ρυθμούς ανάπτυξής τους κατά 1 ως 1,8% ετησίως και έτσι η σύγκλιση με τα επίπεδα των λιγότερο εύπορων χωρών της Ε.Ε. θα επιτευχθεί μέσα σε 30 περίπου χρόνια. Έτσι οι ΧΚΑΕ θα επιτύχουν ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης ίσο με 4 ως 4,8%, ενώ αν δεν εντάσσονταν στην Ε.Ε. αυτός θα ήταν ίσος με 3%. Σε μια τέτοια αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης θα συμβάλλουν σημαντικά η αύξηση του εμπορίου, η παραγωγικότητα και οι επενδύσεις. Το γεγονός ότι θα καταργηθούν οι εμπορικοί φραγμοί μεταξύ Ε.Ε. και υποψήφιων χωρών θα προωθήσει το εμπόριο, ενώ παράλληλα οι αυξημένες εξαγωγές

και η στροφή της απασχόλησης από λιγότερο σε περισσότερο παραγωγικούς τομείς θα αυξήσουν την παραγωγικότητα. Επίσης, το χαμηλό κόστος εργασίας, οι ιδιωτικοποιήσεις και η γενικότερη εφαρμογή της νομοθεσίας της Ε.Ε. θα προσελκύσουν επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, ενώ οι επιχειρήσεις των ΧΚΑΕ θα είναι ικανές να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό.

Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των ΧΚΑΕ και της Ε.Ε. θα αυξηθούν επιπλέον λόγω των μη περιοριστικών δασμών. Αξίζει να αναφερθεί ότι μόνο η Ουγγαρία έχει σημαντικό εμπορικό πλεόνασμα με την Ε.Ε., ενώ οι υπόλοιπες χώρες έχουν έλλειμμα. Επίσης, οι υποψήφιες χώρες ελκύουν σε μεγάλο βαθμό επενδύσεις χάρη στην ευνοϊκή αναλογία κόστους εργασίας και παραγωγικότητας (το συνολικό κόστος εργασίας που απαιτείται για μια μονάδα προϊόντος) που έχουν. Το μέσο κόστος εργασίας, γενικά, κινείται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από ό,τι στην Ε.Ε., ενώ αρκετά χαμηλή είναι και η παραγωγικότητα. Η συνολική ευρωπαϊκή οικονομία είναι 2,5 φορές περισσότερο παραγωγική από αυτή των ΧΚΑΕ, αν και η τελευταία αυξάνεται με διπλάσιους ρυθμούς από την πρώτη. Τόσο όμως το κόστος εργασίας όσο και η παραγωγικότητα αναμένεται ότι θα αυξηθούν με τη διεύρυνση, αν και η αναλογία θα ποικίλει από χώρα σε χώρα και από τομέα σε τομέα, αλλά πέρα από αυτό οι ΧΚΑΕ θα κερδίσουν σε θέματα εξειδίκευσης (McKinsey κ.α.).

Οι εισροές ΑΞΕ θα εξακολουθήσουν να ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, γεγονός που εξαρτάται από το πώς εξελίσσεται η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης. Τη δεκαετία '90 οι ΑΞΕ αυξήθηκαν αρκετά στις ΧΚΑΕ φθάνοντας σε κάποιες περιπτώσεις 10% του ΑΕΠ, με την Πολωνία, τη Δημοκρατία της Τσεχίας και Ουγγαρία να προσελκύουν περισσότερο από το 80% όλων των ΑΞΕ της Ε.Ε.. Ωστόσο, στην αύξηση των ΑΞΕ θα συμβάλει και η οικονομική σταθερότητα των υποψήφιων χωρών, η οποία φαίνεται να βελτιώνεται (McKinsey κ.α.).

Το απαισιόδοξο σενάριο όμως υποστηρίζει ότι κάτω από την πίεση των ιδιαίτερα ανταγωνιστικών επιχειρήσεων της Ε.Ε. οι οικονομίες πολλών υποψήφιων χωρών δε θα τα καταφέρουν, αφού θα πρέπει να βασίζονται στα τρέχοντα συγκριτικά πλεονεκτήματα της παραγωγής εντάσεως κεφαλαίου και εντάσεως εργασίας. Αυτά όμως θα βρουν εμπόδια στην ανάπτυξη από τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά στάνταρ της Ε.Ε.. Παράλληλα, οι εμπορικές συναλλαγές δε θα αυξηθούν σημαντικά, αφού οι οικονομίες των ΧΚΑΕ δε θα αποτελούν υποσχόμενες αγορές για τις εξαγωγές της Ε.Ε., αλλά ούτε και οι εξαγωγές των πρώτων θα μπορούν να είναι ανταγωνιστικές στην Ευρωπαϊκή αγορά.

Επιπλέον, η σύγκλισή τους με τα υπόλοιπα κράτη δε θα ευδοκιμήσει, αφού οι επιδοτήσεις των ΔΤ αλλά και οι εθνικοί πόροι δε θα χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά, κυρίως λόγω έλλειψης ελέγχου και αξιολόγησης. Οι κυβερνήσεις θα περιορίζονται στο να υποστηρίζουν θεωρητικά μόνο την εφαρμογή του κεκτημένου και οι ξένες επενδύσεις θα συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένες περιφέρειες χωρίς να κατευθύνονται προς τις φτωχότερες. Όλα αυτά θα δημιουργήσουν μια οικονομική πραγματικότητα η οποία θα ωθεί τους πολίτες των υποψήφιων κρατών και κυρίως τους νέους να μεταναστεύουν προς τα υπάρχοντα κράτη, όπου θα μπορούν να βρουν καλύτερες προοπτικές για απασχόληση και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης (Weise C. κ.α., 2001).

4.4.2 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υπάρχοντα κράτη- μέλη

Σύμφωνα με το αισιόδοξο σενάριο, οι επιπτώσεις της διεύρυνσης στα υπάρχοντα κράτη- μέλη θα είναι μικρή αλλά θετική, δεδομένου ότι η οικονομία των υποψήφιων χωρών είναι μικρή σε σχέση με αυτή της Ε.Ε., επιδρώντας στο εμπόριο και στις μεταναστευτικές ροές, γεγονός που θα αντισταθμιστεί εν μέρει με αύξηση στις επιδοτήσεις της Ε.Ε. προς τα υποψήφια κράτη. Όσον αφορά στο εμπόριο, η επίπτωση αυτή θα είναι περιορισμένη, αφού μετά την ένταξη των ΧΚΑΕ τα υπάρχοντα μέλη θα κερδίσουν μόνο γύρω στο 0,6% (κατά τη δεκαετία '90 οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους ήταν ίσες με το 4% του συνολικού εμπορίου της Ε.Ε.).

Οι μεταναστευτικές ροές θα αυξηθούν ιδιαίτερα προς τη Γερμανία και την Αυστρία και πιθανόν να έχουν και θετική επίπτωση στους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας στις περισσότερες υποψήφιες χώρες είναι ένας αρκετά σημαντικός λόγος για να ξεκινήσει η μετανάστευση προς τα υπάρχοντα μέλη της Ε.Ε.. Προβλέπεται ότι γύρω στους 120000 εργαζομένους θα εισέρχονται ετησίως κατά τα πρώτα χρόνια μετά τη διεύρυνση, αριθμός που θα μειωθεί κάτω από το μισό αργότερα (βλέπε και 2.3.2). Μακροπρόθεσμα το γεγονός αυτό θα επηρεάσει θετικά την οικονομία των υπαρχόντων κρατών- μελών καθώς θα περιορίσει τις δυσμενείς επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού, αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η τάση μετανάστευσης προς αυτά θα μειωθεί καθώς θα αρχίζει να βελτιώνεται η οικονομική κατάσταση των υποψήφιων κρατών και οι πολίτες τους θα βρίσκουν στον τόπο τους θετικές προοπτικές (McKinsey κ.α.).

Το απαισιόδοξο σενάριο όμως έχει να αντιπαραθέσει ότι ο αντίκτυπος της διεύρυνσης στα κράτη αυτά θα είναι αρνητικός. Οι πιο αναπτυγμένες περιφέρειες δε θα έχουν την ευκαιρία να συνάψουν εμπορικές συναλλαγές με την ανατολική Ευρώπη, ενώ οι καθυστερημένες περιφέρειες και κάποιες αγροτικές περιοχές θα βρίσκονται σε ανταγωνιστική πίεση από τους προμηθευτές των ΧΚΑΕ. Το εργατικό δυναμικό αυτών των χωρών θα έχει να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας που θα προκύψει λόγω της μαζικής εισροής φθηνών εργατικών χεριών από τα υποψήφια κράτη. Γενικότερα, δηλαδή, η Ε.Ε. δε θα αποδυναμωθεί μόνο οικονομικά (το οποίο θα οδηγήσει σε περαιτέρω εκροή κεφαλαίου προς τις ΗΠΑ και την νοτιοανατολική Ασία) αλλά και πολιτικά.

4.4.3 Επιπτώσεις της διεύρυνσης στα ανατολικά γειτονικά κράτη

Μετά το πρώτο κύμα της διεύρυνσης η Ε.Ε. θα συνορεύει με τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Λευκορωσία, την Κροατία, τη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουμανία, η οποία είναι υποψήφια προς ένταξη. Αυτές οι χώρες θα έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν οικονομικά λόγω της αύξησης του ΑΕΠ των καινούργιων μελών, αλλά και μέσω της διαπεριφερειακής συνεργασίας. Επιπλέον θα γίνουν και τόποι προσέλκυσης της παραγωγής διεθνών επιχειρήσεων και σημαντικών επενδύσεων, καθώς έχουν χαμηλό κόστος εργασίας. Για να καταφέρουν κάτι τέτοιο θα πρέπει να βελτιώσουν την ποιότητα των υποδομών τους, τα επίπεδα κατάρτισης και κυρίως να περιορίσουν τις πολιτικές τους αστάθειες και κινδύνους (McKinsey κ.α.).

4.5 Η συμβολή της πολιτικής συνοχής στον περιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση

Είναι κοινά αποδεκτή η διαπίστωση της επιδείνωσης των περιφερειακών ανισοτήτων μετά τη διεύρυνση, γι' αυτό και η σημασία της πολιτικής συνοχής υπέρ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της σημερινής Ένωσης και των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες περιφέρειες των υποψήφιων χωρών είναι αναμφισβήτητα μεγάλη. Η χρηματοδοτική στήριξη αυτών των περιφερειών πρέπει να συμβαδίζει με το περιεχόμενο της εν λόγω πολιτικής και η Ένωση οφείλει να παρέχει τη στήριξή της στους παράγοντες που διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας. Το κεντρικό στοιχείο

της πολιτικής συνοχής πρέπει να αποτελείται από διαρθρωτικούς παράγοντες που επιτρέπουν την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών και για το λόγο αυτό τα κονδύλια θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλουν στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών αυτών (ΕΕ, 2002).

Η Ε.Ε. βρίσκεται εν ολίγοις μπροστά σε ένα σημαντικό δίλημμα: ή πρέπει να αυξήσει σημαντικά τον προϋπολογισμό της και τις δαπάνες που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων στην ανατολή και των παλαιών προκλήσεων στο νότο, ή θα ακολουθήσει μια συντηρητική δημοσιονομική πολιτική, μια πολιτική λιτότητας, σύμφωνα με την οποία διαθέτοντας τους ίδιους πόρους θα κληθεί να αντιμετωπίσει περισσότερα προβλήματα. Στην πρώτη περίπτωση θα έχει να αντιμετωπίσει πιθανά προβλήματα ανταγωνιστικότητας από την αύξηση των δημοσίων δαπανών, αλλά και τις ενστάσεις των ανεπτυγμένων χωρών, ενώ στη δεύτερη θα πρέπει να διαχειριστεί ένα μεγαλύτερο οικονομικό χώρο με μεγαλύτερες και πιθανόν αυξανόμενες ανισότητες (Πετράκος Γ.- Pose Rodriguez A., 2002).

Ωστόσο είναι σίγουρο ότι για να επιτευχθούν ταχείς ρυθμοί ανάπτυξης σε όλες τις περιφέρειες και κυρίως στις καθυστερημένες, η πολιτική συνοχής πρέπει να δώσει προτεραιότητα σε δράσεις που αυξάνουν την ικανότητα των περιφερειών να απορροφούν τις νέες τεχνολογίες, αλλά και σ' αυτές που αλλάζουν τη δομή της βιομηχανίας και περιορίζουν τη μακροχρόνια ανεργία. Πράγματι, η καινοτομία και η διάχυση της τεχνολογίας είναι δύο πολύ σημαντικοί παράγοντες που μπορούν να δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη των περιφερειών. Επιπλέον, η εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι πιο αναπτυγμένες περιφέρειες είναι αυτές που εξειδικεύονται στις υπηρεσίες και στην υψηλής τεχνολογίας βιομηχανία, ενώ οι αγροτικές περιφέρειες και αυτές που εξειδικεύονται στην παραδοσιακή βιομηχανία μένουν στο περιθώριο. Ο ρόλος των ΔΤ στην ανάπτυξη των λιγότερο εύπορων περιφερειών είναι αναμφισβήτητος. Εν όψει της όμως διεύρυνσης και δεδομένων των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών που θα προκληθούν, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στους παραπάνω παράγοντες ώστε οι περιφέρειες αυτές να αναπτυχθούν με ταχύτερους ρυθμούς από τις πλουσιότερες και οι διαφορές ανάμεσά τους να περιοριστούν (Carpelen, A. κ.α., 1999).

Η πολιτική συνοχής της Ε.Ε. θα πρέπει να συμβαδίζει και με τις ευθύνες που έχουν να αναλάβουν τα υποψήφια κράτη- μέλη. Η εφαρμογή μιας πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης αποτελεί ένα νέο έργο για τα κράτη αυτά, αφού συνήθως πρακτική τους ήταν οι διευθετήσεις κεντρικού σχεδιασμού. Η διαχείριση των

Διαρθρωτικών Ταμείων συνεπάγεται βαθιές προσαρμογές των διοικητικών τους δομών ώστε να συμμορφωθούν προς ένα νομικό κανονιστικό πλαίσιο που θα αποτελεί τη βάση των διαρθρωτικών παρεμβάσεων και να ικανοποιήσουν πλήρως όλες τις πτυχές της κανονιστικής νομοθεσίας σε θέματα προσθετικότητας και συγχρηματοδότησης, αποκέντρωσης, παρακολούθησης και ελέγχου. Με στόχο, επομένως, την άσκηση μιας επιτυχημένης περιφερειακής πολιτικής που θα οδηγήσει στην ισόρροπη ανάπτυξη, θα πρέπει τα κράτη αυτά να καθορίσουν ολοκληρωμένα περιφερειακά προγράμματα ανάπτυξης, να προβούν σε σωστό καθορισμό αρμοδιοτήτων και, κυρίως, να τηρούν τις βασικές αρχές (προσθετικότητα, εταιρική σχέση, διαχείριση, παρακολούθηση και αξιολόγηση) και τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων που συχνά στερούνται χρηματικών μέσων και τεχνικών εμπειρίας.

Εκτός όλων των παραπάνω, βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στην αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της υπερβολικής συγκέντρωσης, αλλά και στον καθορισμό στρατηγικών, την κατάρτιση προγραμμάτων και τη διαχείριση των αντίστοιχων προϋπολογισμών, όπως ισχύουν και για τα τωρινά κράτη- μέλη (Περιοδικό *Inforegio*, 2002).

4.6 Συμπεράσματα

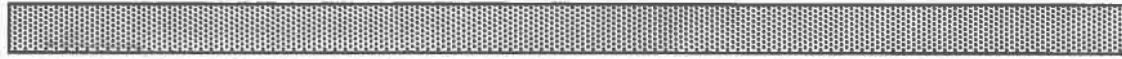
Συνοψίζοντας, το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από το κεφάλαιο αυτό είναι ότι η έννοια της διεύρυνσης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και σίγουρα δημιουργεί νέα δεδομένα στον ευρωπαϊκό χώρο προκαλώντας ουσιαστικές συνέπειες στην οικονομική επίδοση τόσο των κρατών- μελών όσο και της Ένωσης ως σύνολο. Η πρόκληση για τη συνοχή σε μια Ένωση με 27 μέλη, από τα οποία αρκετά έχουν πολύ χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης ενώ κάποια άλλα πολύ υψηλότερα, θα είναι διπλά ευρύτερη και διπλά μεγαλύτερη από ό,τι ήταν για την Ε.Ε.15. Τα μακροπρόθεσμα οφέλη θα είναι ευεργετικά, τα πρώτα χρόνια όμως μετά τη διεύρυνση θα είναι δύσκολα ιδιαίτερα για τα υποψήφια μέλη, καθώς θα υπάρξει πίεση για αναδιάρθρωση και οι επιχειρήσεις τους θα βρεθούν αντιμέτωπες με τις επιχειρήσεις των υπαρχόντων σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Τα υποψήφια κράτη- μέλη, παρά τους ταχείς ρυθμούς με τους οποίους αναπτύσσεται η οικονομία τους, έχουν πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, χαμηλότερο ακόμη και από το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, που σημαίνει ότι το χάσμα

Τα υποψήφια κράτη- μέλη, παρά τους ταχείς ρυθμούς με τους οποίους αναπτύσσεται η οικονομία τους, έχουν πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, χαμηλότερο ακόμη και από το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, που σημαίνει ότι το χάσμα ανάμεσα σ' αυτά και τα υπάρχοντα μέλη είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Ακόμη όμως και μεταξύ τους υπάρχουν σημαντικές ανισοροπίες, δεδομένου ότι για παράδειγμα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Σλοβενίας το 1999 ήταν 68,3% και της Κύπρου 84,9% του μέσου όρου της Ε.Ε.15, ενώ της Λετονίας 28,6% και της Πολωνίας 38,9%. Συν τοις άλλοις, όλες οι περιφέρειες που ανήκουν στα υποψήφια κράτη έχουν πολύ χαμηλά κατά κεφαλήν ΑΕΠ, με εξαίρεση την Praha και τη Bratislavsku.

Οι ΧΚΑΕ έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά και σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα ενώ οι περιφερειακές πολιτικές τους δεν είναι ακόμη ικανοποιητικές. Απαιτείται η ενίσχυση και συντονισμός των υπουργείων που είναι αρμόδια για θέματα περιφερειακής πολιτικής αλλά και η σωστή διαχείριση και αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων που προέρχονται από τα ΔΤ (ΕΕ, 1999γ). Από την άλλη μεριά, καθοριστικής σημασίας είναι και η πολιτική συνοχής που θα ακολουθήσει η ίδια η Ε.Ε, η οποία θα πρέπει να στραφεί υπέρ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της και να δώσει προτεραιότητα σε δράσεις που αυξάνουν την ικανότητά τους να απορροφούν τις νέες τεχνολογίες και περιορίζουν τη μακροχρόνια ανεργία. Πρέπει, τέλος, να γίνει σαφές ότι λέγοντας λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες δεν θεωρούνται μόνο αυτές που ανήκουν στα υποψήφια κράτη, αλλά και αρκετές των ήδη υπάρχοντων, οι οποίες θα πρέπει να εξακολουθήσουν να λαμβάνουν στήριξη από τις πολιτικές της Ε.Ε..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων στα υποψήφια κράτη- μέλη

5.1 Περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο κρατών

Η διαδικασία της διεύρυνσης, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι μια πολύπλοκη διαδικασία η οποία είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσει πολλές αλλαγές και θα δημιουργήσει νέες προκλήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο. Είναι αναμφίβολο ότι αποτελεί μείζον γεγονός για την οικοδόμηση της Ευρώπης και θα έχει τεράστια επίπτωση στην πολιτική της κατά τις επόμενες δεκαετίες, αρκεί και μόνο να λάβει κανείς υπόψη ότι η ενιαία αγορά θα διευρυνθεί από 370 σε περίπου 500 εκατομμύρια καταναλωτές. Σύμφωνα με τη «Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή» (Ε.Ε., 2001) οι ανάγκες των υποψήφιων χωρών είναι μεγάλες ιδιαίτερα στους οικονομικούς τομείς, δεδομένου ότι το ΑΕΠ τους κινείται πολύ χαμηλότερα από αυτό των σημερινών κρατών- μελών. Θα δημιουργηθεί εκ των πραγμάτων μια νέα ομάδα χωρών εντός της Κοινότητας η οποία θα έχει εισόδημα κατώτερο από το 40% του κοινοτικού μέσου όρου και στην ομάδα αυτή θα πρέπει να επικεντρωθούν οι ευρωπαϊκές διαρθρωτικές πολιτικές.

Παρακάτω ακολουθεί μια ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων κάθε υποψήφιου κράτους χωριστά για την περίοδο 1995- 1999 (όπως έγινε και για τα υπάρχοντα μέλη στο Κεφάλαιο 3), καθώς και κατάστασης στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση με 27 μέλη και των νέων ανισοτήτων που δημιουργούνται σ' αυτή. Τα στοιχεία προέρχονται από τα στατιστικά δεδομένα της Κοινότητας (EUROSTAT, παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα), ενώ το ΑΕΠ μετράται σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης. Από τα υποψήφια κράτη μόνο η Βουλγαρία, η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία, η Τσεχία και η Ρουμανία υποδιαιρούνται σε περιφέρειες NUTS II και για το λόγο αυτό η ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων έγινε μόνο γι' αυτές. Για τις υπόλοιπες, πλην της Κύπρου και της Μάλτας που θεωρούνται ολόκληρες NUTS II, η ανάλυση της οικονομικής κατάστασης έγινε σε επίπεδο NUTS III.

5.1.1 Βουλγαρία

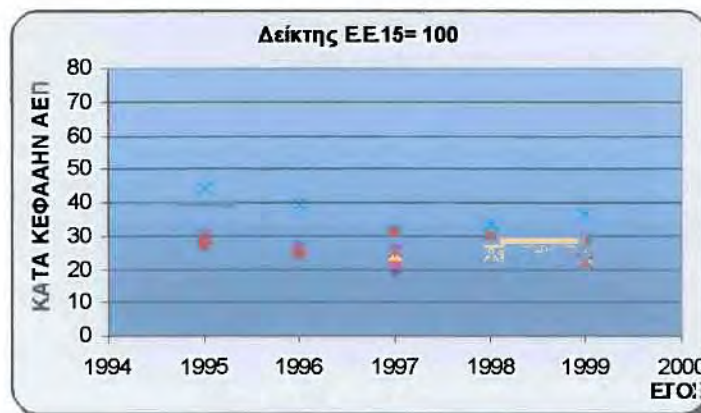
— Στη Βουλγαρία ο συντελεστής μεταβλητότητας σε γενικές γραμμές έμεινε σταθερός εκτός από το διάστημα 1997- 1998 που μειώθηκε σε 0,16 μονάδες, ενώ έφθασε ξανά στην αρχική του τιμή 0,21 το 1999. Αυτή η μεταβολή στην τιμή του C_v φαίνεται και στο Διάγραμμα 5.2, όπου οι περιφέρειες συγκλίνουν περισσότερο από κάθε χρονιά στον εθνικό μέσο (28 ΜΑΔ), ενώ γενικά κατά την περίοδο δεν υπάρχουν έντονες ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Γενικά, όμως, σε σχέση με τον κοινοτικό μέσο, όλες οι περιφέρειες βρίσκονται πολύ χαμηλότερα από αυτόν, αφού τα κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους κυμαίνονται μεταξύ 20 και 40 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 5.1: Βουλγαρία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995- 1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.2: Βουλγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995- 1999.

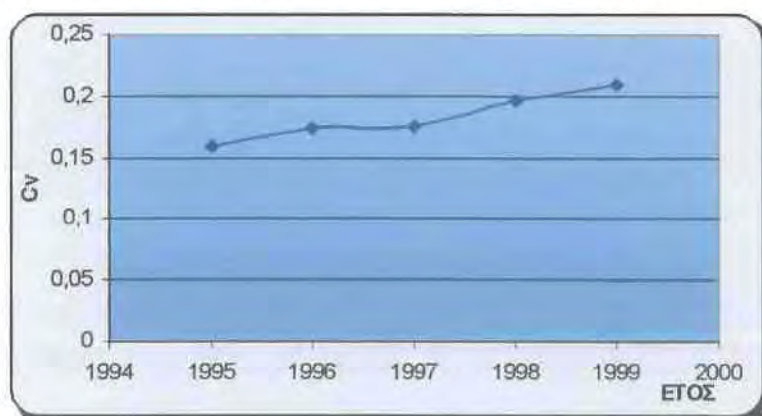

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.2 Πολωνία

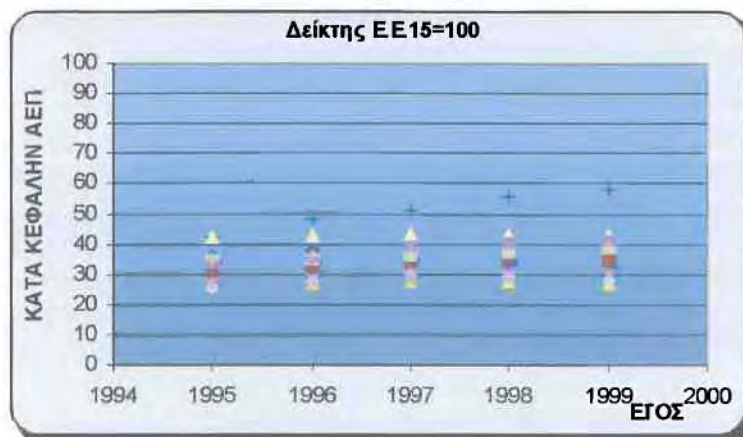
Στην Πολωνία η εξέλιξη της πορείας του C_v δείχνει ότι οι περιφερειακές ανισότητες έχουν αυξητικές τάσεις. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 5.4, το ΑΕΠ της πλουσιότερης περιφέρειας αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου από 40 σε 60 ΜΑΔ, ενώ των υπολοίπων παρέμεινε σταθερό με κάποιες μικρές αυξομειώσεις. Ωστόσο και στην Πολωνία ο εθνικός μέσος είναι αρκετά χαμηλός σε σχέση με τον κοινοτικό, αφού για την περίοδο ανάλυσης είναι κοντά στις 37 ΜΑΔ και επιπλέον υπάρχουν πολλές περιφέρειες που βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από αυτόν. Οι τελευταίες επηρεάστηκαν από τη φθίνουσα αγροτική παραγωγή, ενώ αυτές που παρουσιάζουν υψηλό ΑΕΠ είναι αυτές που έχουν ταχύτερη ανάπτυξη του εμπορίου και των υπηρεσιών και την κατάρρευση κάποιων βιομηχανικών κλάδων (ΕΕ, 1999γ).

Διάγραμμα 5.3: Πολωνία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 5.4: Πολωνία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.

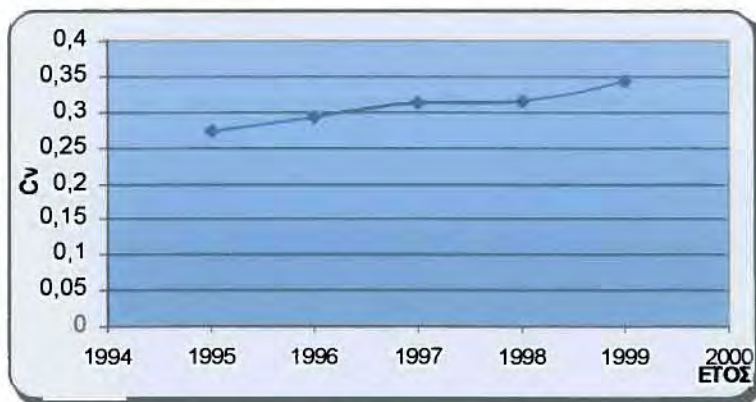

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

5.1.3 Ουγγαρία

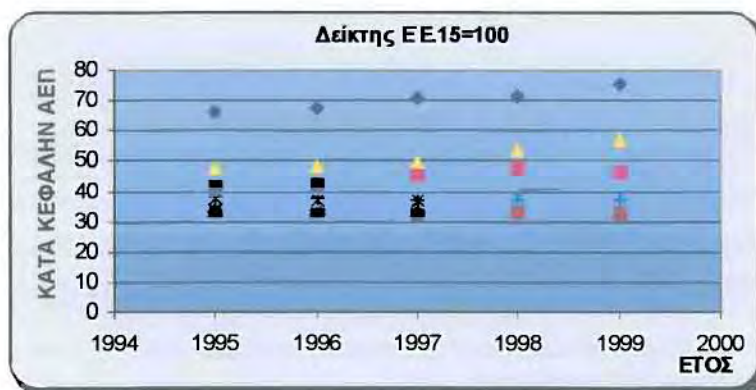
Ακόμη μεγαλύτερες ενδοπεριφερειακές ανισότητες από τη Βουλγαρία και την Πολωνία εμφανίζονται στην Ουγγαρία και μάλιστα δείχνουν να αυξάνονται. Ο Cν αυξήθηκε από 0,27 σε 0,35, ενώ στο Διάγραμμα 5.6 όπου αποτυπώνεται η πορεία του ΑΕΠ των περιφερειών φαίνεται ότι και εδώ υπάρχουν αρκετές περιφέρειες με ΑΕΠ πολύ χαμηλότερο του κοινοτικού μέσου. Η πλουσιότερη περιφέρεια, η οποία τείνει να πλησιάσει τον κοινοτικό μέσο απέχει από τη φτωχότερη σχεδόν 40 ΜΑΔ, η οποία, καθώς και οι άλλες δύο φτωχότερες παραμένουν στάσιμες και χαμηλότερα και από τον εθνικό μέσο που είναι 47 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 5.5: Ουγγαρία. Εξέλιξη του Cν του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.6: Ουγγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.

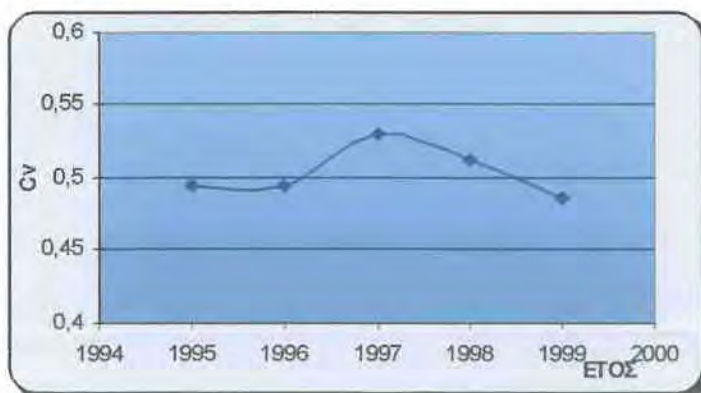

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.4 Σλοβακία

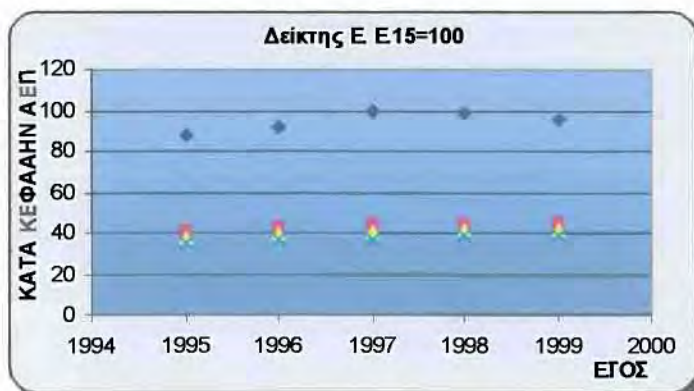
Οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν μικρές μεταβολές σύμφωνα και με τα δύο διαγράμματα που ακολουθούν. Στο Διάγραμμα 5.7 παρατηρείται ότι η τιμή του C_v δε μεταβλήθηκε αρκετά, αφού κυμάνθηκε μεταξύ 0,49 και 0,53. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 5.8 υπάρχει μια ανισορροπία, αφού η περιφέρεια Bratislavsku είναι η πλουσιότερη και κατάφερε μέσα στην πενταετία να φτάσει τον κοινοτικό μέσο όρο, απέχοντας όμως πολύ από τις υπόλοιπες τρεις, οι οποίες βρίσκονται λίγο χαμηλότερα από τον εθνικό (47 ΜΑΔ) και διέγραψαν σχεδόν σταθερή πορεία κατά την περίοδο ανάλυσης. Η περιφέρεια αυτή διαθέτει ένα ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα υπηρεσιών, το δυτικό μέρος της χώρας ωφελείται σημαντικά από την εγγύτητα στην αγορά της Τσεχίας, ενώ οι ανατολικές περιοχές έχουν υποστεί τις αρνητικές συνέπειες της μείωσης της βιομηχανικής παραγωγής (ΕΕ, 1999γ).

Διάγραμμα 5.7: Σλοβακία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.8: Σλοβακία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.

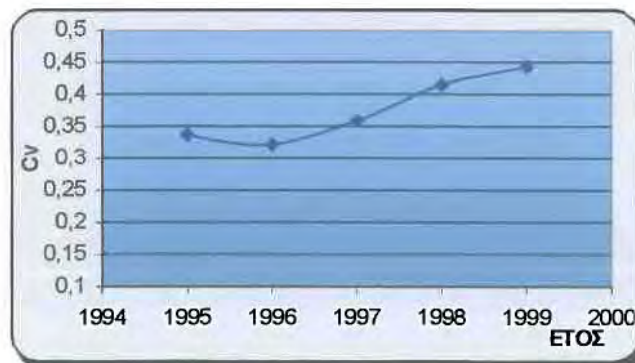

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.5 Δημοκρατία της Τσεχίας

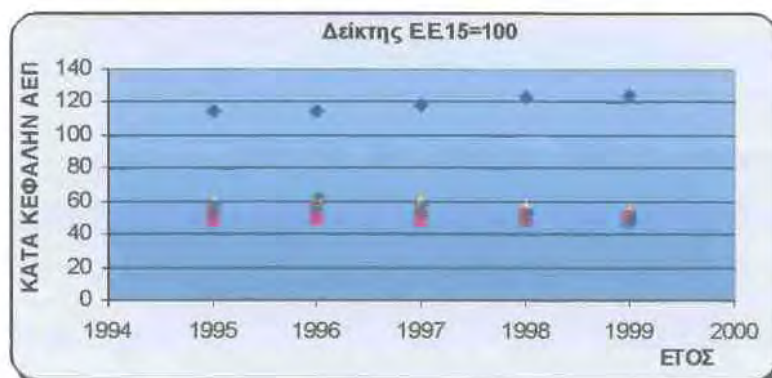
Σύμφωνα με τα Διαγράμματα 5.9 και 5.10, οι περιφερειακές ανισότητες φαίνεται είναι περιορισμένες και αυξάνονται ελαφρώς κατά την περίοδο ανάλυσης, αφού ο Cn αυξήθηκε από 0,34 το 1995 σε 0,45 το 1999. Η πλουσιότερη περιφέρεια, η Praha, έχει μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου 119 ΜΑΔ, ενώ η φτωχότερη, η Stredny Cechy, 50 ΜΑΔ. Η Praha έχει πολύ υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ γιατί ωφελείται από τον τομέα των υπηρεσιών και των διεθνών σχέσεων. Εκτός όμως από αυτήν, η οποία αποκλίνει, όλες οι υπόλοιπες συγκλίνουν με την πάροδο των χρόνων περίπου στις 45 ΜΑΔ. Σχεδόν όλες οι περιφέρειες δηλαδή βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από τον κοινοτικό μέσο, αλλά ο εθνικός μέσος για την περίοδο 1995-1999 είναι αρκετά υψηλότερος από τις προηγούμενες (61,5 ΜΑΔ).

Διάγραμμα 5.9: Δημοκρατία της Τσεχίας. Εξέλιξη του Cn του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.10: Δημοκρατία της Τσεχίας. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.

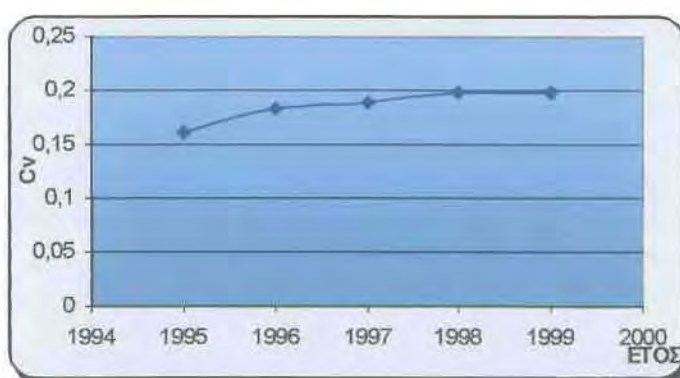

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.6 Ρουμανία

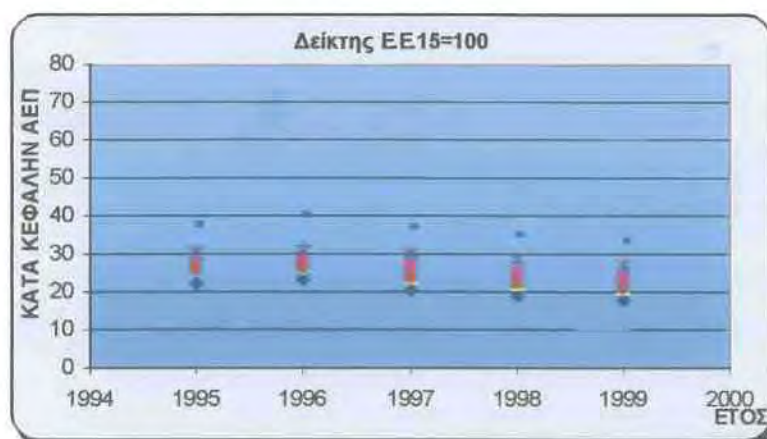
Σύμφωνα με το Διάγραμμα 5.11 οι περιφερειακές ανισότητες μεταβάλλονται ελάχιστα στη Ρουμανία και, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 5.12, δεν είναι τόσο έντονες όσο στις προηγούμενες χώρες. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών βρίσκεται μεταξύ των 20 και 40 ΜΑΔ. Ακόμη και η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας, το Bucuresti, έχει πολύ χαμηλό ΑΕΠ και επιπλέον ελαττώνεται με την πάροδο των χρόνων. Ακόμη, όλες οι περιφέρειες συγκλίνουν ως προς τον εθνικό μέσο, που είναι και ο χαμηλότερος σε σχέση με αυτούς των υπόλοιπων υποψήφιων κρατών (26 ΜΑΔ). Οι περιφερειακές ανισότητες εδώ αντανακλούν τις χωρικά διαφοροποιημένες επιπτώσεις της οικονομικής και βιομηχανικής πτώσης (ΕΕ, 1999γ).

Διάγραμμα 5.11: Ρουμανία. Εξέλιξη του C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.12: Ρουμανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-1999.

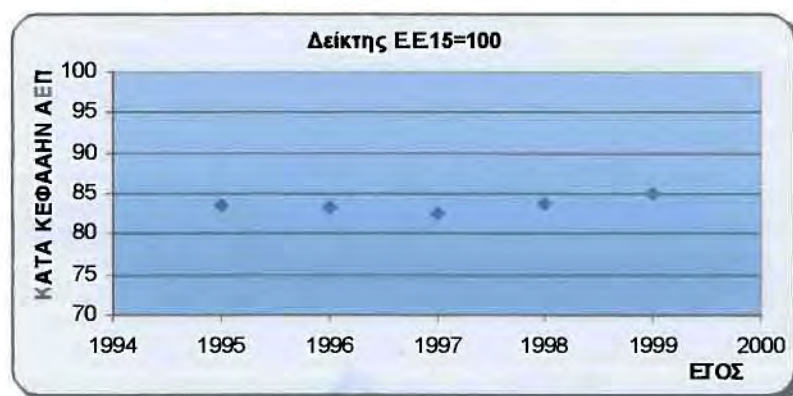

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.7 Κύπρος

Η Κύπρος δεν υποδιαιρείται σε περιφέρειες επιπέδου NUTS II. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της (μέσος όρος 83 ΜΑΔ με βάση τον μέσο όρο της ΕΕ15, ενώ με βάση τον μέσο όρο της ΕΕ27 είναι 102,39), όπως φαίνεται και παρακάτω, είναι αρκετά υψηλότερο από αυτό των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και μπορεί να συγκριθεί μ' αυτό της Ελλάδας και της Πορτογαλίας. Κάτι άλλο που την κάνει να διαφέρει από τις άλλες υπονήφιες χώρες είναι ότι η οικονομία της δεν είναι σε μετάβαση, αλλά κυριαρχείται από τον τομέα των υπηρεσιών. Ωστόσο, η διχοτόμηση του νησιού με τα γεγονότα του 1974 μας οδηγεί δε μια διάκριση της οικονομικής κατάστασης του βόρειου και του νότιου τμήματος. Το νότιο τμήμα χαρακτηρίζεται από σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με το βόρειο τμήμα, το οποίο επηρεάστηκε αρνητικά από τη χρήση της τουρκικής λίρας, η οποία προκάλεσε υψηλό πληθωρισμό και μη ικανοποιητικές επενδύσεις. Αν και τα διαθέσιμα στοιχεία δεν είναι αρκετά για μια πιο ολοκληρωμένη ανάλυση της οικονομικής κατάστασης, αυτό που μπορούμε ενδεικτικά να αναφέρουμε για να επισημάνουμε τη μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δύο τμήματα του νησιού είναι ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του βόρειου τμήματος είναι σχεδόν το 1/3 του νότιου (ΕΕ, 1999γ).

Διάγραμμα 5.13: Κύπρος. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

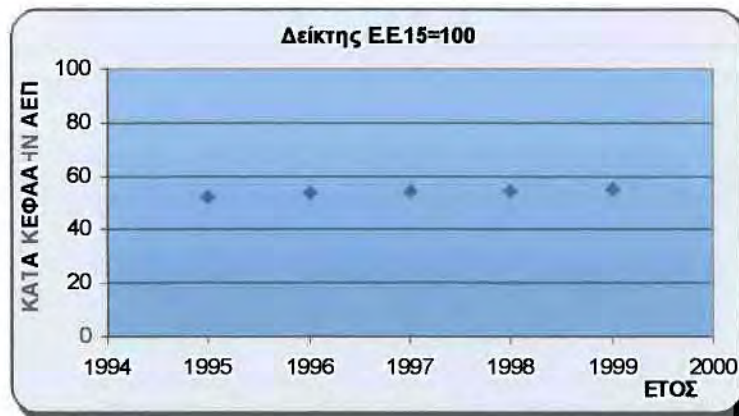

Πηγή: Ίδια επεξεργασία.

5.1.8 Μάλτα

Η Μάλτα, όπως και η Κύπρος, δεν είναι διαιρεμένη σε επίπεδο NUTS II, γι' αυτό τα διαθέσιμα στοιχεία μας επιτρέπουν να δούμε μόνο την εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 5.14, αυτό παρέμεινε σχετικά σταθερό με μέσο όρο 54,02 ΜΑΔ (με βάση τον μέσο όρο της Ε.Ε.27 αυξάνεται στις 66,16)

Διάγραμμα 5.14: Μάλτα. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

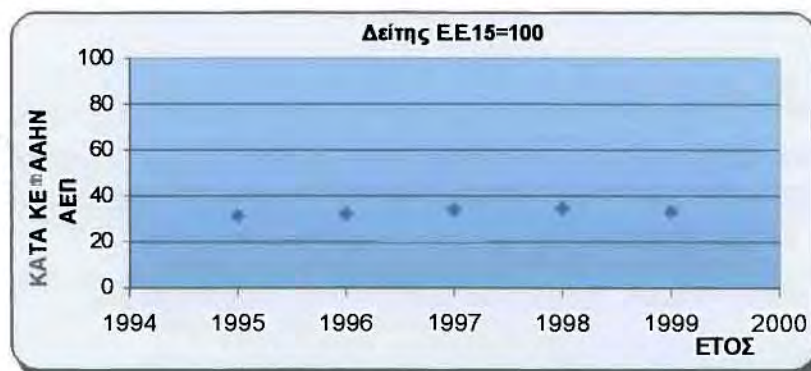

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.9 Λιθουανία

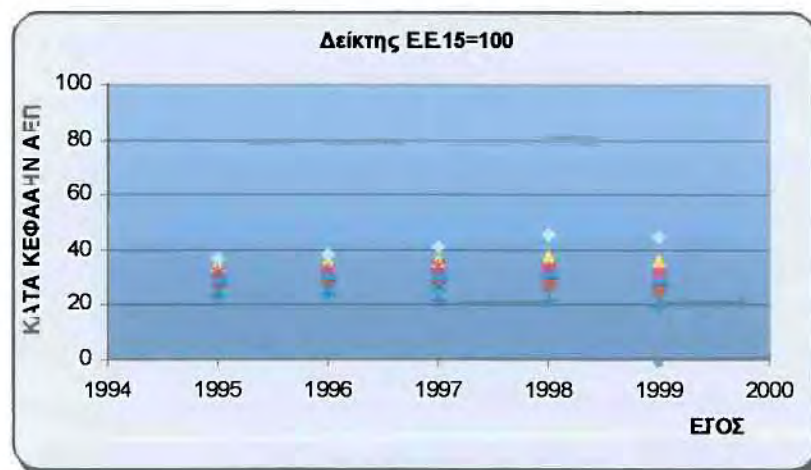
Το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Λιθουανίας για την περίοδο 1995- 1999 είναι ίσο με 33,1 ΜΑΔ (με δείκτη Ε.Ε.27 αυξάνεται στις 40,54 ΜΑΔ) και σε γενικές γραμμές παρουσιάζει πολύ μικρή αυξητική τάση. Επειδή για τη Λιθουανία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο NUTS III μπορούμε από το Διάγραμμα 5.16 να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα για την τάση των ανισοτήτων στο επίπεδο αυτό. Παρατηρεί κανείς ότι αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου και τελικά το 1999 η πλουσιότερη που είναι η Vilniaus έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ 44,9 ΜΑΔ, ενώ η φτωχότερη που είναι η Taurages έχει 19,9 ΜΑΔ. Γενικά οι φτωχές περιφέρειες NUTS III έχουν την τάση να γίνονται φτωχότερες και οι πλούσιες πλουσιότερες, γι' αυτό και αποκλίνουν από τον εθνικό μέσο όρο.

Διάγραμμα 5.15: Λιθουανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

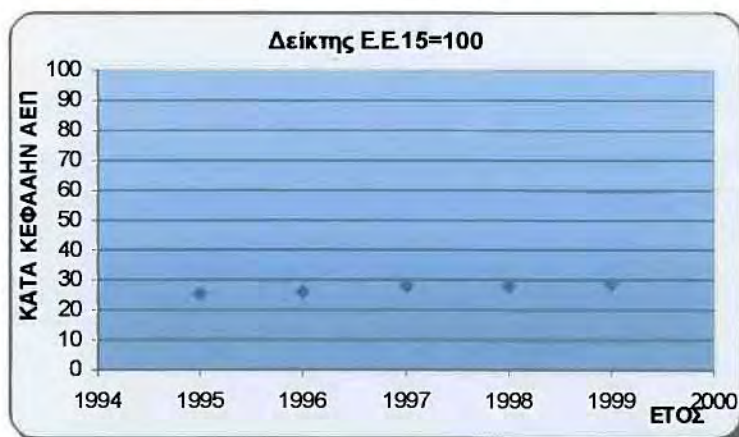
Διάγραμμα 5.16: Λιθουανία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995-1999.

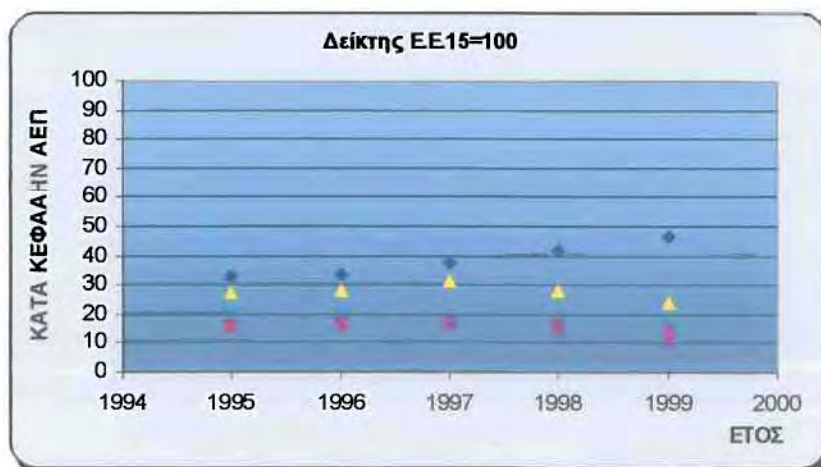
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.10 Λετονία

Η Λετονία είναι επίσης μια χώρα με πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ (27,1 ΜΑΔ με Δείκτη E.E.15=100) αλλά τουλάχιστον αυτό φαίνεται να αυξάνεται σταδιακά (βλέπε και Πίνακα 5.1 τους ρυθμούς μεταβολής). Ωστόσο σε επίπεδο NUTS III παρατηρούνται και εδώ μεγάλες ανισότητες οι οποίες τείνουν να αυξάνονται και να παρατηρείται απόκλιση από τον εθνικό μέσο όρο. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η πλουσιότερη περιφέρεια το 1999 έφτασε να έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου 46 ΜΑΔ, ενώ την ίδια χρονιά η φτωχότερη είχε 11 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 5.17: Λετονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

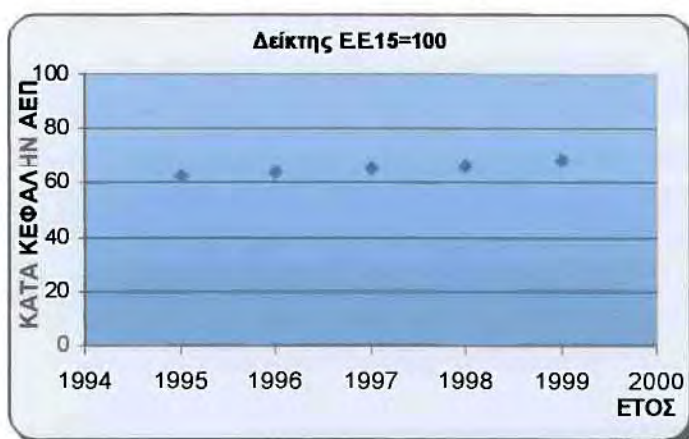
Διάγραμμα 5.18: Λετονία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.11 Σλοβενία

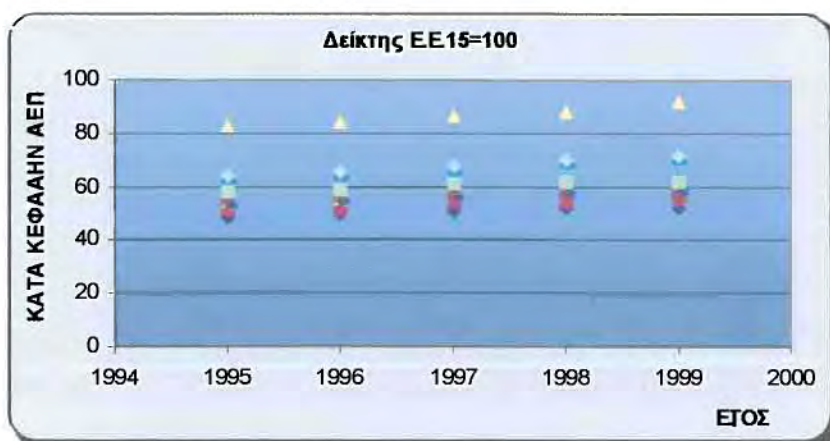
Η Σλοβενία βρίσκεται σε καλή θέση σχετικά με τις υπόλοιπες υποψήφιες χώρες, έχοντας μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ 65,49 ΜΑΔ, το οποίο μετά την ένταξη και με βάση τον νέο κοινοτικό μέσο θα αυξηθεί σε 80 ΜΑΔ, γεγονός όπως προαναφέρθηκε καθιστά τη Σλοβενία μη επιλέξιμη για το Στόχο1. Ακόμη και οι ανισότητες σε επίπεδο NUTS III δείχνουν να μην αυξάνονται, αφού οι περιφέρειες αναπτύσσονται με ίδιους περίπου ρυθμούς και τείνουν να συγκλίνουν προς τον εθνικό μέσο όρο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι αμελητέες.

Διάγραμμα 5.19: Σλοβενία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

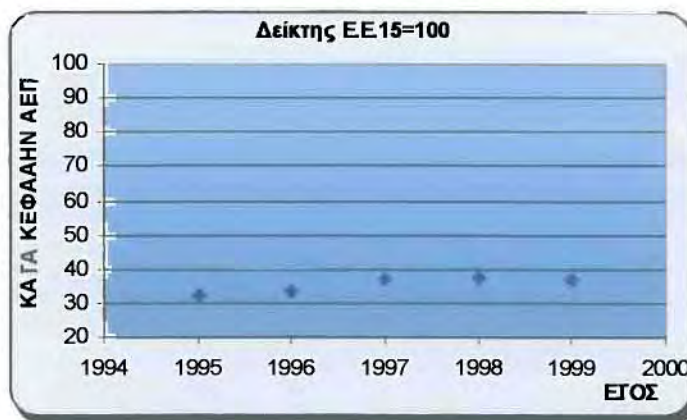
Διάγραμμα 5.20: Σλοβενία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995-1999.

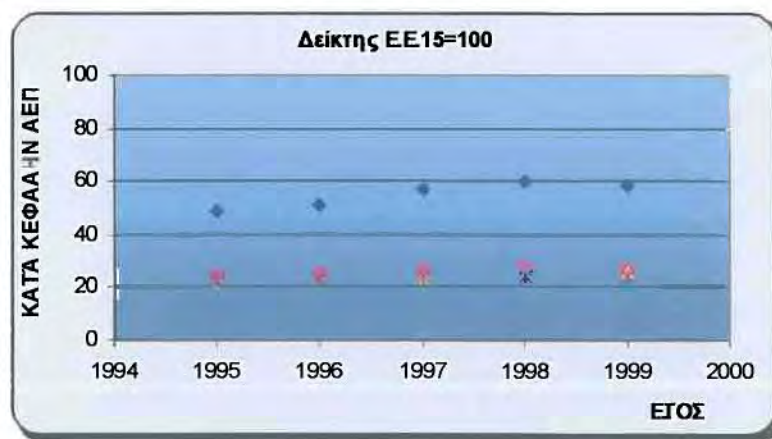
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.1.12 Εσθονία

Στην Εσθονία το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι επίσης αρκετά χαμηλό και ίσο με περίπου 35 ΜΑΔ, παρουσιάζοντας μια μικρή αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου ανάλυσης. Όσον αφορά στις ανισότητες στο εσωτερικό, αν εξαιρέσουμε την πλουσιότερη περιφέρεια NUTS III η οποία έχει μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου 55 ΜΑΔ, οι υπόλοιπες τρεις δε διαφέρουν πολύ η μία από την άλλη έχοντας ΑΕΠ κοντά στον εθνικό μέσο, δηλαδή περίπου 35 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 5.21: Εσθονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

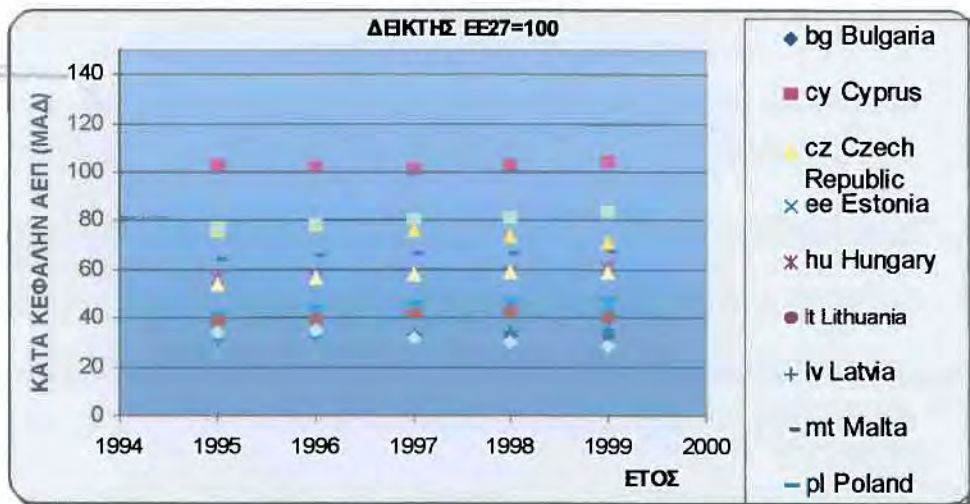
Διάγραμμα 5.22: Εσθονία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, επίπεδο NUTS III), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2 Ανισότητες μεταξύ κρατών στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο Διάγραμμα 5.23 απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των δώδεκα υποψήφιων κρατών, όπου και παρατηρείται ότι μόνο η Κύπρος και σε μικρότερο βαθμό η Σλοβενία μπορούν να συγκριθούν με τις χώρες συνοχής. Ιδιαίτερα η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Λετονία βρίσκονται πολύ χαμηλά σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, έχοντας αντίστοιχα κατά κεφαλήν ΑΕΠ ίσα με 34,73, 32,11 και 35,03.

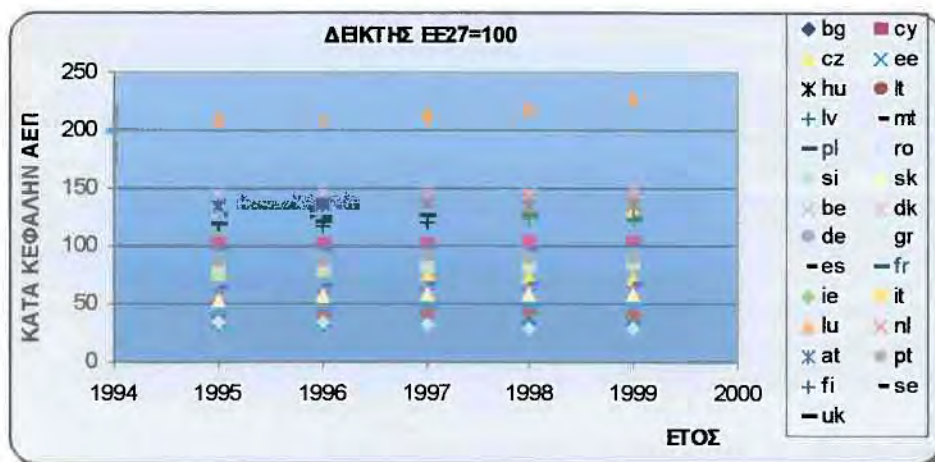
Διάγραμμα 5.23: Υποψήφια κράτη. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995-1999.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο Διάγραμμα 5.24 απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ όλων των χωρών της διευρυμένης Ένωσης, όπου φαίνεται και το μεγάλο οικονομικό χάσμα μεταξύ των υπαρχόντων και υποψήφιων κρατών- μελών. Το Λουξεμβούργο στη διευρυμένη Ε.Ε. θα έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ 215,36 ΜΑΔ, η Δανία 145,6 ΜΑΔ, η Ολλανδία 136 ΜΑΔ και αρκετές ακόμη χώρες θα βρίσκονται πάνω από τον κοινοτικό μέσο, ενώ ταυτόχρονα θα υπάρχουν χώρες όπως η Λετονία, η Λιθουανία, η Πολωνία και η Εσθονία (και η Βουλγαρία και η Ρουμανία, αν και αυτές δεν περιλαμβάνονται στην πρώτη φάση της διεύρυνσης) οι οποίες θα βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από το μισό αυτού.

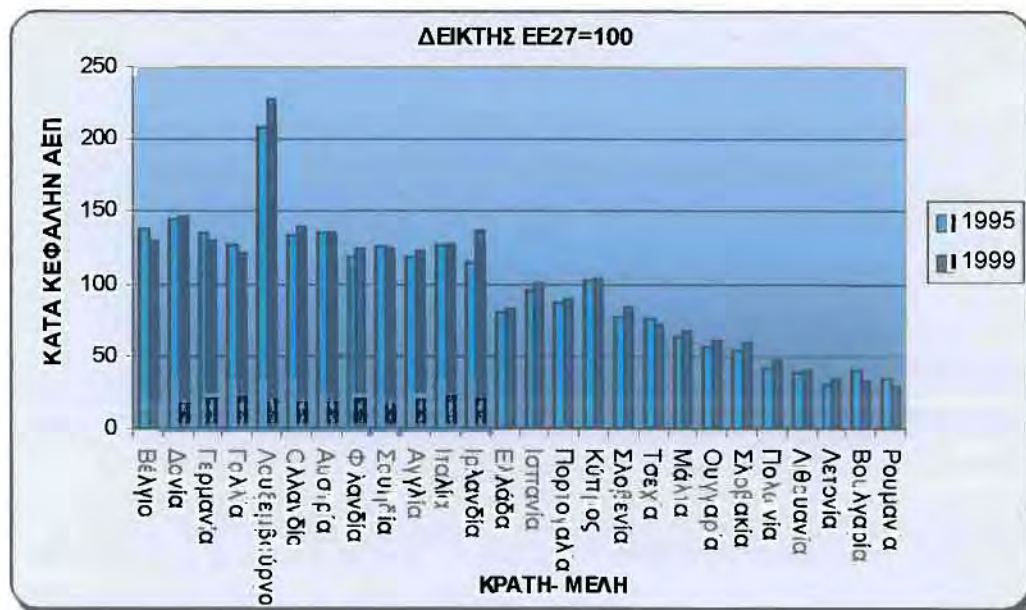
Διάγραμμα 5.24: Ε.Ε.27. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) των υποψήφιων κρατών, 1995-1999

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο παρακάτω διάγραμμα η πρώτη στήλη απεικονίζει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε χώρας για το 1995 και η δεύτερη για το 1999. Όπως αναφέρεται και στην «Πρώτη Έκθεση προόδου για την οικονομική και κοινωνική συνοχή» (ΕΕ, 2002), οι πρώτες δώδεκα χώρες του διαγράμματος (δηλαδή από το Βέλγιο μέχρι και την Ιρλανδία) απαρτίζουν την πρώτη ομάδα και έχουν ΑΕΠ αρκετά μεγαλύτερο από τον νέο κοινοτικό μέσο, οι επόμενες επτά (από την Ελλάδα μέχρι και τη Μάλτα) τη δεύτερη ομάδα με ΑΕΠ κοντά στον κοινοτικό μέσο αλλά μικρότερο από αυτόν (εκτός από την Ισπανία και την Κύπρο), ενώ οι οχτώ τελευταίες την τρίτη, που απαρτίζεται δηλαδή από όλα τα νέα κράτη εκτός από την Τσεχία, την Κύπρο και τη Μάλτα και βασικό χαρακτηριστικό της είναι τα πολύ χαμηλά επίπεδα κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Διάγραμμα 5.25: Ε.Ε.27. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ), 1995 και 1999.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ο Πίνακας 5.1 περιέχει τις τιμές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τα 27 κράτη- μέλη στη διευρυμένη Ε.Ε. (Ε.Ε.27= 100) και τους ρυθμούς μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους. Παρατηρεί κανείς ότι τα υποψήφια κράτη μέλη, εξαιρουμένων της Δημοκρατίας της Τσεχίας (-6,10), της Βουλγαρίας (-16,92) και της Ρουμανίας (-15,77), παρουσιάζουν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με τα περισσότερα υπάρχοντα μέλη. Από τα τελευταία τους ψηλότερους έχουν η Ιρλανδία (19,72) και το Λουξεμβούργο (8,78).

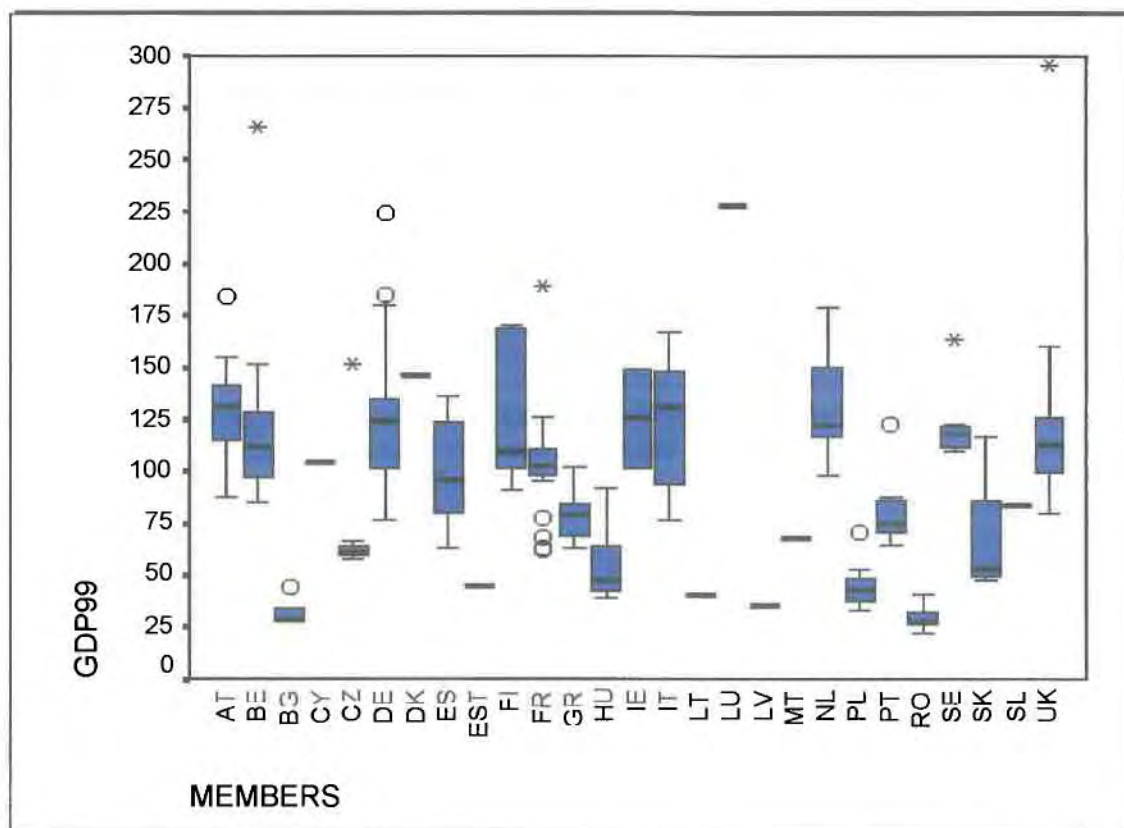
Πίνακας 5.1: Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των 27 κρατών- μελών για την περίοδο 1995- 1999 (ΕΕ27=100).

ΚΡΑΤΗ- ΜΕΛΗ	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1995	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ 1999	Ρυθμός μεταβολής '95-'99
Βέλγιο	137,90	130,43	-5,42
Δανία	144,64	146,23	1,10
Γερμανία	134,72	130,07	-3,45
Γαλλία	127,37	121,98	-4,23
Λουξεμβούργο	209,18	227,56	8,78
Ολλανδία	133,74	140,11	4,76
Αυστρία	135,09	135,95	0,63
Φιλανδία	118,68	123,82	4,33
Σουηδία	125,66	124,19	-1,17
Αγγλία	118,19	123,21	4,25
Ιταλία	126,64	126,51	-0,10
Ιρλανδία	114,27	136,80	19,72
Ελλάδα	80,71	83,53	3,49
Ισπανία	95,77	100,67	5,12
Πορτογαλία	86,34	90,26	4,54
Κύπρος	102,27	103,98	1,68
Σλοβενία	76,91	83,65	8,76
Τσεχία	76,30	71,65	-6,10
Μάλτα	64,18	67,61	5,34
Ουγγαρία	56,34	60,87	8,04
Σλοβακία	54,01	58,91	9,07
Πολωνία	42,01	47,64	13,41
Εσθονία	39,80	45,07	13,23
Λιθουανία	38,33	40,17	4,79
Λετονία	30,74	35,03	13,94
Βουλγαρία	39,80	33,07	-16,92
Ρουμανία	34,17	28,78	-15,77

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το Διάγραμμα που ακολουθεί είναι παρόμοιο με εκείνο του Κεφαλαίου 3 (Διάγραμμα 3.34), μόνο που εδώ υπάρχουν και τα καινούργια κράτη- μέλη που θα ενταχθούν και οι τιμές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι υπολογισμένες βάσει του νέου κοινοτικού μέσου. Έτσι και στο Διάγραμμα 5.26 απεικονίζεται η μέγιστη και η ελάχιστη τιμή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το 1999 για κάθε κράτος- μέλος χωριστά, καθώς και η συγκέντρωση της πλειοψηφίας (75%) των περιφερειών (η μπλε περιοχή). Η μαύρη γραμμή μέσα στην μπλε περιοχή είναι η μέση τιμή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε χώρας. Σε όσα κράτη- μέλη υπάρχουν περιφέρειες με ακραίες τιμές αυτές απεικονίζονται με αστερίσκο, ενώ όπου υπάρχουν περιφέρειες με απομακρυσμένες τιμές απεικονίζονται με κύκλο².

Διάγραμμα 5.26: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά χώρα, περιφερειακές απομακρυσμένες και περιφερειακές ακραίες τιμές, 1999 (Δείκτης E.E.27=100).

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

² Στα υπάρχοντα κράτη- μέλη οι ίδιες ακραίες και απομακρυσμένες τιμές όπως στο Διάγραμμα 3.34. Στα υπονήφια κράτη περιφερειακές ακραίες τιμές: στην Τσεχία η Praha και περιφερειακές απομακρυσμένες τιμές στην Πολωνία η Mazowieckie και στη Βουλγαρία η Yugozapaden.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην διευρυμένη Ε.Ε. ο λόγος του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των 25 πλουσιότερων περιφερειών προς αυτό των 25 φτωχότερων αυξάνεται από 2,49 σε 5,36, κάτι που επίσης αποδεικνύει την επερχόμενη επιδείνωση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης. Οι 25 πλουσιότερες περιφέρειες, πλην της περιφέρειας Praha που ανήκει στη Δημοκρατία της Τσεχίας, ανήκουν στα υπάρχοντα κράτη- μέλη, ενώ οι 25 φτωχότερες ανήκουν όλες στα υποψήφια κράτη.

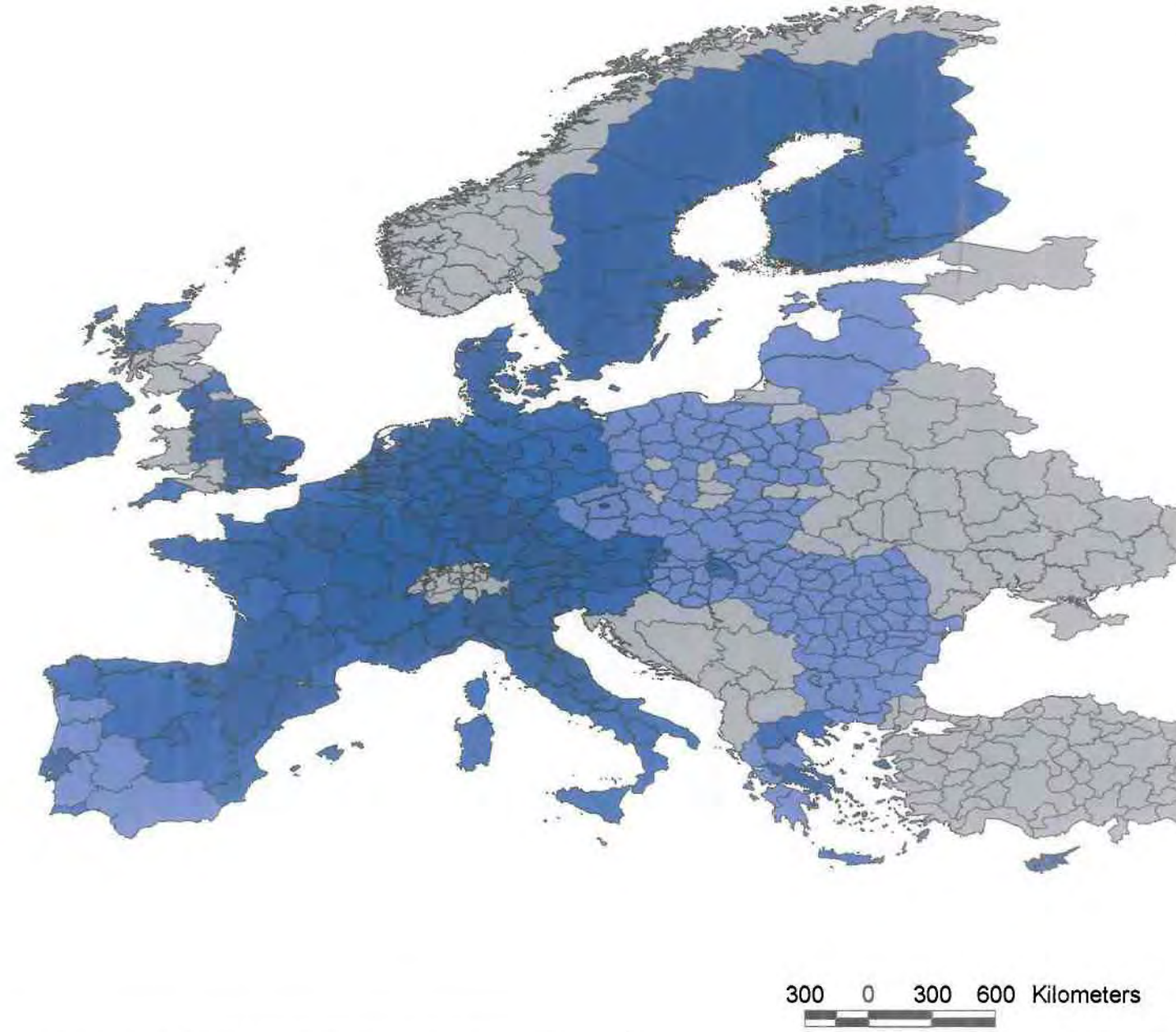
5.3 Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε στο παρόν κεφάλαιο γίνεται σαφές ότι αφενός μεν το φαινόμενο των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό των υποψήφίων κρατών- μελών είναι έντονο, αφετέρου δε οι ανισότητες μεταξύ των 27 κρατών στη διευρυμένη Ένωση είναι μεγάλες. Παρόλο που η κατάσταση τα τελευταία χρόνια στις ΧΚΑΕ έχει εξελιχθεί και οι ρυθμοί ανάπτυξής τους όπως προαναφέρθηκε είναι ικανοποιητικοί, η σύγκλιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους με τα επίπεδα των άλλων κρατών και της Ε.Ε. θα διαρκέσει αρκετά χρόνια. Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονται από τη σχετική ευημερία των αστικών κέντρων και ορισμένων περιφερειών που συνορεύουν με την Ε.Ε., οι οποίες εξειδικεύονται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών (ΕΕ, 1999γ).

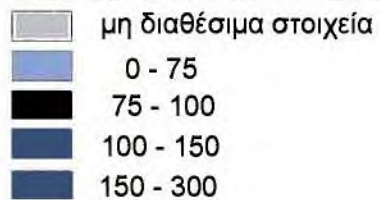
Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 1995- 1999 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Πολωνίας αυξήθηκε από 34,3% του μέσου όρου της Ε.Ε.15 σε 38,9%, της Σλοβακία από 44,1% σε 48,1%, ενώ της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας μειώθηκε αρκετά, από 32,5 σε 27% για την πρώτη και από 27,9 σε 23,5 % για τη δεύτερη. Αναμενόμενο επομένως είναι ότι το χάσμα ανάμεσα στις ΧΚΑΕ διευρύνθηκε. Κάτι ακόμη που χαρακτηρίζει την κατάσταση των χωρών αυτών είναι ότι μόνο τέσσερις περιφέρειες (Magyarorszag- περιφέρεια της Βουδαπέστης, Mazowieckie- περιφέρεια της Βαρσοβίας, Bratislavsku- πρωτεύουσα της Σλοβακία και Praha- πρωτεύουσα της Τσεχικής Δημοκρατίας) και η Σλοβενία έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του 50% του μέσου όρου της Ε.Ε.15.

Όσον αφορά στις ανισότητες μεταξύ όλων των κρατών- μελών σε μια διευρυμένη Ένωση, είναι σίγουρο ότι αυτές είναι ιδιαίτερα μεγάλες, αφού τα επίπεδα ανάπτυξης των υποψήφίων χωρών πλην της Κύπρου είναι κατά πολύ χαμηλότερα ακόμη και από αυτά των χωρών συνοχής. Συγκεκριμένα, με βάση τον μέσο όρο του

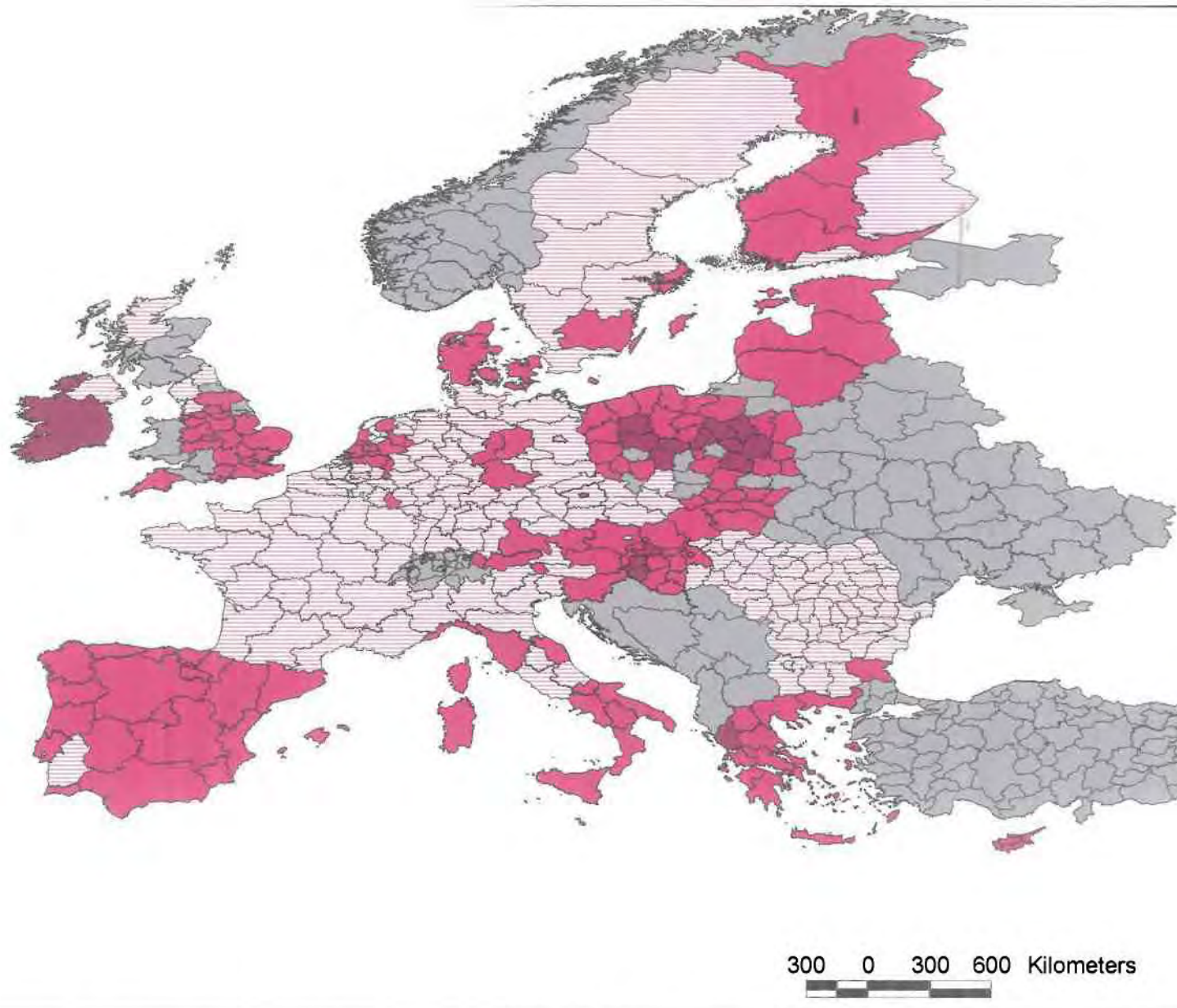
κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε.27 (που είναι κατά 18% χαμηλότερο από αυτό της Ε.Ε.15, οπότε αυξάνεται και το σχετικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών), το 1999 οι πιο ευημερούσες είναι η Ουγγαρία (60%), η Μάλτα (67%), η Τσεχία (71%), η Σλοβενία (83%), οι οποίες είναι και οι μόνες που μπορούν να συγκριθούν με την Ελλάδα (83%), την Πορτογαλία (90%) και την Ισπανία (100%)(η Κύπρος είναι η μόνη που έχει υψηλότερο ΑΕΠ από τις τελευταίες ίσο με 104% περίπου, Πίνακας 5.1). Ωστόσο, το γεγονός ότι η πλειοψηφία των υπό ένταξη μελών αναπτύσσεται με ταχύτερους ρυθμούς από τα υπάρχοντα δίνει την ελπίδα ότι οι ανισότητες αυτές με το πέρασμα των χρόνων θα περιορισθούν αρκετά, αν δεν εξαλειφθούν πλήρως.

Χάρτης 3: Ε.Ε.27. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ) ανά περιφέρεια, 1999. Δείκτης Ε.Ε.27=100.

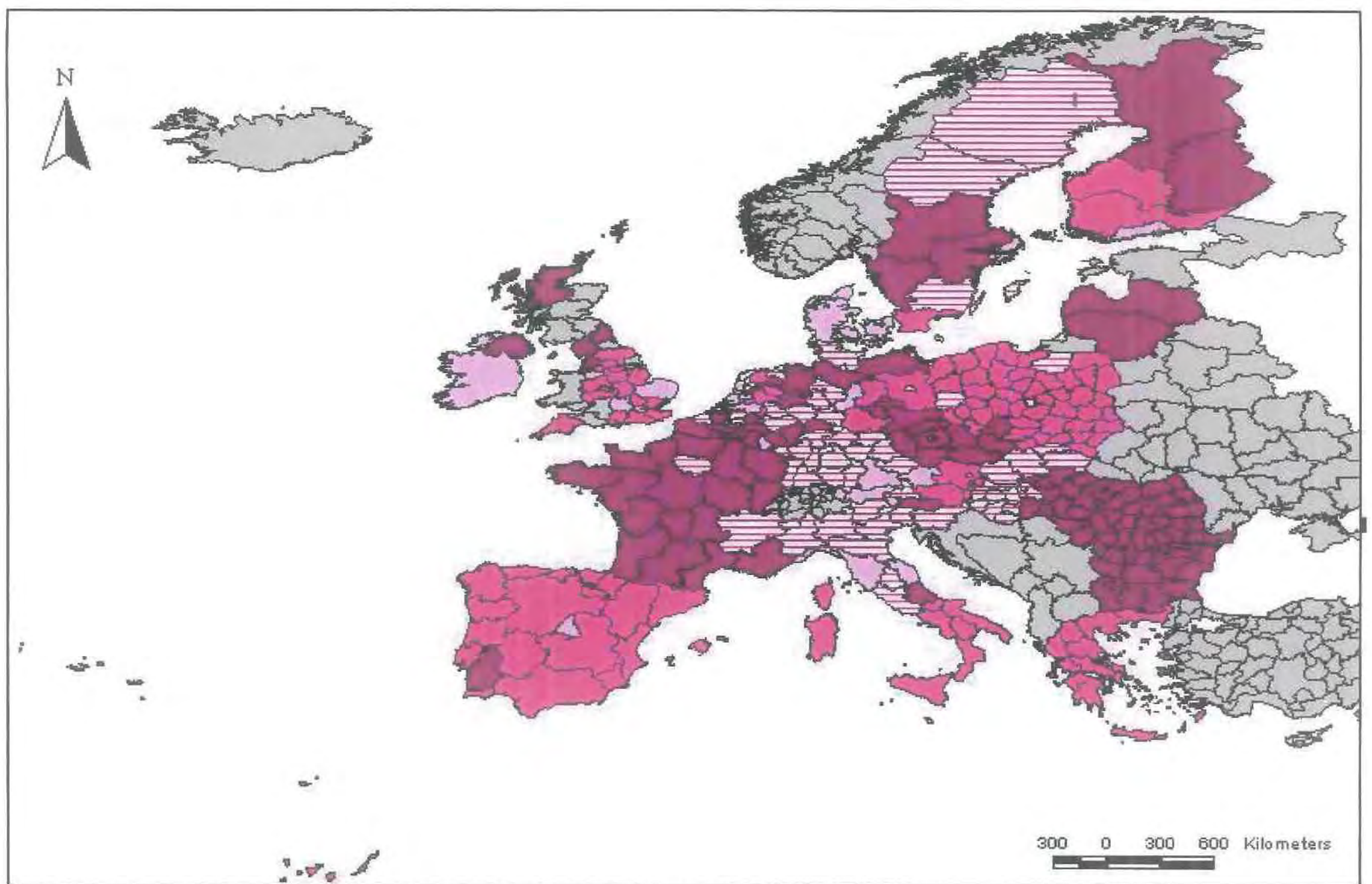
Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στοιχεία: EUROSTAT)

Χάρτης 4: Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Δείκτης Ε.Ε.27=100) ανά περιφέρεια NUTS II, 1995- 1999.

- μη διαθέσιμα στοιχεία
- -24 %- 0
- 0 - 15%
- 15% - 37%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (στοιχεία EUROSTAT)

Χάρτης 5: Ε.Ε.27. Συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΜΑΔ, 1995) με το ρυθμό μεταβολής του κατά την περίοδο '95-'99.

- μη διαθέσιμα στοιχεία
- ΑΕΠ > 100, ρυθμός μεταβολής > 100
- ΑΕΠ < 100, ρυθμός μεταβολής > 100
- ΑΕΠ > 100, ρυθμός μεταβολής < 100
- ΑΕΠ < 100, ρυθμός μεταβολής < 100

(Δείκτες: ΑΕΠ Ε.Ε.15=100,
 ρυθμός μεταβολής του κ.κ.ΑΕΠ της Ε.Ε.15=100)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε σε αυτή τη διπλωματική εργασία το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η κατάσταση που επικράτησε στην Ένωση των 15 κατά την περίοδο 1995- 1999 χαρακτηρίζεται από μια ποικιλία ανισοτήτων τόσο μεταξύ περιφερειών όσο και μεταξύ κρατών. Στο εσωτερικό των κρατών οι ανισότητες εντοπίζονται κυρίως στο γεγονός ότι, στα περισσότερα, υπάρχουν κάποιες περιφέρειες (συνήθως φιλοξενούν την πρωτεύουσα της χώρας, π.χ. Παρίσι, Βιέννη, Λονδίνο ή κάποια πολύ ανεπτυγμένη πόλη, π.χ. Αμβούργο) που έχουν αρκετά υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, σε μεγάλη απόσταση από τις υπόλοιπες, οι οποίες βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα, εκατέρωθεν συνήθως του εθνικού μέσου όρου. Ωστόσο, ακόμη και μεταξύ αυτών των περιφερειών παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες. Η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Σουηδία είναι οι χώρες στις οποίες το φαινόμενο είναι λιγότερο έντονο κατά την πενταετία αυτή

Όσον αφορά στις ανισότητες μεταξύ των κρατών- μελών, οι χώρες συνοχής σημείωσαν σημαντική πρόοδο, έχοντας ρυθμούς ανάπτυξης υψηλούς, ιδίως σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη. Ιδιαίτερα η Ιρλανδία παρουσίασε πολύ δυνατή επίδοση, αφού πλέον το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της βρίσκεται πολύ υψηλότερα του κοινοτικού μέσου. Οι άλλες τρεις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία) παρουσίασαν πιο περιορισμένη αύξηση στα επίπεδα ανάπτυξης, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με αυτό το ρυθμό σύγκλισης θα χρειαστούν αρκετά χρόνια ακόμη για την πλήρη εξάλειψη του χάσματος.

Εν τέλει, η υφιστάμενη κατάσταση για την Ε.Ε.15 έχει ως εξής: στο εσωτερικό των περισσότερων κρατών- μελών παρατηρούνται αποκλίσεις μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των επιμέρους περιφερειών, ενώ παράλληλα στο εσωτερικό της Ε.Ε. παρατηρούνται τάσεις σύγκλισης μεταξύ των μελών της. Ωστόσο τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχουν ουσιαστικές ανισότητες τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν οι μελλοντικές περιφερειακές και διαρθρωτικές πολιτικές.

Όσον αφορά στα υποψήφια κράτη- μέλη, μετά από την έναρξη της μετάβασης αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, όμως, πάραυτα, εξακολουθούν να έχουν πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Χαρακτηρίζονται από τη σχετική ευημερία των αστικών

κέντρων και ορισμένων περιφερειών που συνορεύουν με την Ε.Ε., οι οποίες εξειδικεύονται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών (ΕΕ, 1999γ). Συγκεκριμένα, μόνο τέσσερις περιφέρειες και η Σλοβενία έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του 50% του μέσου όρου της Ε.Ε.15. Στο εσωτερικό των υποψήφιων χωρών, αν εξαιρεθούν οι τέσσερις ευημερούσες περιφέρειες, οι ανισότητες δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλες, αφού όλες οι υπόλοιπες έχουν πολύ χαμηλό ΑΕΠ και οι μεταξύ τους διαφορές δεν ξεπερνούν τις 15 ΜΑΔ. Η πλειοψηφία τους, συγκεκριμένα, έχει χαμηλότερο ακόμη και από το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, που σημαίνει ότι το χάσμα ανάμεσα σ' αυτά και τα υπάρχοντα μέλη είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Ακόμη όμως και μεταξύ τους υπάρχουν σημαντικές ανισοροπίες, δεδομένου ότι κάποια έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ της τάξης του 70% του μέσου της Ε.Ε. 15, ενώ κάποια άλλα κοντά στο 30%

Η διεύρυνση όμως, η πρώτη φάση της οποίας θα πραγματοποιηθεί το 2004 με την ένταξη των : Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβακία, Σλοβενία, Κύπρος και Μάλτα, θα δημιουργήσει νέα δεδομένα στο κοινωνικοοικονομικό προσκήνιο. Οι ανισότητες μεταξύ των υπαρχόντων μελών και αυτών που πρόκειται να ενταχθούν αναμένεται να γίνουν πιο έντονες. Η πρόκληση για τη συνοχή σε μια Ένωση με 27 μέλη (το 2007 με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας), από τα οποία αρκετά έχουν πολύ χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης ενώ κάποια άλλα πολύ υψηλότερα, θα είναι διπλά μεγαλύτερη από ό,τι ήταν για την Ε.Ε.15. Παρόλο που η κατάσταση τα τελευταία χρόνια στις ΧΚΑΕ έχει εξελιχθεί και οι ρυθμοί ανάπτυξής τους όπως προαναφέρθηκε είναι ικανοποιητικοί, η σύγκλιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους με τα επίπεδα των άλλων κρατών και της Ε.Ε. θα διαρκέσει αρκετά χρόνια. Τα μακροπρόθεσμα οφέλη θα είναι μεν ευεργετικά, τα πρώτα χρόνια όμως μετά τη διεύρυνση θα είναι δύσκολα ιδιαίτερα για τα υποψήφια μέλη, καθώς θα υπάρξει πίεση για αναδιάρθρωση και οι επιχειρήσεις τους θα βρεθούν αντιμέτωπες με τις επιχειρήσεις των υπαρχόντων σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Όσον αφορά στις ανισότητες μεταξύ των 27 κρατών- μελών στη διευρυμένη Ένωση, είναι δεδομένο ότι αυτές είναι ιδιαίτερα μεγάλες, αφού τα επίπεδα ανάπτυξης των υποψήφιων χωρών (πλην της Κύπρου) είναι αρκετά χαμηλότερα ακόμη και από αυτά των χωρών συνοχής. Με βάση τον μέσο όρο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε.27 (=16504 ευρώ), το 1999 οι πιο ευημερούσες χώρες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κοντά στο 70% αυτού, που σημαίνει ότι θα απέχουν αρκετά και από τις χώρες συνοχής.

Ωστόσο, το γεγονός ότι η πλειοψηφία των υπό ένταξη μελών αναπτύσσεται με ταχύτερους ρυθμούς από τα υπάρχοντα δίνει την ελπίδα ότι οι ανισότητες αυτές με το πέρασμα των χρόνων θα τείνουν περιορισθούν αρκετά.

— Οι ταχείς ρυθμοί των υπό ένταξη μελών είναι αναγκαία συνθήκη, αλλά μόνη της δεν είναι ικανή για τον περιορισμό των ανισοτήτων. Καθοριστικής σημασίας είναι και η πολιτική συνοχής που θα ακολουθήσει η ίδια η Ε.Ε, η οποία θα πρέπει να στραφεί υπέρ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της και να δώσει προτεραιότητα σε δράσεις που αυξάνουν την ικανότητά τους να απορροφούν τις νέες τεχνολογίες και περιορίζουν τη μακροχρόνια ανεργία. Έτσι, η μελλοντική πολιτική συνοχής πρέπει να έχει ως βασικό στόχο τη στήριξη των επενδύσεων σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, που αποτελούν παράγοντα- κλειδί στη διαδικασία της ανάπτυξης και της σύγκλισης των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών. Πρέπει να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το ανθρώπινο και εργατικό δυναμικό της με την ανανέωση των δεξιοτήτων και των γνώσεών του καθ' όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού του βίου (δια βίου παιδεία- εκπαίδευση). Ακόμη, όσον αφορά στην υλική υποδομή, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προώθηση της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας, αλλά και στη σύνδεση των δικτύων αυτών με τα περιφερειακά δευτερεύοντα ώστε να μην απομονωθούν οι απομακρυσμένες περιοχές. Σχετικά με αυτές τις περιοχές και προκειμένου να αποφευχθεί η ανισορροπία μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, πρέπει να συνεχιστούν και οι επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ικανότητα για καινοτομία.

Οι ΧΚΑΕ έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά και σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα ενώ οι περιφερειακές πολιτικές τους δεν είναι ακόμη ικανοποιητικές. Απαιτείται η ενίσχυση και συντονισμός των υπουργείων που είναι αρμόδια για θέματα περιφερειακής πολιτικής αλλά και η σωστή διαχείριση και αποτελεσματική απορρόφηση των πόρων που προέρχονται από τα ΔΤ (ΕΕ, 1999γ). Από την άλλη μεριά όμως, οι ίδιες οι περιφέρειες (όχι μόνο αυτές των υποψήφιων χωρών, αλλά και όσες ανήκουν στα υπάρχοντα μέλη και βρίσκονται σε οικονομική υστέρηση) πρέπει να είναι ευέλικτες, να υιοθετούν τις νέες τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής που αναπτύσσονται στις ανεπτυγμένες περιφέρειες, αλλά και να εντοπίζουν και να εκμεταλλεύονται τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, ώστε να παραμένουν ανταγωνιστικές.

Μόνο όταν η πολιτική συνοχής ακολουθεί την πορεία που προωθεί τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν, μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να επιτύχει το στόχο της: να προάγει την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της, να επιτύχει τη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των περιοχών και να μειώσει την καθυστέρηση των πλέον μειονεκτικών περιοχών. Τότε, οι έννοιες της διεύρυνσης, της σύγκλισης, της συνοχής θα μπορούν να υφίστανται ταυτόχρονα. Υπό τέτοιες συνθήκες όλες οι περιφέρειες θα μπορούν να ανταγωνίζονται ισότιμα και η έννοια της οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα θεωρείται αξιόπιστη από όλους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακάτω παρατίθενται όλα τα στοιχεία (πηγή: EUROSTAT) που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση (διαγράμματα, πίνακες και χάρτες) για τα υπάρχοντα κράτη- μέλη, τα υποψήφια καθώς και την Ε.Ε.15 και Ε.Ε.27.

Βέλγιο

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
be1 Rigion Bruxelles	46178,9	46013,9	43722,9	41815,1	39756
be21 Antwerpen	26275,5	25921,8	25805,6	24240,4	23396,6
be22 Limburg (B)	19005,5	18998,7	18026,7	16995,8	17005
be23 Oost-Vlaanderen	19525,2	19563,2	18915	17825,1	17308,7
be24 Vlaams Brabant	23588,7	22946,7	21654,7	20323,8	19643,8
be25 West-Vlaanderen	20977,6	20768,6	19844,4	18802,2	18317,5
be31 Brabant Wallon	21222	20902,3	19703,4	18501,1	18014,5
be32 Hainaut	14771,7	14804,8	14158,6	13799,6	13425,5
be33 Liège	17319,8	17538,6	16946,8	16092,8	15646,1
be34 Luxembourg (B)	16502,2	16544,4	15862	15194,9	14838,3
be35 Namur	16106,4	16044,2	15387,5	14766,4	14153
STADEV	8724,982	8643,927	8228,629	7844,531	7357,989
x mesos	21952,14	21822,47	20911,6	19850,65	19227,73

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	M.O. '95-'99
be1 Rigion Bruxelles	217,2	226,8	225,2	226,2	225,3	224,14
be21 Antwerpen	123,6	127,8	132,9	131,1	132,6	129,6
be22 Limburg (B)	89,4	93,6	92,8	91,9	96,4	92,82
be23 Oost-Vlaanderen	91,8	96,4	97,4	96,4	98,1	96,02
be24 Vlaams Brabant	111	113,1	111,5	109,9	111,3	111,36
be25 West-Vlaanderen	98,7	102,4	102,2	101,7	103,8	101,76
be31 Brabant Wallon	99,8	103	101,5	100,1	102,1	101,3
be32 Hainaut	69,5	73	72,9	74,6	76,1	73,22
be33 Liège	81,5	86,5	87,3	87	88,7	86,2
be34 Luxembourg (B)	77,6	81,6	81,7	82,2	84,1	81,44
be35 Namur	75,8	79,1	79,2	79,9	80,2	78,84
be Belgium	106,5	110,9	111,5	111,1	112,6	110,52

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	2,96	3,03	3,09	3,11	3,13

Γερμανία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ				
	1999	1998	1997	1996	1995
de11 Stuttgart	27984,7	26663,6	25538,7	24542,4	23401,2
de12 Karlsruhe	26030,1	24783,1	24236,3	23810,2	22633,7
de13 Freiburg	22128,8	21100,3	20451,5	19900,6	19005,8
de14 Töbingen	23257,8	22181,8	21488,1	20897,5	19946,3
de21 Oberbayern	32148,5	30523,4	29029,3	27804,2	26491,2
de22 Niederbayern	21154,3	20082,8	19538,9	19180,8	18364,1
de23 Oberpfalz	22394,5	21247,6	20351,6	19625,7	18736
de24 Oberfranken	22343,8	21108,7	20449,7	19982,8	19040,3
de25 Mittelfranken	26305,8	24889	23958,3	23261,3	22165,9
de26 Unterfranken	22164,3	20985,7	20237,9	19676,1	18777,9
de27 Schwaben	23410,1	22192	21368,3	20735,2	19782
de3 Berlin	21119,1	20227,5	19998,5	19906,3	19610,9
de4 Brandenburg	14930,6	14305,4	14041,4	13674	12722
de5 Bremen	30197,2	28878,5	27753,1	26352,6	25548,9
de6 Hamburg	38850,1	37110,1	35849,4	34313,7	32697,1
de71 Darmstadt	31217,9	29790,6	29216,8	28361,9	26947,6
de72 Gießen	20285,7	19325,7	18847,5	18216,8	17343,5
de73 Kassel	22158,8	21049,4	20332,8	19451,6	18500,4
de8 Mecklenburg-Vorpommern	14791,1	14093,6	13954,2	13499	12576,7
de91 Braunschweig	22013,7	21002	19887	18880,9	18130,9
de92 Hannover	23082	22060,7	21435,9	20950,8	20200,8
de93 Lüneburg	17117,2	16500,2	16239,5	16041,2	15578,8
de94 Weser-Ems	19559,1	18782,6	18251,2	17807,5	17284,1
dea1 Düsseldorf	25601,2	24432,1	23778,9	22946,6	22171
dea2 Köln	24864,2	23852,4	23281,2	22531	21903,7
dea3 Münster	18536,8	17771,2	17425,4	16943,4	16455,4
dea4 Detmold	22290,7	21380,4	20943,4	20353,2	19833,4
dea5 Arnsberg	20972,3	20031,2	19467,8	18747,1	18130,9
deb1 Koblenz	18953	18180,5	17996,8	17539,1	17026,2
deb2 Trier	18173,8	17438,1	17361,2	17018,3	16480,8
deb3 Rheinhessen-Pfalz	21770	20842,1	20427,2	19720,3	19099,8
dec Saarland	21015,3	19761,8	19295,2	18583,5	18445,8
ded1 Chemnitz	14343,3	13574,8	13163,2	12710,9	11806,9
ded2 Dresden	15144,7	14384,4	14200,3	13977,9	13046,5
ded3 Leipzig	16109,8	15331,4	15381,7	15360,4	14324,7
dee1 Dessau	13300,1	12658,8	12532	12213,4	11308,9
dee2 Halle	14977,2	14270,5	14002,8	13503,8	12485,7
dee3 Magdeburg	14562,1	13885,3	13405,4	12700,9	11768,2
def Schleswig-Holstein	21093,3	20084,4	19896,8	19396,3	18558,7
deg Thüringen	14735	13945,2	13531,7	12847,6	11929,2
STADEV	5490,07802	5234,198	4969,064	4742,866	4628,919
x mesos	21527,2	20517,72	19963,67	19349,17	18506,55

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	2,89	2,81	2,86	2,93	2,92

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					Μ.Ο. '95-'99
	1999	1998	1997	1996	1995	
de11 Stuttgart	131,6	131,4	131,5	132,7	132,6	131,96
de12 Karlsruhe	122,4	122,2	124,8	128,8	128,2	125,28
de13 Freiburg	104,1	104	105,3	107,6	107,7	105,74
de14 Töbingen	109,4	109,3	110,7	113	113	111,08
de21 Oberbayern	151,2	150,5	149,5	150,4	150,1	150,34
de22 Niederbayern	99,5	99	100,6	103,7	104,1	101,38
de23 Oberpfalz	105,3	104,7	104,8	106,2	106,2	105,44
de24 Oberfranken	105,1	104	105,3	108,1	107,9	106,08
de25 Mittelfranken	123,7	122,7	123,4	125,8	125,6	124,24
de26 Unterfranken	104,3	103,4	104,2	106,4	106,4	104,94
de27 Schwaben	110,1	109,4	110	112,2	112,1	110,76
de3 Berlin	99,3	99,7	103	107,7	111,1	104,16
de4 Brandenburg	70,2	70,5	72,3	74	72,1	71,82
de5 Bremen	142,1	142,3	142,9	142,5	144,8	142,92
de6 Hamburg	182,8	182,9	184,6	185,6	185,3	184,24
de71 Darmstadt	146,9	146,8	150,5	153,4	152,7	150,06
de72 Gießen	95,4	95,3	97,1	98,5	98,3	96,92
de73 Kassel	104,2	103,8	104,7	105,2	104,8	104,54
de8 Mecklenburg-Vorpommern	69,6	69,5	71,9	73	71,3	71,06
de91 Braunschweig	103,6	103,5	102,4	102,1	102,7	102,86
de92 Hannover	108,6	108,7	110,4	113,3	114,5	111,1
de93 Lüneburg	80,5	81,3	83,6	86,8	88,3	84,1
de94 Weser-Ems	92	92,6	94	96,3	97,9	94,56
dea1 Düsseldorf	120,4	120,4	122,5	124,1	125,6	122,6
dea2 Köln	117	117,6	119,9	121,9	124,1	120,1
dea3 Münster	87,2	87,6	89,7	91,6	93,2	89,86
dea4 Detmold	104,9	105,4	107,9	110,1	112,4	108,14
dea5 Arnsberg	98,7	98,7	100,3	101,4	102,7	100,36
deb1 Koblenz	89,2	89,6	92,7	94,9	96,5	92,58
deb2 Trier	85,5	86	89,4	92,1	93,4	89,28
deb3 Rheinhessen-Pfalz	102,4	102,7	105,2	106,7	108,2	105,04
dec Saarland	98,9	97,4	99,4	100,5	104,5	100,14
ded1 Chemnitz	67,5	66,9	67,8	68,8	66,9	67,58
ded2 Dresden	71,2	70,9	73,1	75,6	73,9	72,94
ded3 Leipzig	75,8	75,6	79,2	83,1	81,2	78,98
dee1 Dessau	62,6	62,4	64,5	66,1	64,1	63,94
dee2 Halle	70,5	70,3	72,1	73	70,7	71,32
dee3 Magdeburg	68,5	68,4	69	68,7	66,7	68,26
def Schleswig-Holstein	99,2	99	102,5	104,9	105,2	102,16
deg Thuringen	69,3	68,7	69,7	69,5	67,6	68,96
de Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	106,2	106,1	107,8	109,7	110	107,96

Ελλάδα

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
gr11 Anatoliki Makedonia, Thraki	11949,8	11083,4	10490,4	10336,7	9812,4
gr12 Kentriki Makedonia	14658,8	13885	13269,9	12708,2	11367,1
gr13 Dytiki Makedonia	13847,3	13578,7	12749,2	11206,3	10532,1
gr14 Thessalia	12692,6	12051,1	11140,9	10704,2	10075,9
gr21 Ipeiros	10908,1	9301,6	8703,7	7879,1	7594,6
gr22 Ionia Nisia	12693,4	12144,8	11750,2	10555,8	9916,7
gr23 Dytiki Ellada	11265,6	10346,5	9832,2	9857,1	9303,1
gr24 Sterea Ellada	17679,1	16310,6	15733,4	15671,9	14605,2
gr25 Peloponnisos	11632,5	11328,4	10450,8	9784,9	9405,9
gr3 Attiki	16265,5	15088	14086,5	13745,2	13367,9
gr41 Voreio Aigaio	13653,6	13021,9	12228,3	11275,4	10390,9
gr42 Notio Aigaio	17044,5	16391,9	15698,1	14466,2	13051
gr43 Kriti	14439,1	13459,8	12802,2	12511,7	11501,5
STADEV	2201,25847	2177,445	2145,123	2148,30	1912,91
x mesos	13748,453	12922,44	12225,83	11592,2	10840,3

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					1995 Μ.Ο. '95- '99
	1999	1998	1997	1996	1995	
gr11 Anatoliki Makedonia, Thraki	56,2	54,6	54	55,9	55,6	55,26
gr12 Kentriki Makedonia	69	68,4	68,3	68,7	64,4	67,76
gr13 Dytiki Makedonia	65,1	66,9	65,7	60,6	59,7	63,6
gr14 Thessalia	59,7	59,4	57,4	57,9	57,1	58,3
gr21 Ipeiros	51,3	45,8	44,8	42,6	43	45,5
gr22 Ionia Nisia	59,7	59,9	60,5	57,1	56,2	58,68
gr23 Dytiki Ellada	53	51	50,6	53,3	52,7	52,12
gr24 Sterea Ellada	83,2	80,4	81	84,8	82,8	82,44
gr25 Peloponnisos	54,7	55,8	53,8	52,9	53,3	54,1
gr3 Attiki	76,5	74,4	72,5	74,3	75,7	74,68
gr41 Voreio Aigaio	64,2	64,2	63	61	58,9	62,26
gr42 Notio Aigaio	80,2	80,8	80,8	78,2	73,9	78,78
gr43 Kriti	67,9	66,3	65,9	67,7	65,2	66,6
gr Greece	68,2	66,9	65,9	66,7	65,9	66,72

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,93	1,99	1,81	1,76	1,62

Ισπανία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
es11 Galicia	13897,3	12815,7	12392,7	11790,3	11147,5
es12 Principado de Asturias	15086,9	14044,1	13601,7	12847,4	12163,9
es13 Cantabria	16515,4	14974	14327,3	13563,8	12841,8
es21 Pais Vasco	21454,4	19537,1	18504,1	17445	16474,9
es22 Comunidad Foral de Navarra	22244,1	20658,9	19927,7	18744,4	17558,6
es23 La Rioja	19746,5	18512,4	17891	16837,5	15858,2
es24 Aragón	18444	17205,7	16882,5	15976,4	14968,1
es3 Comunidad de Madrid	23718,1	21627,7	20593,6	19264,8	18163,7
es41 Castilla y León	16003	14756,3	14418,1	13848,8	13138,2
es42 Castilla-la Mancha	13815,2	13123,5	12545	12082,5	11322,1
es43 Extremadura	11006,1	9986,6	9687,1	9278,7	8689,3
es51 Cataluña	21388,7	19656,2	19088,5	18104,7	16875,9
es52 Comunidad Valenciana	16886,1	15491,3	14876,8	13923,6	13115,7
es53 Illes Balears	21566	20053,1	19857,5	18301,1	17158,9
es61 Andalucía	12750,8	11657,8	11411	10870,4	10235,6
es62 Murcia	14480,6	13465,3	12999	12208,9	11516,5
es63 Ceuta y Melilla (ES)	13896,1	13421,1	12770,2	12086,4	11522,8
es7 Canarias (ES)	17191,1	15680,9	14880,2	14050,9	13278,2
STADEV	3725,549	3401,045	3283,534	3007,219	2802,619
x mesos	17227,24	15925,98	15369,67	14512,53	13668,33

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	M.O. '95-'99
es11 Galicia	65,4	63,2	63,8	63,8	63,2	63,88
es12 Principado de Asturias	71	69,2	70	69,5	68,9	69,72
es13 Cantabria	77,7	73,8	73,8	73,4	72,8	74,3
es21 Pais Vasco	100,9	96,3	95,3	94,4	93,3	96,04
es22 Comunidad Foral de Navarra	104,6	101,8	102,6	101,4	99,5	101,98
es23 La Rioja	92,9	91,3	92,1	91,1	89,9	91,46
es24 Aragón	86,8	84,8	86,9	86,4	84,8	85,94
es3 Comunidad de Madrid	111,6	106,6	106,1	104,2	102,9	106,28
es41 Castilla y León	75,3	72,7	74,3	74,9	74,4	74,32
es42 Castilla-la Mancha	65	64,7	64,6	65,4	64,2	64,78
es43 Extremadura	51,8	49,2	49,9	50,2	49,2	50,06
es51 Cataluña	100,6	96,9	98,3	97,9	95,6	97,86
es52 Comunidad Valenciana	79,4	76,4	76,6	75,3	74,3	76,4
es53 Illes Balears	101,4	98,8	102,3	99	97,2	99,74
es61 Andalucía	60	57,5	58,8	58,8	58	58,62
es62 Murcia	68,1	66,4	66,9	66	65,3	66,54
es63 Ceuta y Melilla (ES)	65,4	66,2	65,8	65,4	65,3	65,62
es7 Canarias (ES)	80,9	77,3	76,6	76	75,2	77,2
es Spain	82,2	79,2	79,9	79,3	78,2	79,76

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	2,09	2,08	2,13	2,17	2,15

Γαλλία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
fr1 Île de France	32800,7	31088,6	30053,4	29342,8	28390,2
fr21 Champagne-Ardenne	20043,8	19102,6	17722,8	17339,9	16842,3
fr22 Picardie	17534,9	16831,3	16043,7	15882	15572
fr23 Haute-Normandie	19697,4	18504,2	17596,2	17417,9	17149,6
fr24 Centre	19176,2	18286,8	17466,2	17290,6	17015,7
fr25 Basse-Normandie	17854,1	16822,7	16440,1	16174,2	15778
fr26 Bourgogne	19281,4	18441,9	17551,7	17040,7	16596,9
fr3 Nord - Pas-de-Calais	16921,4	16010	15130,6	14997,3	14541,2
fr41 Lorraine	17683,4	16810,5	16034,1	15942,2	15780,2
fr42 Alsace	21897	20811,9	19905,5	19873,6	19363,2
fr43 Franche-Comté	18375,7	17472,1	16628,6	16444,6	16217,3
fr51 Pays de la Loire	18547,1	17449,4	16612,6	16436,3	15976,5
fr52 Bretagne	17800,7	16965,7	16369	15813,6	15311,9
fr53 Poitou-Charentes	17020,2	16222,5	15666,3	15272,7	15022,8
fr61 Aquitaine	19414,7	18359,8	17375,9	16758	16327,3
fr62 Midi-Pyrénées	18532,3	17520,6	16967,2	16463,2	16150,1
fr63 Limousin	17184,4	16363,4	15674,1	15343,4	14983,9
fr71 Rhône-Alpes	21787,5	20670,2	19805,7	19191,4	18547,7
fr72 Auvergne	17873,3	17064,9	16025,2	15510,8	15134,5
fr81 Languedoc-Roussillon	16580,3	15556,3	14936,5	14555,2	14200,5
fr82 Provence-Alpes-Crte d'Azur	19154,3	18249,5	17470,1	17276,4	16965,4
fr83 Corse	17133,1	15860,3	14853,3	14065,9	13866,4
fr91 Guadeloupe (FR)	11854,1	11271,2	10777,9	10278	9844
fr92 Martinique (FR)	13522	12857,1	12294,3	11778,9	11183,7
fr93 French Guiana (FR)	10911,1	10374,6	9920,5	9774,6	10430,2
fr94 Reunion (FR)	10846,2	10312,9	9861,5	9644,3	9341,3
STADEV	4136,948838	3922,603	3790,628	3743,824	3590,34
x mesos	18054,89615	17126,19	16353,19	15996,48	15635,88

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	3,04	3,04	3,05	3,02	3,03

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
fr1 Île de France	154,3	153,2	154,8	158,7	160,9	156,38
fr21 Champagne-Ardenne	94,3	94,2	91,3	93,8	95,4	93,8
fr22 Picardie	82,5	83	82,6	85,9	88,2	84,44
fr23 Haute-Normandie	92,7	91,2	90,6	94,2	97,2	93,18
fr24 Centre	90,2	90,1	89,9	93,5	96,4	92,02
fr25 Basse-Normandie	84	82,9	84,7	87,5	89,4	85,7
fr26 Bourgogne	90,7	90,9	90,4	92,2	94	91,64
fr3 Nord - Pas-de-Calais	79,6	78,9	77,9	81,1	82,4	79,98
fr41 Lorraine	83,2	82,9	82,6	86,2	89,4	84,86
fr42 Alsace	103	102,6	102,5	107,5	109,7	105,06
fr43 Franche-Comté	86,4	86,1	85,6	88,9	91,9	87,78
fr51 Pays de la Loire	87,2	86	85,6	88,9	90,5	87,64
fr52 Bretagne	83,7	83,6	84,3	85,5	86,8	84,78
fr53 Poitou-Charentes	80,1	80	80,7	82,6	85,1	81,7
fr61 Aquitaine	91,3	90,5	89,5	90,6	92,5	90,88
fr62 Midi-Pyrénées	87,2	86,4	87,4	89	91,5	88,3
fr63 Limousin	80,8	80,7	80,7	83	84,9	82,02
fr71 Rhône-Alpes	102,5	101,9	102	103,8	105,1	103,06
fr72 Auvergne	84,1	84,1	82,5	83,9	85,8	84,08
fr81 Languedoc-Roussillon	78	76,7	76,9	78,7	80,5	78,16
fr82 Provence-Alpes-Côte d'Azur	90,1	90	90	93,4	96,1	91,92
fr83 Corse	80,6	78,2	76,5	76,1	78,6	78
fr91 Guadeloupe (FR)	55,8	55,6	55,5	55,6	55,8	55,66
fr92 Martinique (FR)	63,6	63,4	63,3	63,7	63,4	63,48
fr93 French Guiana (FR)	51,3	51,1	51,1	52,9	59,1	53,1
fr94 Reunion (FR)	51	50,8	50,8	52,2	52,9	51,54
fr France	99,6	99	99,1	101,9	104	100,72

Ιρλανδία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ				
	1999	1998	1997	1996	1995
ie01 Border, Midlands and Western	17561	15814,9	14719,4	13262,9	12424,3
ie02 Southern and Eastern	25963,7	23461,5	22050,2	18892	17945,8
STADEV	5941,60615	5406,963	5183,658	3980,375	3904,29
x mesos	21762,35	19638,2	18384,8	16077,45	15185,05

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
ie01 Border, Midlands and Western	82,6	78	75,8	71,7	70,4	75,7
ie02 Southern and Eastern	122,1	115,6	113,6	102,2	101,7	111,04
ie Ireland	111,7	105,7	103,5	94,1	93,3	101,66

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,44	1,43	1,50	1,48	1,48

Ιταλία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
it11 Piemonte	25661,2	24277,4	23109,7	22278,1	21466,3
it12 Valle d'Aosta	27478,5	26496,8	25563,4	25599,2	24671
it13 Liguria	23130,9	22249,2	20776,5	19902,6	18856,9
it2 Lombardia	28958,7	27933,8	26340,6	25450,2	24295,1
it31 Trentino-Alto Adige	28849,2	27948	26164,5	25839,1	24231,8
it32 Veneto	25788,1	24691	23411	22540,5	21513,3
it33 Friuli-Venezia Giulia	24667,7	23369,4	22411,3	21813,8	20991,6
it4 Emilia-Romagna	27969,8	26838,7	25258	24602,6	23399,5
it51 Toscana	24136,6	22911,5	21568,5	20820,9	19881,2
it52 Umbria	21593,5	20275	19302,8	18465,3	17935,4
it53 Marche	22178,6	20904,1	20007,5	19226,8	18203
it6 Lazio	24732,1	23628	22131,8	21480	20666,9
it71 Abruzzo	17980,9	17273,2	16580,4	16192,1	15581,1
it72 Molise	17096,2	16139,3	15736,6	14551,6	13666,3
it8 Campania	14011,4	13379,1	12646,5	11924,6	11534
it91 Puglia	14303,8	13475,5	12669,1	12394,1	11775,8
it92 Basilicata	15869	14897,9	13972,7	13376,7	12434,5
it93 Calabria	13292,1	12568,6	11878,7	11243,3	10808,6
ita Sicilia	14095,9	13533,6	12756,1	12209,9	11627,5
itb Sardegna	16738,8	15823,4	14775,1	13994	13408,9
STADEV	5475,353778	5330,594	5043,956	5065,89	4844,714
x mesos	21426,65	20430,68	19353,04	18695,27	17847,44

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	2,28	2,30	2,22	2,22	2,18

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15 =100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95-99
it11 Piemonte	120,7	119,7	119	120,5	121,6	120,3
it12 Valle d'Aosta	129,3	130,6	131,6	138,5	139,8	133,96
it13 Liguria	108,8	109,7	107	107,7	106,8	108
it2 Lombardia	136,2	137,7	135,6	137,7	137,7	136,98
it31 Trentino-Alto Adige	135,7	137,8	134,7	139,8	137,3	137,06
it32 Veneto	121,3	121,7	120,6	121,9	121,9	121,48
it33 Friuli-Venezia Giulia	116	115,2	115,4	118	118,9	116,7
it4 Emilia-Romagna	131,6	132,3	130,1	133,1	132,6	131,94
it51 Toscana	113,5	112,9	111,1	112,6	112,6	112,54
it52 Umbria	101,6	99,9	99,4	99,9	101,6	100,48
it53 Marche	104,3	103	103	104	103,1	103,48
it6 Lazio	116,3	116,5	114	116,2	117,1	116,02
it71 Abruzzo	84,6	85,1	85,4	87,6	88,3	86,2
it72 Molise	80,4	79,6	81	78,7	77,4	79,42
it8 Campania	65,9	65,9	65,1	64,5	65,4	65,36
it91 Puglia	67,3	66,4	65,2	67	66,7	66,52
it92 Basilicata	74,6	73,4	72	72,4	70,5	72,58
it93 Calabria	62,5	62	61,2	60,8	61,2	61,54
ita Sicilia	66,3	66,7	65,7	66	65,9	66,12
itb Sardegna	78,7	78	76,1	75,7	76	76,9
it Italy	103,3	103,4	101,9	103,3	103,4	103,06

Ολλανδία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
nl11 Groningen	26698,9	27032,3	26893,5	25226,8	22902,2
nl12 Friesland	19794,5	19267,6	17978,3	16372,6	16085,4
nl13 Drenthe	19068,4	18481,6	17822,3	16343,2	16170,5
nl21 Overijssel	20838,5	20030,1	18742,2	16987,1	16563,9
nl22 Gelderland	21245,3	20370,8	19088	17240,5	16918
nl23 Flevoland	17042,7	16685,2	15846,3	14357,7	14698,2
nl31 Utrecht	31087,6	29421,6	26974,9	23896,2	23016,6
nl32 Noord-Holland	28362,7	27247,4	25323,5	22706,2	22205,3
nl33 Zuid-Holland	25379,4	24321,6	22588,7	20388,3	19940,7
nl34 Zeeland	21368,6	20789,5	19537,5	18085,7	18686,4
nl41 Noord-Brabant	24073,6	23119,8	21393,6	19557,2	18992,2
nl42 Limburg (NL)	20949,8	20073,4	18760,9	16992,7	16879,6
STADEV	4161,524	3973,947	3734,451	3387,721	2866,022
x mesos	22992,5	22236,74	20912,48	19012,85	18588,25

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
nl11 Groningen	125,6	133,2	138,5	136,5	129,8	132,72
nl12 Friesland	93,1	95	92,6	88,6	91,1	92,08
nl13 Drenthe	89,7	91,1	91,8	88,4	91,6	90,52
nl21 Overijssel	98	98,7	96,5	91,9	93,9	95,8
nl22 Gelderland	99,9	100,4	98,3	93,3	95,9	97,56
nl23 Flevoland	80,2	82,2	81,6	77,7	83,3	81
nl31 Utrecht	146,2	145	138,9	129,3	130,4	137,96
nl32 Noord-Holland	133,4	134,3	130,4	122,8	125,8	129,34
nl33 Zuid-Holland	119,4	119,9	116,3	110,3	113	115,78
nl34 Zeeland	100,5	102,5	100,6	97,8	105,9	101,46
nl41 Noord-Brabant	113,2	114	110,2	105,8	107,6	110,16
nl42 Limburg (NL)	98,5	98,9	96,6	91,9	95,6	96,3
nl Netherlands	114,4	115,2	112,4	106,8	109,2	111,6

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,56	1,76	1,70	1,76	1,82

Αυστρία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
at11 Burgenland	15186,3	14191,4	13834,4	13272,5	12495,2
at12 Niederøsterreich	19845,4	18900	17984,2	16849,6	15614,4
at13 Wien	31951,4	30137,3	29710,5	28895,1	27490,7
at21 Kørnten	20149,4	18917	18340,8	17669,1	16740,9
at22 Steiermark	20005,7	18572	17930,2	17261,1	16272,7
at31 Oberøsterreich	22632,3	21290,2	20552,8	19477,7	18211,2
at32 Salzburg	26963,4	25714,3	24990,2	23809,1	22649,6
at33 Tirol	23836,1	22549	21532,3	20716,3	19715,6
at34 Vorarlberg	24549,5	22595,1	22354	21286,1	20312,7
STADEV	4831,868	4610,898	4619,236	4529,434	4392,272
x mesos	22791,06	21429,59	20803,27	19915,18	18833,67

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	2,20	2,18	2,15	2,12	2,11

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
at11 Burgenland	71,4	70	71,2	71,8	70,8	71,04
at12 Niederøsterreich	93,4	93,2	92,6	91,1	88,5	91,76
at13 Wien	150,3	148,6	153	156,3	155,8	152,8
at21 Kørnten	94,8	93,2	94,5	95,6	94,9	94,6
at22 Steiermark	94,1	91,5	92,3	93,4	92,2	92,7
at31 Oberøsterreich	106,5	104,9	105,8	105,4	103,2	105,16
at32 Salzburg	126,8	126,8	128,7	128,8	128,3	127,88
at33 Tirol	112,1	111,1	110,9	112,1	111,7	111,58
at34 Vorarlberg	115,5	111,4	115,1	115,1	115,1	114,44
at Austria	111	109,5	110,9	111,6	110,3	110,66

Πορτογαλία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
pt11 Norte	12932	12314,7	12163,2	11058,8	10580,5
pt12 Centro (P)	12187,6	11641,1	11496,5	10500	10090,2
pt13 Lisboa e Vale do Tejo	21317,2	20311,3	19419,6	17317,6	16360,3
pt14 Alentejo	12324,5	11691,6	12078,9	10833	10416,1
pt15 Algarve	14696,9	14300,8	13450,7	12290,9	11977,3
pt2 Aλores (PT)	11229,2	10612,4	9972,9	9062,5	8765,9
pt3 Madeira (PT)	15258,3	14324,2	13241,1	11903,1	11135,3
STADEV	3415,153	3268,898	3009,659	2625,032	2424,509
x mesos	14277,96	13599,44	13117,56	11852,27	11332,23

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
pt11 Norte	60,8	60,7	62,6	59,8	60	60,78
pt12 Centro (P)	57,3	57,4	59,2	56,8	57,2	57,58
pt13 Lisboa e Vale do Tejo	100,3	100,1	100	93,7	92,7	97,36
pt14 Alentejo	58	57,6	62,2	58,6	59	59,08
pt15 Algarve	69,1	70,5	69,3	66,5	67,9	68,66
pt2 Aλores (PT)	52,8	52,3	51,4	49	49,7	51,04
pt3 Madeira (PT)	71,8	70,6	68,2	64,4	63,1	67,62
pt Portugal	73,7	73,6	74,7	70,7	70,5	72,64

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,87	1,91	1,95	1,91	1,90

Φινλανδία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
fi13 Itä-Suomi	15836,2	15168,8	14641,3	13364,8	13266
fi14 Väli-Suomi	17599	16777,3	16013,3	14797,1	14466,7
fi15 Pohjois-Suomi	18284,6	17527,4	17008,1	15401,7	15618,3
fi16 Uusimaa (suuralue)	29662,9	28297,5	25717,9	23911,6	22728,8
fi17 Etelä-Suomi	19840,5	19063,6	18202	16436,4	15994,9
fi2 Eland	29339,8	26487,7	23974	22795,4	21043,9
STADEV	6133,146139	5473,866	4516,417	4440,808	3801,142
x mesos	21760,5	20553,72	19259,43	17784,5	17186,43

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95-'99
fi13 Itä-Suomi	74,5	74,8	75,4	72,3	75,2	74,44
fi14 Väli-Suomi	82,8	82,7	82,5	80	82	82
fi15 Pohjois-Suomi	86	86,4	87,6	83,3	88,5	86,36
fi16 Uusimaa (suuralue)	139,5	139,5	132,4	129,3	128,8	133,9
fi17 Etelä-Suomi	93,3	94	93,7	88,9	90,6	92,1
fi2 Eland	138	130,6	123,5	123,3	119,2	126,92
fi Finland	101,1	101,2	99,2	95,4	96,9	98,76

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,71	1,79	1,76	1,86	1,87

Σουηδία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
se01 Stockholm	28329,8	27349,9	25934,3	23801,9	22541,1
se02 Östra Mellansverige	19579,9	18720,2	18469,9	17269,7	16484,2
se04 Sydsverige	19269,7	18437,6	17239,4	16237,1	15717
se06 Norra Mellansverige	20298,3	19236,1	18622,6	17416,1	17063,4
se07 Mellersta Norrland	21049,2	19642,9	18863,6	18130,3	18161,2
se08 Övre Norrland	20800,7	19727,2	19343,9	17895	17904,9
se09 Smeland med Öarna	21238,7	20188,3	20159,1	18411,8	18234,1
se0a Västsverige	19017,1	18179,7	17576,8	18001,4	17328,4
STADEV	2998,728	2975,134	2748,986	2286,323	2053,2
x mesos	21197,925	20185,24	19526,2	18395,41	17929,29

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95- '99
se01 Stockholm	133,3	134,8	133,6	128,7	127,7	131,62
se02 Östra Mellansverige	92,1	92,3	95,1	93,4	93,4	93,26
se04 Sydsverige	90,6	90,9	88,8	87,8	89,1	89,44
se06 Norra Mellansverige	95,5	94,8	95,9	94,2	96,7	95,42
se07 Mellersta Norrland	99	96,8	97,1	98,1	102,9	98,78
se08 Övre Norrland	97,8	97,2	99,6	96,8	101,5	98,58
se09 Småland med Öarna	99,9	99,5	103,8	99,6	103,3	101,22
se0a Västsverige	89,5	89,6	90,5	97,4	98,2	93,04
se Sweden	101,4	101,5	102,1	101,4	102,6	101,8

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	1,37	1,38	1,40	1,46	1,45

Δανία

dk Denmark	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	119,4	118	120	119,3	118,1

Λουξεμβούργο

lu Luxembourg	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	185,8	178,4	174,8	169,4	170,8

Αγγλία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
ukc1 Tees Valley and Durham	16250,5	16083	15462,1	14736,7	13985,8
ukc2 Northumberland, Tyne and Wear	16763,5	16530,9	15679,9	15085,5	14196
ukd1 Cumbria	19466,9	19108,8	18420,9	17602,3	17249,1
ukd2 Cheshire	24408,8	23969,2	23096,9	21100,9	19706,3
ukd3 Greater Manchester	18879,2	18569,8	17892,2	16437,6	15372,3
ukd4 Lancashire	17303,5	17007,1	16571,5	15902,9	14744,2
ukd5 Merseyside	14995,6	14692	13922,7	12956,8	12082
uke1 East Riding and North Lincolnshire	20217,9	19712,3	19248,9	17893,4	16241,8
uke2 North Yorkshire	20119,4	19790,7	19259,8	17294	15955,3
uke3 South Yorkshire	15947	15554,6	14855,4	13567,2	12445,6
uke4 West Yorkshire	19518,9	19083,6	18168,1	16893,5	15719,7
ukf1 Derbyshire and Nottinghamshire	19197,9	18937,8	18096	16728,5	15153,4
ukf2 Leicestershire, Rutland and Northants	21893,3	21699,8	20997,9	19098,5	17566,2
ukf3 Lincolnshire	18087,8	17953,5	17287,4	15950,1	14479,4
ukg1 Herefordshire, Worcestershire and Warks	20756,7	20311,3	18947,1	17784,4	16359,8
ukg2 Shropshire and Staffordshire	18385,3	17960,2	16848,9	15819,6	14329,8
ukg3 West Midlands	19809,6	19320,2	18554,9	17089,1	16415
ukh1 East Anglia	23298,1	22736,8	21750,4	19880,1	18207,8
ukh2 Bedfordshire, Hertfordshire	22819,4	22288,1	20714,2	18959	17493,8
ukh3 Essex	19972	19515,7	18437	16612,2	15216,2
uki1 Inner London	51392,4	51165,7	47555,7	42799,2	40570,5
uki2 Outer London	18635,4	18351,6	17077,7	15644,5	14488,8
ukj1 Berkshire, Bucks and Oxfordshire	27846,2	27061,3	24838,9	23027,2	21172,4
ukj2 Surrey, East and West Sussex	22468,1	21938,3	20851,3	18339,9	16647,2
ukj3 Hampshire and Isle of Wight	23332	22615,5	21547,3	19500,6	16884,4
ukj4 Kent	19979,6	19411	18728,1	17394,1	16161,9
ukk1 Gloucestershire, Wiltshire and North Somerset	22408,2	22085,1	21433,6	19844,1	18225,2
ukk2 Dorset and Somerset	18558,3	18215	17205,5	15801,4	14876,4
ukk3 Cornwall and Isles of Scilly	13863,7	13669,4	13067,6	11938,3	10860
ukk4 Devon	16916,1	16633,8	16224,8	14726,9	13999,7
ukl1 West Wales and The Valleys	15131,3	14761,7	14105,6	13245,7	12328,1
ukl2 East Wales	20902,4	20472,5	19415,9	18529,9	17767,9
ukm1 North Eastern Scotland	26026,4	25612,4	24909,5	24286	22792,9
ukm2 Eastern Scotland	21353,1	21064,1	19999,5	19136,5	17910
ukm3 South Western Scotland	19634,1	19263,7	17885,5	16966,1	16292,4
ukm4 Highlands and Islands	15945,8	15658,1	14906,7	14148,2	13652,3
ukn Northern Ireland	16575,5	16336,9	15928,1	14688,8	13875,5
STADEV	6070,79805	6045,836	5568,751	4984,483	4731,448
x mesos	20515,1324	20138,96	19186,31	17767,83	16525

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	M.O. '95- '99
ukc1 Tees Valley and Durham	76,4	79,3	79,6	79,7	79,2	78,84
ukc2 Northumberland, Tyne and Wear	78,9	81,5	80,7	81,6	80,4	80,62
ukd1 Cumbria	91,6	94,2	94,9	95,2	97,7	94,72
ukd2 Cheshire	114,8	118,1	118,9	114,1	111,7	115,52
ukd3 Greater Manchester	88,8	91,5	92,1	88,9	87,1	89,68
ukd4 Lancashire	81,4	83,8	85,3	86	83,5	84
ukd5 Merseyside	70,5	72,4	71,7	70,1	68,5	70,64
uke1 East Riding and North Lincolnshire	95,1	97,2	99,1	96,8	92	96,04
uke2 North Yorkshire	94,6	97,6	99,2	93,5	90,4	95,06
uke3 South Yorkshire	75	76,7	76,5	73,4	70,5	74,42
uke4 West Yorkshire	91,8	94,1	93,6	91,4	89,1	92
ukf1 Derbyshire and Nottinghamshire	90,3	93,3	93,2	90,5	85,9	90,64
ukf2 Leicestershire, Rutland and Northants	103	107	108,1	103,3	99,5	104,18
ukf3 Lincolnshire	85,1	88,5	89	86,3	82	86,18
ukg1 Herefordshire, Worcestershire and Warks	97,6	100,1	97,6	96,2	92,7	96,84
ukg2 Shropshire and Staffordshire	86,5	88,5	86,8	85,6	81,2	85,72
ukg3 West Midlands	93,2	95,2	95,6	92,4	93	93,88
ukh1 East Anglia	109,6	112,1	112	107,5	103,2	108,88
ukh2 Bedfordshire, Hertfordshire	107,3	109,9	106,7	102,5	99,1	105,1
ukh3 Essex	93,9	96,2	94,9	89,9	86,2	92,22
uki1 Inner London	241,8	252,2	244,9	231,5	229,9	240,06
uki2 Outer London	87,7	90,5	87,9	84,6	82,1	86,56
ukj1 Berkshire, Bucks and Oxfordshire	131	133,4	127,9	124,6	120	127,38
ukj2 Surrey, East and West Sussex	105,7	108,1	107,4	99,2	94,3	102,94
ukj3 Hampshire and Isle of Wight	109,8	111,5	111	105,5	95,7	106,7
ukj4 Kent	94	95,7	96,4	94,1	91,6	94,36
ukk1 Gloucestershire, Wiltshire and North Somerset	105,4	108,9	110,4	107,3	103,3	107,06
ukk2 Dorset and Somerset	87,3	89,8	88,6	85,5	84,3	87,1
ukk3 Cornwall and Isles of Scilly	65,2	67,4	67,3	64,6	61,5	65,2
ukk4 Devon	79,6	82	83,6	79,7	79,3	80,84
ukl1 West Wales and The Valleys	71,2	72,8	72,6	71,6	69,9	71,62
ukl2 East Wales	98,3	100,9	100	100,2	100,7	100,02
ukm1 North Eastern Scotland	122,4	126,2	128,3	131,4	129,1	127,48
ukm2 Eastern Scotland	100,4	103,8	103	103,5	101,5	102,44
ukm3 South Western Scotland	92,4	95	92,1	91,8	92,3	92,72
ukm4 Highlands and Islands	75	77,2	76,8	76,5	77,4	76,58
ukn Northern Ireland	78	80,5	82	79,5	78,6	79,72
uk United Kingdom	100,6	103,4	102,4	99,1	96,5	100,4

	1995	1996	1997	1998	1999
max/min	3,74	3,58	3,64	3,74	3,71

Βουλγαρία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
bg01 Severozapaden	4928,7	4861,2	3802,5	4535,8	4836,7
bg02 Severen Tsentralen	4879	4694,5	4198,4	4555,1	4865,6
bg03 Severoiztochen	4997,1	5008,8	4735,2	4695,1	5025,4
bg04 Yugozapaden	7765,1	6797,9	6188,9	7241,5	7769
bg05 Yuzhen Tsentralen	4821,5	4783,9	4949,4	4890,1	5239,1
bg06 Yugoiztochen	5962,5	5956,1	5988,9	4529	4853,7
stadev	1161,809	844,898	952,6322	1070,643	1155,312
x mesos	5558,983	5350,4	4977,217	5074,433	5431,583

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ, μ.ο. Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
bg01 Severozapaden	23,2	24	19,6	24,5	27,4
bg02 Severen Tsentralen	23	23,1	21,6	24,6	27,6
bg03 Severoiztochen	23,5	24,7	24,4	25,4	28,5
bg04 Yugozapaden	36,5	33,5	31,9	39,2	44
bg05 Yuzhen Tsentralen	22,7	23,6	25,5	26,5	29,7
bg06 Yugoiztochen	28	29,4	30,8	24,5	27,5
stadev	5,442334058	4,166253	4,902516	5,808528	6,533427
x mesos	26,15	26,38333	25,63333	27,45	30,78333
bg Bulgaria	27	26,9	26,5	28,9	32,5

Πολωνία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
pl01 Dolnoslaskie	8455,2	7742,1	7509,5	6937,8	6293,1
pl02 Kujawsko-Pomorskie	7337,2	7147,9	6634,4	6265,4	6028
pl03 Lubelskie	5774	5625,4	5406,9	5015,1	4665,8
pl04 Lubuskie	7505	7076,8	6671,2	6132,6	5950,7
pl05 Łódzkie	7532,6	6870,8	6497,7	5751,3	5525,4
pl06 Malopolskie	7394,6	7058,8	6537,1	5919	5358,4
pl07 Mazowieckie	12345,4	11334,3	9934,6	8923,2	7537,3
pl08 Opolskie	6920,8	6845,2	6659,2	6200,4	5973,5
pl09 Podkarpackie	6071,3	5886,7	5614,4	5104,5	4687,8
pl0a Podlaskie	6016,5	5919,6	5755,4	5136,2	4588,8
pl0b Pomorskie	8375,9	7654,7	7082,3	6468,8	6074,6
pl0c Śląskie	9126,9	8676,1	8547,1	7952,5	7448,6
pl0d Świętokrzyskie	6461,3	5989,9	5593,4	5184,8	4808,2
pl0e Warmińsko-Mazurskie	6412,6	5951,9	5734	5287,8	4826,8
pl0f Wielkopolskie	8701,9	8203,1	7598,2	6635,8	5959,5
pl0g Zachodniopomorskie	8274,3	7574,2	7256,5	6781,7	6228,5
stadev	1617,559	1415,342	1198,818	1080,252	913,4358
x mesos	7669,094	7222,344	6814,494	6231,056	5747,188

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μ.ο. Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
pl01 Dolnoslaskie	39,8	38,2	38,7	37,5	35,7
pl02 Kujawsko-Pomorskie	34,5	35,2	34,2	33,9	34,2
pl03 Lubelskie	27,2	27,7	27,8	27,1	26,4
pl04 Lubuskie	35,3	34,9	34,4	33,2	33,7
pl05 Łódzkie	35,4	33,9	33,5	31,1	31,3
pl06 Malopolskie	34,8	34,8	33,7	32	30,4
pl07 Mazowieckie	58,1	55,9	51,2	48,3	42,7
pl08 Opolskie	32,6	33,7	34,3	33,5	33,8
pl09 Podkarpackie	28,6	29	28,9	27,6	26,6
pl0a Podlaskie	28,3	29,2	29,6	27,8	26
pl0b Pomorskie	39,4	37,7	36,5	35	34,4
pl0c Slaskie	42,9	42,8	44	43	42,2
pl0d Swietokrzyskie	30,4	29,5	28,8	28	27,2
pl0e Warminsko-Mazurskie	30,2	29,3	29,5	28,6	27,3
pl0f Wielkopolskie	40,9	40,4	39,1	35,9	33,8
pl0g Zachodniopomorskie	38,9	37,3	37,4	36,7	35,3
stadev	7,60229954	6,988798	6,186652	5,851951	5,181489
x mesos	36,08125	35,59375	35,1	33,7	32,5625
pi Poland	38,9	38,2	37,5	35,9	34,3

Ουγγαρία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
hu01 Közép-Magyarország	15960,4	14523,5	13711,6	12523,5	11711,3
hu02 Közép-Dunántúl	9905,6	9633,8	8826,7	7831,6	7342,8
hu03 Nyugat-Dunántúl	12141,7	10855,9	9675,4	8955,9	8353,8
hu04 Dél-Dunántúl	8211,6	7583,6	7143,9	6819,7	6623,1
hu05 Iszák-Magyarország	7005,9	6674	6189,1	5894,2	5904,3
hu06 Iszák-Alföld	6773	6649,6	6356,3	6002,6	5784,3
hu07 Dél-Alföld	7869,8	7497,7	7163,7	6926	6748,4
hu Hungary	10560,8	9825,2	9197,3	8527,6	8111

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μ.ο. Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
hu01 Közép-Magyarország	75,1	71,6	70,6	67,7	66,4
hu02 Közép-Dunántúl	46,6	47,5	45,5	42,4	41,6
hu03 Nyugat-Dunántúl	57,1	53,5	49,8	48,4	47,3
hu04 Dél-Dunántúl	38,6	37,4	36,8	36,9	37,5
hu05 Iszák-Magyarország	33	32,9	31,9	31,9	33,5
hu06 Iszák-Alföld	31,9	32,8	32,7	32,5	32,8
hu07 Dél-Alföld	37	37	36,9	37,5	38,2
STADEV	15,667953	14,15577	13,64879	12,50716	11,644
X MESOS	45,614285	44,67143	43,45714	42,47143	42,471
hu Hungary	49,7	48,4	47,4	46,1	46

Σλοβακία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
sk01 Bratislavskú	95,4	98,9	99,6	91,9	87,9
sk02 Západn/ Slovensko	44,8	44,1	43,7	43,3	41,4
sk03 Stredn/ Slovensko	41,5	41,9	41,4	39,8	38
sk04 Východn/ Slovensko	39,2	39,1	37,5	36,6	35
STADEV	26,88176	28,6731	29,47796	26,14358	25,020308
X MESOS	55,225	56	55,55	52,9	50,575
sk Slovak Republic	48,1	48,4	47,8	46,1	44,1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
sk01 Bratislavskú	20286,3	20071,8	19349,4	16994,1	15506,5
sk02 Západn/ Slovensko	9520,7	8952,7	8495,2	8000,8	7300,4
sk03 Stredn/ Slovensko	8818,9	8494,6	8030,1	7349,6	6706,2
sk04 Východn/ Slovensko	8328,1	7923,6	7287,2	6762,8	6170,8
sk Slovak Republic	10233,7	9818,8	9282	8520,3	7774,4

Δημοκρατία της Τσεχίας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
cz01 Praha	26358,6	24914,3	22936,2	21231,4	20167,1
cz02 Stredn/ Cechy	10280,1	9830,9	9478	9213,7	8544,5
cz03 Jihozápad	11507,3	11346,7	11514,4	11432,9	10431,1
cz04 Severozápad	10396,5	10390	10663,1	11094,9	10290,1
cz05 Severovýchod	10560,9	10399,5	10585,4	10225,2	9560,9
cz06 Jihovýchod	10807,9	10698,9	10710,5	10658,1	9788,1
cz07 Stredn/ Morava	10022,9	9987,4	10320,2	10027,9	9344,3
cz08 Moravskoslezsko	10678,8	10844,2	11374,9	11647,7	10374,6
cz Czech Republic	12438,8	12187,5	12109,8	11862,2	10988,9

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
cz01 Praha	124	122,8	118,1	114,8	114,3
cz02 Stredn/ Cechy	48,4	48,5	48,8	49,8	48,4
cz03 Jihozápad	54,1	55,9	59,3	61,8	59,1
cz04 Severozápad	48,9	51,2	54,9	60	58,3
cz05 Severovýchod	49,7	51,3	54,5	55,3	54,2
cz06 Jihovýchod	50,8	52,7	55,2	57,6	55,5
cz07 Stredn/ Morava	47,1	49,2	53,1	54,2	52,9
cz08 Moravskoslezsko	50,2	53,5	58,6	63	58,8
stadev	26,28410709	25,22742	22,5741	20,75117	21,16165
x mesos	59,15	60,6375	62,8125	64,5625	62,6875
cz Czech Republic	58,5	60,1	62,4	64,2	62,3

Ρουμανία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
ro01 Nord-Est	3812,6	3818,2	3982,7	4275,4	3936
ro02 Sud-Est	5029,4	5021	5194,2	5348,7	4842,3
ro03 Sud	4480,4	4463,1	4611,9	4889,6	4691,2
ro04 Sud-Vest	4700,1	4681,3	4841,9	4767,6	4720
ro05 Vest	5742,4	5718,3	5802	5626,8	5347,2
ro06 Nord-Vest	4601,4	4585,6	4724,2	4947,5	4621,3
ro07 Centru	5630,8	5615,6	5766,9	5970,1	5294
ro08 Bucuresti	7149,6	7116,8	7217,4	7499,2	6717,9
ro Romania	4994,9	4981,9	5133,3	5303,2	4919

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
ro01 Nord-Est	17,9	18,8	20,5	23,1	22,3
ro02 Sud-Est	23,7	24,7	26,7	28,9	27,4
ro03 Sud	21,1	22	23,8	26,4	26,6
ro04 Sud-Vest	22,1	23,1	24,9	25,8	26,7
ro05 Vest	27	28,2	29,9	30,4	30,3
ro06 Nord-Vest	21,6	22,6	24,3	26,8	26,2
ro07 Centru	26,5	27,7	29,7	32,3	30
ro08 Bucuresti	33,6	35,1	37,2	40,6	38,1
stadev	4,813800845	5,011914	5,125496	5,390584	4,620142
x mesos	24,1875	25,275	27,125	29,2875	28,45
ro Romania	23,5	24,6	26,4	28,7	27,9

Κύπρος

cy Cyprus	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15= 100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	84,9	83,8	82,6	83,2	83,5

Μάλτα

mt Malta	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	55,2	54,5	54,5	53,5	52,4

Λιθουανία

lt Lithuania	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	32,8	34,9	34,1	32,4	31,3

Λετονία

lv Latvia	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	28,6	28,3	27,7	25,8	25,1

Σλοβενία

si Slovenia	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	68,3	66,5	65,7	64,1	62,8

Εσθονία

ee Estonia	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
	36,8	37,7	36,7	33,7	32,5

Ε.Ε. 15

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.15=100)					
	1999	1998	1997	1996	1995	Μ.Ο. '95-99
be Belgium	106,5	110,9	111,5	111,1	112,6	110,52
dk Denmark	119,4	118	120	119,3	118,1	118,96
de Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	106,2	106,1	107,8	109,7	110	107,96
gr Greece	68,2	66,9	65,9	66,7	65,9	66,72
es Spain	82,2	79,2	79,9	79,3	78,2	79,76
fr France	99,6	99	99,1	101,9	104	100,72
ie Ireland	111,7	105,7	103,5	94,1	93,3	101,66
it Italy	103,3	103,4	101,9	103,3	103,4	103,06
lu Luxembourg	185,8	178,4	174,8	169,4	170,8	175,84
nl Netherlands	114,4	115,2	112,4	106,8	109,2	111,6
at Austria	111	109,5	110,9	111,6	110,3	110,66
pt Portugal	73,7	73,6	74,7	70,7	70,5	72,64
fi Finland	101,1	101,2	99,2	95,4	96,9	98,76
se Sweden	101,4	101,5	102,1	101,4	102,6	101,8
uk United Kingdom	100,6	103,4	102,4	99,1	96,5	100,4

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΣΕ ΕΥΡΩ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
be Belgium	23042,3	21984,9	21257,8	20940,8	20884,7
dk Denmark	30673,8	29053,1	28251,7	27426,8	26387,1
de Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	24050,1	23362,2	22711,1	22934	23024,3
gr Greece	11185	10363	10201,2	9352,1	8598,5
es Spain	14270,5	13318	12596	12233,9	11393,4
fr France	22444,3	21647,2	20776,9	20570,2	20026,6
ie Ireland	23772,8	20847,4	19286,5	15893,1	14132,1
it Italy	19216,9	18559,5	17909,2	16918,4	14642,7
lu Luxembourg	42314,3	39295	36684	34244,4	33494,7
nl Netherlands	23636,1	22393,7	21314,4	20899,1	20525,5
at Austria	24302,7	23353	22503	22628,6	22348,8
pt Portugal	10833,3	10102,7	9475,1	8922,7	8330,5
fi Finland	23327,2	22366,9	21025,7	19614,3	19361,5
se Sweden	25695	24144,4	23831,7	23331,4	20799,5
uk United Kingdom	23019,8	21461,2	19849,7	15933,7	14806,4
STADEV	7657,2160	7168,178	6773,346	6663,884	6760,9
x mesos	22785,606	21483,48	20511,6	19456,23	18583,75

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ(ΣΕ ΜΑΔ ΑΝΑ ΚΑΤΟΙΚΟ)				
	1999	1998	1997	1996	1995
be Belgium	22644,8	22505	21653,2	20536,7	19879,7
dk Denmark	25390,6	23932	23299,6	22047,3	20842,4
de Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	22579,3	21520,1	20924,3	20273	19417,6
gr Greece	14499,6	13564	12787,1	12336,6	11638,1
es Spain	17480,1	16066,1	15510,9	14667,9	13801,1
fr France	21173,1	20083,4	19245,9	18843,8	18350,9
ie Ireland	23749,2	21440,7	20106,5	17393,7	16473,7
it Italy	21970,1	20978,5	19796,5	19091,8	18252,4
lu Luxembourg	39500,4	36198,7	33949,8	31323,3	30136,3
nl Netherlands	24310,9	23380,4	21820,7	19749,9	19277,3
at Austria	23586,2	22213,2	21543,7	20627	19462,1
pt Portugal	15663,2	14927,2	14497,3	13067,1	12446,6
fi Finland	21488,2	20522,6	19269,6	17631,6	17106,7
se Sweden	21547,6	20583,7	19833,9	18749	18101,1
uk United Kingdom	21394,7	20978,4	19888,3	18328	17025
STADEV	5634,9643	5114,495	4760,602	4405,364	4289,316
x mesos	22465,2	21259,6	20275,15	18977,78	18147,4

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΥΝΟΧΗΣ (ΜΑΔ, μ.ο.Ε.Ε.15=100)				
	1995	1996	1997	1998	1999
Ελλάδα	65,9	66,7	65,9	66,9	68,2
Ισπανία	78,2	79,3	79,9	79,2	82,2
Ιρλανδία	93,3	94,1	103,5	105,7	111,7
Πορτογαλία	70,5	70,7	74,7	73,6	73,7

25ΦΤΩΧΟΤΕΡΕΣ	1999		25ΠΛΟΥΣΙΟΤΕΡΕΣ	1999	
	Μ.ο. Ε.Ε.15=100			Μ.ο. Ε.Ε.15=100	
it8 Campania	65,9	ukm1 North Eastern		122,4	
es11 Galicia	65,4	be21 Antwerpen		123,6	
es63 Ceuta y Melilla	65,4	de25 Mittelfranken		123,7	
ukk3 Cornwall and Is	65,2	ni11 Groningen		125,6	
gr13 Dytiki Makedoni	65,1	at32 Salzburg		126,8	
es42 Castilla-la Man	65	it12 Valle d'Aosta		129,3	
gr41 Voreio Aigaiο	64,2	ukj1 Berkshire, Buck		131	
fr92 Martinique (FR)	63,6	de11 Stuttgart		131,6	
dee1 Dessau	62,6	it4 Emilia-Romagna		131,6	
it93 Calabria	62,5	se01 Stockholm		133,3	
pt11 Norte	60,8	ni32 Noord-Holland		133,4	
es61 Andalucia	60	it31 Trentino-Alto A		135,7	
gr14 Thessalia	59,7	it2 Lombardia		136,2	
gr22 Ionia Nisia	59,7	fi2 Eland		138	
pt14 Alentejo	58	fi16 Uusimaa (suural		139,5	
pt12 Centro (P)	57,3	de5 Bremen		142,1	
gr11 Anatoliki Maked	56,2	ni31 Utrecht		146,2	
fr91 Guadeloupe (FR)	55,8	de71 Darmstadt		146,9	
gr25 Peloponnisos	54,7	at13 Wien		150,3	
gr23 Dytiki Ellada	53	de21 Oberbayern		151,2	
pt2 Aλγores (PT)	52,8	fr1 Ele de France		154,3	
es43 Extremadura	51,8	de6 Hamburg		182,8	
gr21 Ipeiros	51,3	lu Luxembourg		185,8	
fr93 French Guiana (51,3	be1 R/gion Bruxelles		217,2	
fr94 Reunion (FR)	51	uki1 Inner London		241,8	
SUM	1478,3			3680,3	
25ΠΛ/25ΦΤ	2,49				

E.E. 27

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ (ΜΑΔ, μέσος όρος Ε.Ε.27=100)				
	1999	1998	1997	1996	1995
bg Bulgaria	33,07	32,95	32,46	35,39	39,80
cy Cyprus	103,98	102,63	101,16	101,90	102,27
cz Czech Republic	71,65	73,61	76,42	78,63	76,30
ee Estonia	45,07	46,17	44,95	41,27	39,80
hu Hungary	60,87	59,28	58,05	56,46	56,34
lt Lithuania	40,17	42,74	41,76	39,68	38,33
lv Latvia	35,03	34,66	33,93	31,60	30,74
mt Malta	67,61	66,75	66,75	65,52	64,18
pl Poland	47,64	46,78	45,93	43,97	42,01
ro Romania	28,78	30,13	32,33	35,15	34,17
si Slovenia	83,65	81,44	80,46	78,51	76,91
sk Slovak Republic	58,91	59,28	58,54	56,46	54,01
be Belgium	130,43	135,82	136,56	136,07	137,90
dk Denmark	146,23	144,52	146,97	146,11	144,64
de Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	130,07	129,94	132,03	134,35	134,72
gr Greece	83,53	81,93	80,71	81,69	80,71
es Spain	100,67	97,00	97,86	97,12	95,77
fr France	121,98	121,25	121,37	124,80	127,37
ie Ireland	136,80	129,45	126,76	115,25	114,27
it Italy	126,51	126,64	124,80	126,51	126,64
lu Luxembourg	227,56	218,49	214,08	207,47	209,18
nl Netherlands	140,11	141,09	137,66	130,80	133,74
at Austria	135,95	134,11	135,82	136,68	135,09
pt Portugal	90,26	90,14	91,49	86,59	86,34
fi Finland	123,82	123,94	121,49	116,84	118,68
se Sweden	124,19	124,31	125,05	124,19	125,66
uk United Kingdom	123,21	126,64	125,41	121,37	118,19

	1999		1999
25ΦΤΩΧΟΤΕΡΕΣ	μ.ο.Ε.Ε.27=100	25ΠΛΟΥΣΙΟΤΕΡΕΣ	μ.ο. Ε.Ε.27=100
ro01 Nord-Est	21,92	be21 Antwerpen	151,38
ro03 Sud	25,84	de25 Mittelfranken	151,50
ro06 Nord-Vest	26,45	cz01 Praha	151,87
ro04 Sud-Vest	27,07	nl11 Groningen	153,83
bg05 Yuzhen Tsentral	27,80	at32 Salzburg	155,30
bg02 Severen Tsentra	28,17	it12 Valle d'Aosta	158,36
bg01 Severozapaden	28,41	ukj1 Berkshire, Buck	160,44
bg03 Severoiztochen	28,78	de11 Stuttgart	161,17
ro02 Sud-Est	29,03	it4 Emilia-Romagna	161,17
ro07 Centru	32,46	se01 Stockholm	163,26
ro05 Vest	33,07	nl32 Noord-Holland	163,38
pl03 Lubelskie	33,31	it31 Trentino-Alto A	166,20
bg06 Yugoiztochen	34,29	it2 Lombardia	166,81
pl0a Podlaskie	34,66	fi2 Eland	169,01
lv Latvia	35,03	fi16 Uusimaa (suural	170,85
pl09 Podkarpackie	35,03	de5 Bremen	174,03
pl0e Warminsko-Mazur	36,99	nl31 Utrecht	179,06
pl0d Swietokrzyskie	37,23	de71 Darmstadt	179,91
hu06 Iszak-Alföld	39,07	at13 Wien	184,08
pl08 Opolskie	39,93	de21 Oberbayern	185,18
lt Lithuania	40,17	fr1 Île de France	188,98
hu05 Iszak-Magyarors	40,42	de6 Hamburg	223,88
ro08 Bucuresti	41,15	lu Luxembourg	227,56
pl02 Kujawsko-Pomors	42,25	be1 Région Bruxelles	266,01
pl06 Malopolskie	42,62	uki1 Inner London	296,14
SUM	841,15		4509,35
25ΠΛ/25ΦΤ	5,36		

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ανδρικοπούλου, Ε. (1995), *Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτική από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht*, Θεμέλιο, Αθήνα.

Ανδρικοπούλου, Ε. (2000), «Η πολιτική συνοχής και οι προοπτικές της στο νέο ευρωπαϊκό χώρο», στο Ανδρικοπούλου, Ε.- Καυκαλάς, Γ. (επιμ.), *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος. Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, Θεμέλιο, Αθήνα, σ.339-380.

Βαλντέν, Σ. (2000), « Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκή Ένωσης: Πόσο στοιχίζει και ποιος θα πληρώσει», στο Ανδρικοπούλου, Ε.- Καυκαλάς, Γ. (επιμ.), *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος. Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, Θεμέλιο, Αθήνα, σ.133-184.

Κράλλη, Μ. (2002), *Ιστορική Διεύρυνση προς ανατολάς- Η Ευρώπη γιγαντώνεται*, Εφημερίδα «Το Έθνος», 14 Δεκεμβρίου 2002.

Μαραβέγιας, Ν. (2000), « Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο Ανδρικοπούλου, Ε.- Καυκαλάς, Γ. (επιμ.), *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος. Η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης*, Θεμέλιο, Αθήνα, σ.277-314.

Πετράκος, Γ. (2000), «Οικονομία και χώρος: Προς μια επανεξέταση σχέσεων και πολιτικών», στο Συλλογικό Τόμο του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης *Δεκαεπτά κείμενα για το σχεδιασμό, τις πόλεις και την ανάπτυξη*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, σ.299- 321.

Πετράκος, Γ.- Rodriguez- Pose, A. (2002), “*Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*”, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 8(5): 87-122, Μάιος 2002.

Ξενόγλωσση

- Barro, R.J. – Sala-i- Martin, X.** (1992), “Convergence”, *The Journal of Political Economy*, Volume 100, Issue 2 (Apr. 1992), 223-251.
- Boldrin, M. - Canova, F.**, (2000), *Inequality and Convergence: Reconsidering European Policies*, Paper presented at the first Panel Meeting of “Economic Policy”, Lisboa, April 2000.
- Cappelen, A., Fagerberg, J., Verspagen, B.** (1999), *The Economic Challenge for Europe. Adapting to Innovation- based Growth*, Edward Elgar, chapter 6.
- Cappelen, A., Castellacci, F., Fagerberg, J., Verspagen, B.** (2001), *The Impact of Regional Support on Growth and Convergence in the European Union*, Working Paper 01.14, Eindhoven Center for Innovation Studies, The Netherlands, December 2001.
- Dunford, M.** (1994), “Winners and losers: The new map of economic inequality in the European Union” στο *European Urban and Regional Studies* 1 (2), Longman Group Limited.
- La Fuente, A.** (2000), “Convergence across countries and regions: Theory and empirics”, *EIB Papers*, Volume 5, No2.
- Martin, F.** (2000), “The role of public policy in the process of regional convergence”, *EIB Papers*, Volume 5, No 2.
- McKinsey**, *Business consequences of EU enlargement. Major change or non- event?*, McKinsey&Company.
- Pontes, J. P.** (2000), *Sources of Convergence in the European Union- the Case of Portugal*, October 2000.
- Rodriguez- Pose, A.** (1999), *Convergence or Divergence? Types of regional responses to socio- economic change in Western Europe*, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 90, No. 4., σελ 363- 378.
- Thisse, J.F.** (2000), “Agglomeration and regional imbalance. Why? And is it bad?”, *EIB Papers*, Volume 5, No2.
- Weise C., Bachtler J., Downey R., McMaster I., Toepel K.** (2001), *The Impact of EU Enlargement on Cohesion*, Final report, German Institute for Economic Research and European Policies Research Center, Berlin and Glasgow.

Εκδόσεις και έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

ΕΕ (1999α), *Συνθήκη του Άμστερνταμ: τι άλλαξε στην Ευρώπη*. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕ (1999β), *Οι Περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕ (1999γ), *Η Έκτη Περιοδική Έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕ (1999δ), *ΣΑΚΧ, Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου: προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο

ΕΕ (2000), *Μια νέα ιδέα για την Ευρώπη*. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕ (2001), *Δεύτερη Έκθεση σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΕ (2001), *Enlargement of the European Union. An historic opportunity*, 2001.

ΕΕ (2001), Περιοδικό “ Inforegio Panorama”, Νο4 σελ. 8-9.

ΕΕ (2002), *Πρώτη Έκθεση Προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Βρυξέλλες.

ΕΕ (2003), *Second progress report on economic and social cohesion*, Office for Official Publications of the European Communities, Brussels 2003.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

<http://www.europa.eu.int>

<http://www.europa.eu.int/scadplus/printversion/el/lvb/e50005.htm>

<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/125007.htm>

<http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/arguments/index.htm>

<http://www.inforegio.com>